

891.99

P-65

891.542-2

Ր - 62

10

10 NOV 2011

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ «ԱԶԳԻ ԹԻՒ» — 7

891.99

Ր - 65

սյ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

”ՈՐ ՄԷԿՈՒՆ ԵՏԵԻՆ”

(ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ)

— ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ —

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԱԶԳԻ»

ՊՈՍԹՈՆ

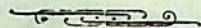

22.04.2013

31267

Ներկայացումի իրաւունքը հեղինակը բացարձակապէս
իրեն վերապահած է:

Ամերիկայի հասար իր ներկայացուցիչն է
Պ. ՍԱՐԳՍԻ ՄԱՆԵՄԷՋԵԱՆ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ
(ԹՎԱՏԻՆՑԻ)

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

Թաւերաքեւը՝ ժողովուրդի մը կամ համայնքի մը կեանքն ու նկարագիրը ցոյացնող հայեցիկն է։

Թաւերագիրը կեանքի ունէ արտայայտութիւն, ունէ բարձր կամ սովորութիւն՝ բնակի վրայ՝ յստակ ու յաջող պատկերացնելու համար ո՛չ միայն պէտք ունի գրչի արուեստին տիրացումին, այլ սուր, քախանցիկ հոգեքանական կարողութիւններու։

Ուսուցիչս, Թշկասիւնցիկ, Գաւառի այս ինքնասիւս գրագէտը, թաւերագրի այ բնասուր ձիրքով օժտուած՝ գաւառացի հայուն կեանքն ու ինքնութիւնը՝ իր բոլոր երանգներովն ու երեւոյթներովը՝ աշխարհի հիւրքի ու պատկերացից ներկայացնելու գերագանց կարողութիւնն ունի։

Թշկասիւնցիկ ներկայ գործը՝ «Ո՞Ր ՄԷԿՈՒՆ ԵՏԵԻՆ» կամ ինչպէս ինք նախապէս անուանած էր, «ՊՈՒՍԵՑԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ» առաջինն է, որ իր քաղնաքիւ ու ցիրուցան գրութիւններու մեջէն՝ գրչի ձեռով՝ հրատարակութեան կը տրուի։

Թշկասիւնցիկ, տեղական բարեւոյն այս անհատասարեցիկ նկարիչը՝ ըրաշով գրեթէ միակը հայ արիւնի ու աղէտի անբողջ ժամանակամիջոցին՝ որ կեցած ու ապրած է իր բնակարանին մէջ, կրնայ ու պէտք է որ մեզի տայ հայ ողջակիզումի, այդ արիւնի շրջանին համադրուած եղերական պատկերը, որով օժտած պիտի ըլլայ ներկայ հայ ազգազուն ու

փոփոխող գրականությունը կեանքի իրականությունը չեղուն
զաննով մը:

Հայ ժողովուրդը իրատեղի ունի ուրեմն, իրենն ըս-
տապանք ազգային—պատմական կեանքի տեսլիկեն այն-
քան անհրաժեշտ ու անչեղանակի աշխատություն մը, որ
այժմեան իսկ ապահով եմք թե պիտի արժանանայ հաղա-
գային գնահատման:

Կը հաւատամ, թե «ՌՐ ՄԷԿՈՒՆ ԵՏԵԻՆ»ը համով ու
հաճոյքով պիտի կարդացուի, եւ թեմէն վրայ՝ անոր ներկա-
յացումին անհատներուն պիտի սպասուի, ո՛չ թե գոր-
ծին Բատերական արուեստի տեսլիկեն, որուն մեջ հեղինա-
կը կրնայ թերացած ըլլալ, քանի որ կեանքին մեջ առիթը
ունեցած չէ Բատրոնի արուեստը ուսումնասիրելու, այլ ժո-
ղովուրդին քարքն ու նկարագիրը իրենց հարագաս ու ցը-
ցուն կողմերովը ներկայացնելու իր անկիճելի կարողու-
թեանը հաւատ:

Պոսթոն

ՍԱՐԳԻՍ Ե. ՄԱԼԵՔԵԱՆ

ԱՆՁԵՐԸ

Տարիք

1. ՊԵՏՐՈՍ ՃԱՆԻԿԵԱՆ, Թաղ. Խորհ. Ասենապետ 45-40
2. ՄԵԼԻՔՈՆ ՍԷՐՉԵԱՆ, » » Ասենապետ 40
3. ՊՕՂՈՍ Նոյն Խորհրդին անդամակիցները, մի- 32
4. ՕՂԿԱՍ ջակ դասակարգէ արհեստորներ 32
5. ԳԷՈՐԳ Եսայի 34
6. ՆԱԶԻԿ Պետրոսին կիներ—երկրորդ անուանությունով 28
7. ԼՈՒՍԱՐԵՐԷ » աղջիկը, առջի կնիկեն 19
8. ՀՌՈՓԻԿ, Դաւիթին աղջիկը—առջի երկնի 16
9. ՄԻՀՐԱՆ ՍԷԼԻՄԵԱՆ, Պոլսեցի ուսուցիչ-սնորհներ 32
10. ՀՐԱՆՏ ՇԻՐԱԿ, Տեղացի ուսուցիչ-սնորհներ 28
11. ՄԻՔԱՅԷԼ-ՊԻԼՊՈՒԼ, Հրանդին Բ. պաշտօնակիցը 35
12. ՓՈԼԻՍ ԽԷԼԻԼ,
13. ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԸ, Օսման Զափուշ.
14. ՀԱՄԲԻԿ, Դպրոցին տնտեսը, կաղ ոսք.
15. ԴՐԱՑԻՆԵՐ, եւն. եւն.:

Ա. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՊԵՏՐՈՍԻՆ ՀԻՒՐԱՆՈՅԸ — Յարգարւած գաւառւոցի փոքրեցեալ: Հոն զուռ մը, որ հիւրանոցն ու ձմեռան քսուած բաժինը՝ սաւառ՝ յարաբերութեան մէջ կը դնէ, փոքր դռնակ մըն ալ այն միւս կողմը, որ նոյն հիւրանոցը վարի գաւառին հետ կը միացնէ:

Առաջին սեռակցութեան մը առիթով, հոս կ'ընթացնի տանէր Պախէն եղբայր վաճառքը, որ վերին աստիճանն ուսագրաւ դրոշմաւորով մը, առաւօտ կանուխ, հազալ հախ խորհուրդին Ասեմապետ էփենդին սեռնալ.

Ա. ՊԱՏԿԵՐ

ՊԵՏՐՈՍ, ՄԻՀՐԱՆ

(Կը բացուի առաջին վարագոյրը)

ՊԵՏ.— (Միեւրոյն պզտիկ դպրոցական մը առջեւը ձգած՝ Պետրոսին տունը կը գտնայ: Պզտիկը մեկ-երկու անգամ հիւրանոցին դուռը կը զարնէ ու կը հեռանայ վաճառքի տանը յարգական քեմեքեմա մը ընկելով:

Կը բացուի դուռը, Պետրոս իր գիշերազգեստին մեջ սակաւին, գլուխը կը կրէ բուրդի ալիւնդակ գտակ մը վրան սեւ չիք մը փաթեցած, ինք կ'ըլլայ դուռը բացողը, շնորհիւ վրայ կեցած՝ երեսը դիպի նորեկը, արմանիք զարմանիքի մեջ) —

— Հրամեցէ՛ք, Հրամեցէ՛ք,

ՄԻՀ.— (դիմիկին հետ ձեռքի սեղմումով) Բարի լոյս, Տիար...

ՊԵՏ.— Բարի՛ լոյս, Բարի՛ լոյս, Բարի՛ եկաք, կըրնա՛մ մի ճանչնալ.

ՄԻՀ.— Միհրան Սէլիմեան, ձեր ուսուցիչը, պատուարժան Խորհրդոյդ ի պաշտօն կոչած դասատուն, ձեզ կողմէն ամենէն առաջ, պիտ' ճանչնայիք կը յուսամ.

ՊԵՏ.— Օ՛, Հա՛, այո՛, այո՛, ի՛նչպէ՛ս չէ, բարի եկաք, ներս Հրամեցէ՛ք. չի ճանչնալ կ'ըլլայ մի

եա , (երկուքն աչ ներս քաշուած՝ Միմեան արողի մը վրայ կը նստի):

ՄԻՀ.— Ուշ հասայ, տիա՛ր գիշերը, ու բնական որ պանդոկն իջեանէի:

ՊԵՏ.— Վա՛յ... ուղղակի մերը կրնայիք, մենք ինտո՛ր չի խորհեցանք:

ՄԻՀ.— Հոգ չէ՛, տէր իմ, հոն իսկ չատ հանգիստ, չատ աղւոր:

ՊԵՏ.— Դեռ կրնայինք դիմաւորել ալ, այո՛:

ՄԻՀ.— Վստահ եղիք թէ ես իմս կը ճանչնամ փափկանկատու թեան բաժինը:

ՊԵՏ.— (խօսք չի գնալու անձրկումի մեջ) Վերջապէս, է՛հ, ես քիչ մը ան աճշնալի ալ ինծի հէսէ պիտի հանիմ, որ դոր դայ սրտիս, ծառատ ներս երթամ մէյ մը տէ՛ սը վրայ գլուխ չիտկոտեմ, հը՛ր հը՛, հը՛, (քունազբօս խնդրի մը):

ՄԻՀ.— Ձեր մեծութիւնը, այո՛...

ՊԵՏ.— (ոտքի ելած ծխասուփը երկնցնելով) Առայժմ սիկառ մը որ...

ՄԻՀ.— Ո՛չ, տէր իմ:

ՊԵՏ.— (տուփը անոր մօտը դրած) Գաւառի է, անուշ խուս մը ունի, կուզէք ձեռքով խափթեցէք:

ՄԻՀ.— Շնորհակալ եմ, չեմ վարժուած:

ՊԵՏ.— Է՛հ, չնեղուիք ախրը, լաթերս հինգ տախտայ չի քշեր...

ՄԻՀ.— Ես քիչ մը կանուխ եկայ, դիտեմ, ձեր ներողամտութիւնը յատկապէս... (սա խօսքը Պետրոսին ետեւէն, որ ինկզիմ ժողոված սուփան կ'անցնի գիշերանոցը փոխելու համար):

Բ. ՊԱՏԿԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ միմակ, քիչ ետքը ՊԵՏՐՈՍ

ՄԻՀ.— (Բողոքի տեսարկի մայրաքաղաքէն: Բիթը մաքրելու համար քաղաքի փնտռում մը՝ ձեռքը արագ արագ գրպանները պսցնելով, քննադատ չի գնալու փայրկեան մը ինքն իր քաղաքի մեծութենէն կը զանգատի) Թաղկինակս — վա՛յ Միհրա՛ն, իրաւ որ միշտ աս է վիճակդ, Թաղկինա՛կ — բայց ես երկուք կուռնեայի մօտէն օր, հիմա ոչ մէկ հատ, սա քիթս ալ ինտոր ատենը գտաւ կոր: Այո՛, այո՛, միշտ այն փէրիշանը վերջապէս: Ճշմարիտ որ սա քիթ ըստած խուզվակին չափ աւելորդ, աղտոտ բան մը չեղեալայութիւն, մարդ թող չորս աչք ունենայ, հինգ ականջ ունենայ, ըսէ հինգն ալ իշու ականջ, բայց քիթ բնաւ... (դադար մը, տակէն դուրս գալու կուշանայ տակաւին, ուսկի օգտուելով անոր այս փափկանկաս (°) հիւրը ոտքի ելած հիւրանոցին վեր փարը երբեք ան մը կ'ընէ, զգոյսը կախ, մեծկոտ, բայց պահ պահ նստել սեւեռուն մայրաքաղաք մը պատկերն երեւր, կանգ կառնէ պատկերի մը առջեւ, կը նայի անոր պիշ ու քիչ մը աչ քննադատ ապուշի մը կեցումով, զոդունի շարժում մը դեպի այն, կանգ մը փար կ'առնէ, ձեռքին մէջ պատկերը, որ Պետրոսին մէկ աղջկանը պիտի ըլլայ. ցած ձայն)

— Սքանչելի՛, սքանչելի՛, (դադար)

Գաւառի աղջիկներուն սա մէկը փէք խօշի է որ ունեցած չունեցածին կուրծքի ու ճակատի վրայ կը ցուցադրեն...

Մնաց որ սակայն, մնաց որ... (դադար)

✓ Եթէ աղջիկն է իրաւ, ու՛ր թէ որ սա կուրծ-
քիններն ալ կեղծ մեղծ բաներ չպիտի ըլլային
... առաջին բաւական մը գտանք բաղդերնիս,
(այսր շեշտ, ձեռք բռնած շուսանկարին վրայ) գը-
տար, բռնեցիր թռչունը, Միհրան, ու շատ
աղւորը բռնեցիր, ինչո՞ւ չէ, չըլլա՞ր մի այս-
պէս: (Պետրոս դուրս եկած, պարունը շուսարի մէջ):

ՊԵՏ. — Հոս չի կայ, էֆէնտիմ, չիկայ, չիկայ —
Պոլիս երթամ կ'ըսէի, շնորհքով տիշտի մը գըտ-
նամ, բերնիս չափը տամ, բերնի համ մը առ-
նիմ, ըսինք ըսինք, տեղերնիս նստանք: Մեր
աղջկանն է ատիկա, պատուելի, (Միհրանին
ձեռքը մնացած պատկերին ակնարկելով):

ՄԻՀ. — (Անցնալով կեղծ ձեռք) որ ըսել է վարպետ
լուսանկարող ալ ունիք, պրաւօ'...

ՊԵՏ. — Վարպետ (հեզմանք վր) հը', հը', հը'...

ՄԻՀ. — Սա տեղ չուրք միայն քիչ մը...

ՊԵՏ. — Վարպետ — իրաւ, ես էտ բաներէն շատ
չիմ հասկնար իսէ, ուրիշներն են ըսողները թէ
Փօթօկրաֆի մը ունինք որ ինք պատկերք է
զաթի, հատ մըլ ունինք որ Աստուած անոր ու-
րիշ շնորհք է տուեր կ'ըսեն: Մաքինային բե-
րանը դուռն մարդու գլոխ բռնէ, էֆէնտիմ, ան
իսէ, պահէ մը վերջը, շան գլոխ մը կը նետէ
էսքիդ:

ՄԻՀ. — (Միշտ իր կեղծ ֆանտազիան ետեւէն) Ատով հան-
դերձ դարձեալ աղւոր:

ՊԵՏ. — Բայց քիչ մը շիտակն ըսելու համար, յան-
ձանքը զաննա շատ վարպետինն ալ չէ եղեր...
եղանակը ձեռք էր ըսին տէ'...

ՄԻՀ. — Շիտակ, այո', շիտակ:

ՊԵՏ. — Ժիշտ էտ սուրաթին մէկ թէքն ըլ Ամերի-
կա էֆէնտիմ'...

ՄԻՀ. — Հը', հը', հը' — էհ այո':

ՊԵՏ. — Է՛հ հիմա անգամ մ'ալ բարի եկաք, բարի
լոյսը առաջ ըսինք կարծեմ:

ՄԻՀ. — Առաջ, այո', շնորհակալ եմ, (Աս խօսքին
վերջ, պատկերը տեղը կը կախէ, ու գրպանէն քուղի
վր Ասենապետին կ'երկնցնէ)

ՊԵՏ. — Նամակ մի, էֆէնտիմ, (Առնել ու քանալու
հետաքրքրութեամբ մէջ):

ՄԻՀ. — Ո՛չ, տէր իմ, — ուսուցչական վկայագիրս
պիտ' գտնաք:

ՊԵՏ. — (Գլուխի նշանով գոհունակութիւն վր սանկ) Եօ-
լընտա'...

ՄԻՀ. — Պատշաճից օրէնք մը, հրամար էք, բնական
որ, նախ ձեր մեծութեան պէտք էի ներկա-
յանալ ու ներկայացնել զայս:

ՊԵՏ. — Հէ՛մ պատշաճ, հէ՛մ ալ պահանջելի ներկա-
յացում, պէլիհ, (ձեռքին կարդալու համար դիպի
սուփան ձայն վր, ակնոցը կ'ուզէ, մտախոհ, ձախ ձեռ-
քն ալ համարի վր շրջադառնալ) Լուսաբեր, Լու-
սաբեր, (դադար) եանի եա, խուզում պատուե-
լի... ա՛խ, ինտո՛ր ըսիմ որ:

ՄԻՀ. — Հրամար էք մտիկ կ'ընեմ:

ՊԵՏ. — (Այն կողմէ անգամ մ'ալ ակնոցին պահանջը ու
աւելի ուժգին ձայնով վր) Ակնոցս, աղջիկ, ակնո-
ցըս, աչքերս շուտ մը, (դադար վր քուղի վրայ
նայելու ասանկ) "ը մէկն էր ըսելիքս թէ՛ ալ մե-
զի պէտքերը անանկ շէ՞մ մի եա — լեռնի վար,
դարն ի վար հասկնալ: Ակնանիս արուեստա-

կան, աչուընիս արուեստական, վաղն ալ, կերեի, սանկ շինծու բան մը քալելու անկարող ոտքերնուս համար, էֆէնտիմ, որ ան ատեն ահա շիտակ ճանբան, շիտակ գերեզման դէպի...

Միշ.— Հիմա կէնճերն ալ այնպէս, էֆէնտիմ:

ՊԵՏ.— Մենք, իրաւ քիչ ունինք, ակնոց, գաւազան գործածող կէնճեր, բայց անոնք, կերեի, կը գործածեն էտ բաները, որ հիմակուընէ ընտանեան վաղուան ծերութեան հետ, դուք ալ անոնցին պէս, աղէկ կ'ընէք:

Միշ.— Աղւոր ըսիք, այո՛, միակ փափկանկատն ու կենցաղագէտը, որ յանձին ձեր մեծութեան առաջին անգամն է կը տեսնեմ:

ՊԵՏ.— (Աղջկը դուռն եկած՝ ակնոցը հօր կուսաց ու դիմացինին աչ շնորհալի քեռեկնաւ մը ընկնով ներս կերպայ իր շուարֆոս խալիֆներուն մէջ կծկած: Միհրան ըսցաւ քսցած գողունի աչքեր մը անոր ետեւէն, որ ասեմ սակերը գրուի կախ վկայագրին վրայ, դժուար ընթերցում մը, ու վերջապէս ղեկընդէ յետոյ):

— Ծա'տ աղէկ, չա'տ բարի, մեր բնառածն ալ առաջ առաջ արդէն սա տեսակ թուղթ մը պիտի ըլլար:

Միշ.— Որչափ կարելի է, բաները շուտ ընդ փոյթ վերջանան, տէ՛ր, վասնդի, ինչպէս գիտէք, ոսկի է ժամանակը:

ՊԵՏ.— Ոսկի ալ, էլմաս ալ, պէլիհ, (վկայագիրը կարդալէ յետոյ իր քղրապանակը կը դնէ):

Միշ.— Դեռ ես կ'սպասէի որ ամէն կարգադրութիւն դուք ձեզմէն ըմբռցած կ'ըլլայիք:

ՊԵՏ.— Զգամարիտ որ մերն ու մերն է խուսուրդ:

Միշ.— (Ոսքի վրայ մեկնելու շփոթած) Չէ խուսուրդ,

տէր իմ, միայն թէ...

ՊԵՏ.— Կ'երթա՞ք մի:

Միշ.— Երթամ, հրամմեր էք, պանդոկը, իրեղէններս...

ՊԵՏ.— Հոս մնայիք սա օր: (խառ խօսք)

Միշ.— Չէ՛, խնդրեմ, ցտեսութիւն առայժմ, (Մեկ-երկու քայլ դէպի դուռը)

ՊԵՏ.— (Ետեւէն) Խա՞նն էք էջեր ըսիք:

Միշ.— Այո՛, այո՛, ուրիշ կերպ չէր կարելի:

ՊԵՏ.— Հոգ չէ, խանն ալ մերն է. Սա ըսելուս ալ մագաղաթ քի պունտան պէ՛տլէ, ալ կը յուսամ խամլանմիւ չէք ըլլար:

Միշ.— Ենորհակալ եմ, նախ մէյ մը մենք մեզ գտնենք, (Հուսարեւ, ուշ մնացած, խահուէ կը քերէ, կ'սխալուի ոսքի վրայ խնկ առանց ընդհատելու խօսքերով):

ՊԵՏ.— Տեսա՞ր մի ես, ա ճանբ'մ, սա ալ այսպէս գաւառի շնորհք պիտի հասկնայիք, (աղջկան) սա չափ ուշ, ինչո՞ւ աղջիկս, եղա՞ւ մի սըւրի:

Միշ.— Կը նեղէք օրիորդը, կ'աղաչեմ, (Հուսարեւ՝ ակնկոր՝ սկահակները ժողկնուն կ'սպասէ, ձայն միւս չեղար իրեւնէ, ֆիչ մըն աչ ու անա խնդած գաւառները առած կը մեկնի անխուսափելի քեռեկնաւ շնորհալու պայմանով):

ՊԵՏ.— Հը՛մ... աղջիկ, դպրոց, թէրպիլէ մենք ալ բաւական մը կը հասկնայինք տէ, պու գատար տէ տէմէտիք էֆէնտիմ:

Միշ.— Բայց, էֆէնտիմ...

ՊԵՏ.— Միւսակ թէ, ինտոր ըսի, դուք չի նեղուիք:

Միշ.— Վստահ, վստահ:

ՊԵՏ.— Աս տարի սէօզըմ օնա, ընթացաւարտ ալ

պիտի...

ՄԻՀ.— (գաղափարներ,) ինչ կ'ըսէ՞ք, բաղդաւոր ուրեմն:

✓ ՊԵՏ.— Կէօյէ, դասերուն մէջ ալ պիտի նստին կ'ըսեն:

ՄԻՀ.— Շատ աղւոր, շատ ուրախ, դասերը օր մը ես ալ տեսնայի:

ՊԵՏ.— Պէլիւ, պէլիւ, ա'լ արթըլս քանի որ աս տանը մէկ անդամն ալ դուք պիտի սեպուիք, դահմէթի բաժին մ'ալ թապիի դուք պիտի ստանձնէք:

ՄԻՀ.— Հրամամեր էք, ամենայն սիրով, այսօր այսպէս, վաղը այլապէս:

ՊԵՏ.— Է ուրեմն, բարի երթաք, հա', բան մը միայն, մինակ չէ՞ք կը յուսամ:

ՄԻՀ.— Միշակ, այո', խաղը ես ինքս միայն:

ՊԵՏ.— Ըսե՛ք կ'ուզեմ, ընտանիք Լայլն թէ որ հետերնիդ էք բերած...

ՄԻՀ.— Ո՛չ, տէր, Պոլիս ծեր մայր մը միայն, առ այժմ ես ինքզինքս եմ բերեր:

ՊԵՏ.— Լաւ ուրեմն, կրկին տեսութիւն, (Մ. կը մեկնի գալիքին վրայ քացուած դռունէն:

ՊԱՏԿԵՐ Գ.

ՊԵՏՐՈՍ, ՆԱԶԻԿ

ՊԵՏ.— (Վայրկեան մը միմալը) Սըւի, իրաւ որ շատ թօաֆ ամամ— է', է', (դադար, մտախոյզ) Եկերէ վերջապէս... խանն է էջեր... չիտակն ըսելով ամօթ եղաւ թողելնիս, հոս կը մնար, մէկն ալ կը խրկէինք որ, ինչպէս կ'ըսէր, իրեղէնները

բերէր, մենք ինտոր պօշ պուլունմիշ եղանք, (դադար) քիչ մը սա նստիլ կայնելու պիտի մնե-
րը անուշ չի գտայ թէ ե, բայց, դուրսեցի մը
տիւրը, ո՞վ գիտէ: (Մտածկոյց) Պատկերը վար
առեր, կը նայէր ալ, ... խէրլի'ն, խէրլի'ն,
(սիկար մը վառելով) ասոր բաղդ կ'ըսեն, ըստալ
կ'ըսեն, այնպէս չէ՞ մի ես, գոնէ սը անկճուը-
նիս կը խոսողի, (կիկը դուրս եկած ձեռքը հիւս-
տեղիք մը, ու անպոսած դիմել մը ասորը):

Եկս տեսնանք, խաթուն, տեսա՞ր մի մարդը.
ՆԱԶԻԿ.— Ինտոր տեսնայի օր...

ՊԵՏ.— (Մխաւորճեք թուր թուր մոլիս արտայայտելով) Դու
ալ էրուայի տէ, դուն ալ տեսնայի:

ՆԱԶ.— Ես մա՞րդ իմ օր մարդու երես էլլամ, ան-
ճախ օր վարդ ու ռահան աղջիկդ կանչեցիր,
էրուըցուցիր:

ՊԵՏ.— Աստուածդ օր կը սիրես նը մտիկ ըրէ:

ՆԱԶ.— Ըսէ, մտիկ կենիմ:

ՊԵՏ.— Սըւոր հանդիպում կ'ըսեն, թօաֆ բան մը
կ'ըսեն որ ես շատ հեշտ չիմ կրնար անուը
գտնալ: Մարդը չա՞տ քիպար մէկը:

ՆԱԶ.— Հէլպէթ, հէլպէթ, դրսեցիները... ի՛նչ
գիտցար հապա:

ՊԵՏ.— Մտի'կ ըրէ:

ՆԱԶ.— Կէնիմ ըսի, չէ':

ՊԵՏ.— Հէնց որ ես քիչ մը թնդալու կըլլէի նը,
ինք թիզ մի վեր վեր կը թռէր, տը տախիային
աճայիպ միտք մը մէջս,

ՆԱԶ.— Հէմի ըսի, ես ալ գամ, քու մընէ վախցայ:

ՊԵՏ.— Գիտեմ, դուն զաթի պէտք չեղած ատենն
է որ կը վախնաս, բայց մառնանք սըւոնք:

ՆԱԶ.— Զի մառնայի օր ի՞նչ կուգար ձեռքէս :

ՊԵՏ.— Դեռ ըսելէ չհասկցար մտքիսը :

ՆԱԶ.— Ես էն էսէնջ հասկցայ, ինտո՛ր չէ, աղջիկդ կը գովէիր, աղէկ ա՛, խիղճ ըրէ տէ, օր մը ըզիս գովէ, ա՛լ(*), ամէն օր քու վրէ, քու քէծըդ, հէմ ինտո՛ր ալ չամչցար, ասդ ին, քու տեղդ, ես գետնէ գետին մտայ :

ՊԵՏ.— Ա՛տ ինչ, կնի՛կ, ամչնալ ինչո՞ւ, ի՞նչ խելքով մի, տէ՛ր ողորմեա...

ՆԱԶ.— Դուռն ըլ էտ մարդուն տեղը ըլլէիր նը, ի՞նչ չպիտի խորհէիր տը չէշիտ պարծէնքներէն, դեռ օտար մի, դեռ չի հասկցուած մի, ես խուտ դեռ թուփէն չի զատուած ձմերուկ մի :

ՊԵՏ.— Վա՛յ, խեղճ միամիտ...

ՆԱԶ.— Ես միամիտ, դուռն քու անունդ ալ խիօք ու իմաստուն դիր, դուռն գիտես :

ՊԵՏ.— Սը խելքիս կէսը կամ բոլորն ալ քեզի տէ, սանկ շաքրով, շնորհքով բան մ՛ալ դուռն վըռվըռայ :

ՆԱԶ.— Ա՛խ, ա՛խ...

ՊԵՏ.— Ախտ ալ վար անցնի, վախտ ալ, սե անծե՛ղ, աս օր ալ պաշխա՛յ չէշիտ մի տամպուրայ, մենք քեզ մարդ գիտցանք տէ, լոյըխլի բան մը քու մընէ ումմիջ էրանք : Դուռն ըսէ թէ սը ըրած-նեղուդ ո՞ր մէկն էր աւուր պատշաճին :

ՆԱԶ.— Անգամ մըլ բերանս բացի նը, լեզուս կըյրէ, ես ինչո՞ւ պիտի խառնուէի քու բաներուդ :

ՊԵՏ.— Մարդն ալ քանի հոս, էս տեղուանքը աչք մաչք չէ բացեր...

(*) Տեսակ մը նազանքոտ մակըայ հասկնալ այս բառը, օրինակ, «քիչ մը, Աստծու սիրուն, իմ ալ երեսիս հայիր, ամ, միշտ անոնց, միշտ նա աղւորներուն ես տուեր սէրդ» :

ՆԱԶ.— Մեղա՛յ, մեղա՛յ, էս ի՞նչքան մէրախ, մեղա՛յ... հէմի սըլըլ խորհելու ըլ եղիր քի դըրսեցուն կամէն չի հասկցուիր : Ամմա նորէն քու գիտնալիքդ :

ՊԵՏ.— Դրսեցի, իրաւ է՛, բայց դուռն ըլ ըսելէ հէջ խապար չունեցար եղածէն :

ՆԱԶ.— Հոգս էր հատեր տէ...

ՊԵՏ.— Կը հատա՞ս որ ըսիմ թէ՛ Լուսարերին պատկերը առեր կը հայէր, ես մէկէն վրայ դացի, բայց հէջ ալ չուգեցի որ ալտումիջ էնիմ :

ՆԱԶ.— Ըսելէ գիտցաւ որ տանը աղջիկն է :

ՊԵՏ.— Տէր ողորմեա՛, հէմ աղջկան բարկանալու ատենս, անանկ մը թեր ելաւ որ ես դարմացայ :

ՆԱԶ.— Հէյալթ, իսթանպոլիք կ'ըսեն, շատ գիտեն կնկայ խէտիր :

ՊԵՏ.— Բանն հոն է օր, կնի՛կ, կաթին մէջ ճանճ մորժեղ չինկած, մակրդինք խալըսինք, էնճէմի ի՞նչ էր ըլլելիքը որ... թէեւ ես աղջիկս դուռը չեմ դրեր, իրաւ, բայց քու ալ մտքէդ չա՞նցնիր որ սըւոր ճուղապ, նըւոր ճուղապ, վերջն ըլ էկո, էֆէնտիմ, դուռն քու ձեռքովդ մարած ճրագիտ մուրթը նստիր ու լոսը լաց :

Հասկցա՞ր մի, խուզո՞ւմ, Փրսանթ պիր էլէ կէջէր :

ՆԱԶ.— Էճէլէ իշէ տէ չէյթան խարըշուր, էս ըլ դուռն հասկցիր, Փախաթ, է՛հ, նորէն դուռն գիտես, կամ դուռն աւելի աղէկ գիտցեր հասկըցեր ես թէ՛ «էն վարպետ աւճին օր աւճի է, շատ հեղ կաքաւին կաշէ, վերջն ալ կը տեսնայ թէ անշահ կիրիրայ մը եղեր է աւկլածը, բայց նորէն կըսիմ թէ դուռն գիտես, կամ թէ որ տը չէշիտ միտք մը ունիս, առաջ առաջ քու էհ-

- Հանդիպում աղէկ ու ամէնքդ ալ մէկտեղ եկաք, բարի եկաք,
- ՊՕՂ. ՕՂԿ. ԳԷՈՐԳ.— (Իրենց գրաւած արտունւումն վրային) Շնորհակալ ենք, շնորհ . . . Աստուած կեանք տայ հրամանքնուտ : (Այս պահուն արդեն անսխրունին ներս քաշուած)
- ՄԵԼ.— (Ան երեքն վերջը ու անանին) Շնորհակալ ենք, բարի տեսանք : (Կարճ լուրքնեկ մը յետոյ)
- ՊԵՏ.— Եկեր է մարդը — ճանբան ալ ըսի ձեզի կարծեմ :
- ՄԵԼ.— (Ոչ անխոյստան պատասխանով) Ըսիք, հրամանք էք :
- ՊՕՂ. ՕՂԿ. ԳԷՈՐԳ.— (Անկտայ) Պէլի՛հ, պէլի՛հ, հասկըցուցիր թէ եկեր է մէկը :
- ՄԵԼ.— (Անոն պաշտօնական լրջութեան մեջ) Մեր ալ ուրիշն ու արտօրայ գալլը որ նախ սանկ պաշտօնական բարի եկեր մը ըսենք մարդուն, վերջի ալ մենք մեզէն խորհուրդ մը . . .
- ՊԵՏ.— Իրկունը ուչ ատեն, խանն է էջէր եղեր, աս առտու ալ կանուխ մեզի ներկայացաւ :
- ՄԵԼ.— Անանկ ըսուեցաւ, այո՛ :
- ՊԵՏ.— Մենք ալ լայրի իւզիւրէ պատուելէ վերջ հասկըցուցինք որ խորհուրդ մը ընենք տէ հաստատ որոշում մը տանք : Շատ պնդեցի որ անգամ մըն ալ չի դառնայ խանը, բայց ուրիշ ատեն ըսաւ :
- ՄԵԼ.— Բարի միմաստիւ . . .
- ՊՕՂ.— Բարին կը հասկնայինք ամմա, քիչ մը իմ խելքիս նա միմաստիւն է որ չի պառկիր : Ես ուրիշ բան մը պիտի ըսեմ հրամանքնուդ : (Մ.ին)
- ՄԵԼ.— Սպասենք քիչ մը, աղա Պօղոս :

- ՊԵՏ.— (Մեղին) Իւր կէօրիւշով էս էնպէս մը քէֆը ըրի թէ թըպիսի թըպիսինէ ուզածնիս է մարդը, քիչ մ'ալ էվէլ կարելի է : Ըսած զուրցածներն ալ փէք եօլընտա :
- ՊՕՂ.— Մենք շատ բան չի հասկցանք ճանբուն վերայ, քիչ մ'ալ հոս պարզեցէք, խօսքը ինչո՞ւ տրէմով կը ծախէք :
- ՄԵԼ.— Բիչ մ'ալ, աղբար, քիչ մ'ալ համբերել :
- ՕՂԿ.— Անունն ի՞նչ ան եկողին, (Պետին)
- ՊԵՏ.— (Ճոշտանքը փոխին) Անուն՝ը — Միհրան կարծեմ — իրաւ որ անունն ալ եօլընտա :
- ԳԷՈ.— Գործի՞ն անունը ինչ :
- ՊԵՏ.— Եօլ է որ դուք ալ հասկնայիք, պէլի՛հ :
- ՄԵԼ.— Բաւական մը ուչ չհասա՞ւ կըսէք : (Պետին)
- ՊԵՏ.— Ձեմ գիտեր, մեզի անէ Հիմա պէտք եղածը որ ինդիրը, սանկ՝ ատէթ մագամընտա, փէրչինյէթմիշ ընելնիս նայինք : Ի՞նչ ըսիր էֆէնտիս, (Մեղին)
- ՄԵԼ.— Թապիի անանկ պիտի վերջանայ ես, բայց ո՛ւր սորվեր է արդեօք, ո՛ր դպրոցի ապրանք, բան մ'ալ սը ճիհէթներէն հասկցուելու էր : Իմ ու հարց ու փորձիս ալ մագսէտը, միակ մագսէտը քի՛ Պոլսեցին՝ վարժապետի պէս ապրանքի մը, ինչպէս բնականաբար Եւրոպական ապրանքին, շատ ընտիր տեսակը գաւառը չեն խրկեր, ինտոր մենք ալ մեր աղջիկներուն շատ աղւորիկները գեղը չենք նետեր : Աս այսպէս է արդէն, տարակոյս չի վերցներ :
- ՊԵՏ.— (Միմանին վկայականը Մեղինին տալով) Իչտէ սը մէկն ալ մարդուն շահատէթնամէն կարծեմ, դուք ալ կարդացէք :

Մեկ. [դիմացիններն առածը այժիմ քոնեղու ասեն] Կենսական խնդիր մը վերջապէս, ի՞նչ ըսիք, աղաներ, [խօսքը միջանկրուսն ուղղած]:

ՊՈՂ.— Ձէ՛, մենք և ոչ մէկերնիս ալ ըսելիք մը ունինք:

ԳԷՈ.— Աղա Պողոսի ըսածը թէ՛ մեր փինչերուն վրայ խնտացուելիք մօրուքին մազերը բուսած չեն տակաւին:

ՕՂԿ.— Ես միայն ուսմէկը կուգէի հասկնալ թէ՛ ան եկողը ո՞վ է կանչեր, ինչո՞ւ է կանչեր, մենք քանի որ Հրանտի պէս մէկը ունինք նը, ա՛լ պէտք կ'ա՞ր ուրիշի մը, ասոր գո՞րծն ինչ պիտի ըլլար:

Մեկ.— [քուղոր կանաց մը ծաղիկ ու ծոցը տնայապահին վերջ] Ծառ լաւ, շատ բարի, տար Աստուած որ վկայուածին պէս ելլար, մենք ալ կը խալըսէինք, դպրոցն ալ, դպրոցականն ալ, բայց թէ որ ինծի մօտիկ կ'ընէք, հիմա զինքը անգամ մը ալ հոս կանչենք որ, բան մ'ալ իր ներսէն դըրսէն մենք քէշֆ ընենք:

ՊՈՂ.— Որ ի՞նչ ըլլի, Մեկըն էֆէնտի, որ ի՞նչ պիտի ընէիք. մտքերնիդ ի՞նչ է, բացէն ինչո՞ւ չէք ըսեր:

ԳԷՈ.— Քանի՛ քանի՛ անգամ եղաւ որ բան մ'ալ մեզի յայտնեցէք կ'ըսենք, բայց իրենք միայն իրենց բերին ձօթը կը շրջադարձեն:

Մեկ.— Էճէլէ չուզեր, բանը, ինտո՛ր չէ, հարկաւ դուք ալ պէտք է հասկնաք, միայն թէ...

ԳԷՈ.— Միայն թէ ի՞նչ — Աստուծո սիրոյն...

Մեկ.— Հասկնալն ալ էլմով կ'ըլլի. չէ՛, ի՞նչ ըսիք Պետրոս էֆէնտի:

ՊԵՏ.— Ես հըլէ լուռ տի մնամ օր էֆէնտիս խօսի, աս բոլորէն փէք աճայիպ անհամազուծիւն կամ

մագսէտլի պնդումներ կը տեսնամ ես: Ըսէք սա մեր աղաներուն թէ՛ պէտք չէ՞ որ հոն խոհեմ ու չէնք շնորք ուսուցիչը դասախօսէ:

ՕՂԿ.— Հըմմ... որ ըսել է...

Մեկ.— Ըսել պիտի ըլլայ թէ դպրոցը պէտք ունի շնորհքով տնօրէնի մը, որ քիչ մըն ալ մեր լեզուէն ու ժամանակին պահանջներէն հասկնայ:

ՊՈՂ.— Հրա՛նտը հապա:

Մեկ.— Բանը՛ ահա աս մէկուն վրայ է որ վերջը պիտի յայտնուի ձեզի:

ՕՂ.— Վերջը ըսել կուզէք որ մեր ուսերուն պիտի դնէք մարդուն դագաղը:

ՊՈՂ.— Ձե՞ս տեսնար, ճիշտ տա տեսակ թէտարիքի մը մէջ կերեան մարդիկս: Խեղճ Հրանտը, այո՛, մեռուցեր են, մեզ ալ հիմա անոր թաղուսին են կանչեր:

Մեկ.— Ո՛չ, ո՛չ, չենք ընդունիր այդպէս, պարապը մի՛ ամբաստանէք մեզ, մեր ճակատը մեռերիկուքին ալ ճակատները գիշերուան մեծուն ալ ձիւնի չափ ճերմակ կերեան: Հրանտը եթէ մեռած մը կը կարծէք, վերջը պիտի հասկնաք թէ՛ նա արդէն ինքզինքն է որ մեռցնելու յիմարութիւնը գործերէ:

ՊԵՏ.— Զարմանալի մարդիկ ունինք դէմերնիս, Մեկըն էֆէնտիս, բայց օլմազ պէօլէ, աս չափն ալ չի տարուիր արթըլս՝ խօսքին կըտրուկը սըւոնց:

ՊՈՂ.— Խօսքին կարճը, կտրուկը, այո՛, ձգեցէք որ այդքանն ալ մենք սորվեցնենք ձեզի, մենք քանի որ չենք տարուիր, չենք մարսուիր... դեռ հոս կուգէիք սպասել, արխատաշենի՛ր: [Գե.ին, Օդ.ին]:

✓ 074. — [ամենիք մեկեմ տօփի եղած մեկնեղու վրայ] Մենք այո՛, աւելի աղէկ որ մեր էջերը երթանք արծիւք:

Գէ. — Մենք սը գամբուրը աս օր չպիտի ճանչնայինք, պէլիհ, բայց թող իրենք ալ գիտնան թէ է՛ն բարձր լեռան գլխիւր աւելի գէշ ձօնը կը հրաւիրէ իր վրայ, աւելի, թուեղ ձմեռը հոն այն տեղը միայն:

ՕՂ. — [մեկնեղու տեղնիկն] Երթանք, ալ անգամ մ'ալ ետ չի դառնալու պայմանով:

Մեկ. — Խնդիրը սխալ չհասկնայիք, եղբայր...

✓ 07. — Ձեր աւելիք ձեր գլխիւր — Շամն րլ ձեզի, Պաղտատն րլ ձեզի:

ՊՕՂ. — Եղբայր — ան ատեն ձեզի հետ մեր հայրը ո՛վ պիտի ըլլար արդեօք — արդարու թիւնը թէ ուղղամատութիւնը, չէ նը, այն հայու հոգին, որուն դուք նշոյլն ալ չունիք: Ամօթ ձեր առուններուն:

[Երեմն ալ կը մեկնին իրենց զայրոյթներուն մեջ]

ՊԱՏԿԵՐ 2.

ՊԵՏՐՈՍ, ՄԵԼՔՈՆ ԽՏԻՆ ԵՍԶԻԿ

Մեկ. — Գեզի ալ բան մը ըսե՞մ, էֆէնտի՛ս, իրաւ, ըսելս ալ անօգուտ, բայց թող ես անգամ մ'ալ քեզի անկեղծութեանս չափը ցցուցած ըլլալու համար ըսեմ թէ՛ պազի պիս պիւթիւն հէտար կանցընես, աղբարի՛կս, նետած քարերդ ուր կերթան, ո՛ւր կիյնան, ի՛նչն է որ կարընեն,

ես հէնց թուքովս կը մարիմ, բայց չէ, ես չի հաւնայ էս օրուան սը քու սաղտան սօլա աթմաներուդ:

ՊԵՏ. — Հիւքիւմ հիւքիւմէթ սաղ օլսուն, էֆէնտիմ, դուն ալ գիտես ա, էտ տեսակներուն հարիրին երկու հարիրին համար ալ ես սը ջդիկըս պիւէ շոտ կը սեպիմ, [ճկոյթը ցուցնելով]:

Մեկ. — Հա՛, կը հասկնամ ըսածդ, ես դեռ էտ ջդիկ մթիկին ալ պէտք չձգելովս մէկտեղ կ'ըսեմ որ դուն սա տեսակ պարագայի մը միշտ քու աչքերդ իմ աչքերուս դէմ բռնես, ինծի հետեիս:

ՊԵՏ. — Հետեիլն աղէկ ամմա, վերջը հարկ կ'ըլլայ որ մեզի պէս բեռ վերցնող ուղտերն ալ ան թիգ մը սրունքներով իշուընուն պոչին կապուին, անոնց հետեին: Ասոր ալ դուն խորհէ՞ր էիր արդեօք:

Մեկ. — Հիմա սըրան չէ տը տեսակ հէքեաթունակ թէսկիյեաթներուն: Ձգէ որ ետեւին ժմիմ տէ, սանկ սրտերին առնելու տըլըսում կարիմ խօլթուղին, եթէ կրնամ: Պու սէհէթ մարդ ցաւցնելու չի գար, չի գար: Դուն երբէք Փարդին չե՞ս գացեր, որ Հրանտ իր ետին ահագին ժողովրդականութիւն մը ունի, աս երեքներէն ի՛նչ կելար, ասոնք խեղճ էսնաֆ մարդիկ, ես պիտի ըսեմ թէ՛ էօլէհ մը թութով սա տեսակներէն կարելի է հազար աղուէններ մէկ անգամէն թակարդել, երթամ երթամ...

[կը մեկնի]

ՊԵՏ. — [Խեղճ] Ես ատ կարծիքէն չեմ թէն, բայց է՛հ, աս օր ալ խօսքը քուկդ:

Է. ՊԱՏԿԵՐ

ՊԵՏՐՈՍ առանձին, յետոյ ՆԱԶԻԿ

ՊԵՏ. [սեմեակինն մեջ վեր վար պտոյս, մեաձկոս, ևնդսիրս]
Սը անպիտանները բառի տեղ դնես, օձ կըլին
դէմդ, չի դնես, կամ փիշօ փիշօ ընես, շան
ձէներ կը հանեն:

Աճայիպ մը աս օր, ան ճանճիկէր մտերիմս,
Մեղքոնն ալ որ սափան տալի մը ինք կը դար-
ձընէր ձեռքը, [դադար մը] բայց՝ չէ՛, թէ որ
սա մէկն ալ միւսներուն պէս պոչին վրայ կայ-
նիլ կուզէ, ես անոր ալ պոչն ու փինչը կըր-
նամ դուրել:

[Սիկառ մը վառած] Գլոխ փարա՝ 3-4 հառիւր
ոսկի, դպրոցի, եկեղեցիի դրամ, որ մարդ չի
գիտեր բնաւ, որ թուղթի, տէֆթէրի մէջ ալ
ասլա խայտ եղած չէ: Ի՛նչ, էհ, դեռ աս օր ալ
ջաղջի քար մը բերնիս վրայ, վաղին նայինք:
[Աս ասեմ կիներ վրայ եկած՝ ոօֆ մը ձեռքը բռնող կը
մանկ] Սը խահուէն ալ այնքան տաք բերիւր որ
բերուընին էրաւ: Պազի զուն ալ շատ աղէկ
ատենը կը ցուցնես մարդավարութեանդ տե-
սակը, Պրաւօ՛:

ՆԱԶ. Վո՞վ ըլլէր բերողը, արի մարդ [էրիկ մարդ]

ՊԵՏ. — Դուն բերէիր, կամ չէ նը, հրաման մը, ես
կը բերէի:

ՆԱԶ. — Զէ՞ որ ըսեր պատուիրերես թէ օլուր օլ-
մազին առջև մ'ելլար, մ'էրուար:

ՊԵՏ. — Եա՛, աֆէրիմ:

ՆԱԶ. — Աղջիկներուն մէկը դպրոցն է զաթի, մէ-
կալն ալ ինտո՛ր ըսիմ, գոգնոց մը պիլէ չունի

օր էռջին կապէ որ մարդու մէջ էրուայ:

ՊԵՏ. — Զպլախ չէ ըսել է, անանկ չէ՞:

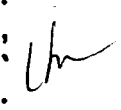
ՆԱԶ. — Ըսել է սալթ չպլախ տըլլէր օր քէֆէրնիդ
դար, հա՞ — ոտքէն գլխը պիւթիւնն ալ պիթ-
պազարի կտորներ: Գեղացին օր գեղացի է, տը-
ւոնք չի հագնիր: Հազար անգամ ըսի, աղաչե-
ցի որ կտոր մըլ քուվունիդ հագածին չէշիտէն
կարուի ձգուի վրան: Ես լացի, ես յեցի միայն:

ՊԵՏ. — Ասօր շա՛տ նեղ է սիրտս, նազի՛կ, շատ թթու:

ՆԱԶ. — Ես ինչ էնիմ: Ամէն օր չէշիտ մի նէնի
անկըճիս:

ՊԵՏ. — Էտքուն մը արտօք, էճէլէ որ ի՞նչ կար,
հարսնիք ունէիր:

ՆԱԶ. — Հէլպիթ տէ օր դուն նշանաուք, հարսնիք
ունենաս նը, ես ու աղջիկս ալ հարսնաւոր տըլ-
լինք: Սըւոր ի՞նչն է էճէլէն, ո՛րն է ամօթը:

ՊԵՏ. — Հըմմ՛... չէօյլէ աննիեալըմ: Փորցաւէն,
փորձանքէն մէկտեղ ես բռնուեր ըսել է որ՝
թա՛ պեօկրէկներդ կը կոդդան: Տհա՞ տհա՞...

ՆԱԶ. — Մնացածն ալ դուն հասկցիր, ես քուվու-
նիդ չէշիտէն կտոր մի բեր կ'ըսեմ:

ՊԵՏ. — [դադար, մեմսուֆ].

ՆԱԶ. — Մտմտայ, համրէ, հաշուէ, գիտիմ, շա՛տ
դիժար տէրտ: Ինչ էնիք, Ասուած ըլ ինծի, ի-
մունիս էս չէշիտ է կամեցեր օր՝ օր մի խըն-
տանք նը, երեք օր ըլ եսսի փուսըտի մտնանք:

ՊԵՏ. — Աֆէրի՛մ, աֆէրի՛մ...

ՆԱԶ. — Կտոր մի քուլջի համար պէտք կա՞ր մի էս
խօսքերուն:

ՊԵՏ. — Հիմա օր բերիմ ըսիմ նը, նորէ՞ն պիտի
տառաաս: Բերիմ, բերիմ, հէմ կուզես, պա-
տանքցուդ ըլ բերիմ:

ՆԱԶ.— Քէշկէ՛... .

ՊԵՏ.— [Ոսֆի եղած մեկնեղու վրայ] Պէյրոս գամբռ մի ուրիշին աչքին, կնկան էռջին ալ ճմռթկած կատու մի պաշտպանէս:

ՆԱԶ.— Մի՛ ըսեր ատանկ, մի՛ ըսեր, Ասուած կայ վրատ:

ՊԵՏ.— Իշտէ հիմա ճիշտ կատուի մը պէս պիտի վազիմ, պէլիհ, խօսք քեզի որ բռնած մկնե-
րուն ամէնքն ալ քու էռջիդ բերիմ, նեաիմ, դուն միայն ահաատ սրէ. [կը մեկնի զծռած]:

ՆԱԶ.— [առնալինին ետեւին] Կը սրիմ ըլ, կը սօթթիմ ըլ, հըպը՞ — Թա ե՞ր էսպէս — մի՛ ըսեր, վա-
խըթ չունի, մի՛ ձէն հաներ, սիրտն է թըթ-
ուեր, մի՛ ելար էշկէրէ, միսաֆիր կայ, ի՞նչ գիտնամ, օրը նոր, նէնին նոր, նազ տիւզը նոր: [Դադար, մտնում]

Ճակտի եագի կ'ըսեն ասոր, ճակտի եագի՛...
մէր ու աղջիկ դուռն էինք մնացեր: Խսեղը ճա-
րելու ատենս, էն թելն ըլ եա մուրայի պիտի,
եա մազերէս փրցնէի: Մէկը էլլայ դէմս, սև
թթխուիմ, խալլըսիմ ըսի — եա իմ ռազկո՞վս
էր օր սը սևը բերի գլխուս:

Ը. ՊԱՏԿԵՐ

Մերոն դարձած՝ Նազիկին հետ վայրեկան մը, վրայ կուգա
ղետրոս, յետոյ միւսները: Նազիկ աս ատեն ձեռքը մկրատ մը
բերուելիք ֆիստանցուն ձեռ մը կը կտրատէ թուղթի վրայ.—

ՄԵԼ.— [Յոգնածի կեղծ ձեւով մը] Բարեւ հանըմըս, բա-
րեւ, բարեւ, [հեղեղ] վա՛յ պապամ, վա՛յ, աչքե-

րըս դուրս կ'իյնան հիմա: Ո՞ւր է էֆէնտին,
[կը նստի արողի մը վրայ]—

ՆԱԶ.— [Ոսֆի եղած Մեյֆունին բարի եկերի թեմեկնայ մը
ու նորէն գործին կը նստի] Կուգայ հիմա, դուրս
ելաւ, խեր է իշալլաւ:

ՄԵԼ.— [թրքապաւսակը հաւած բաներ մը կը խառնշկէ]
Խէր է Աստուծով, պէլիհ, հոս ըլլէր որ... Ը-
սելէ աղջիկներն ալ չիկան:

ՆԱԶ.— Հրամբերես, անոնք ալ հոս չեն, մէկը դըպ-
րոցը, մէկն ալ դրացնեց: Էտին մա՞րդ մի
կուգէիր դրկել:

ՄԵԼ.— [վեր ցատկեղով պատահական փողոցը նայուածներ
ու ապին դարձած] Մէկը ամմա, ո՞վ գտնայինք:

ՆԱԶ.— Կուգես, վար էջնամ տէ, գտնամ մէկը:
Էճէլէ չուկայ քնաց օր դառնայ պիտի ամմա,
վո՞վ գիտէ, էնի խույ մի ունի օր սաՀաթուայ
մի բանը օրուան մի կը լմնցնէ: Էս օր չատ ըլ
թթուած կերեար, ի՞նչ ունէր...

Սէնէմ հանըմը ինտոր է, երէկ գիտես ան-
կաճս ընկաւ թէ՛ բաղնիքին մէջ մարել մի ե-
կեր է վրան:

ՄԵԼ.— [Ծխասուշը հանեղով սիխտ մը կ'սխի շինեղ
դողդաղ մասներով: Նազիկ տեսեղով սիխտին
փաթեղն ու շմեկնեղ ոսֆի կեցած՝ փառած շուցի մը
Մեյֆունին երկեկնեղ շարգանքն կ'ընէ] Յիմարներուն
գլխուն մարիլ ալ կուգայ, մեռնիլ ալ երբեմն,
ինչո՞ւ չէ, հազար անգամ թէնպէհ, թէնպէ-
հաթ թէ կամ բաղնիք գիտէ, կամ տունը
լուացուիլ: Ինք որ իր գիտցածէն վազ չի գար
թող երթայ քաշելու ըլլի:

Անցածները քիչ էր մնացեր օր ես ըլ թէսը-

մէի, Թէզ պըխցայ, կնտոց բաղնիքը ուր ալ
ըլի, զաթի դժոխք ու դժոխք է:

ՆԱԶ. [Թողնելով ձեռքի գործը ռսֆի] Սառէ՛ կ'ընէիր
հրաման Թէ չաքար դնէի. [խանութի յարգանք
ներ կը հասկնացուի]:

ՄԵԼ. — Շնորհակալիմ, հանրմ, աս օր արդէն չատ
խմեցինք. մի՛ արգիլուի՛ր գործէդ: Էֆէնտին
պիտի ուշանայ կարծես:

ՆԱԶ. — Չէ նը հազըր խահուէ մը, առջի օր էն
տեսակ ճիհէզլի բախի մը հանեցինք որ Ակն ըլ
կը մառցնէ կըսէ մեր մարդը Տիարպէքիրն ըլ,
բերիմ հրամանքդ ըլ տես. [դարակի նը մեջին
շիշ նը ու գաւաթ նը վեր առնելով]

ՄԵԼ. — Միայն տեսնայ է նը, գլխուն վրայ...

ՆԱԶ. — Չէ, անանկ մի՛ ըսեր, վայելելով համը
կ'առնուի, [շիշին գաւաթը հանդիսաւոր շնորհած
ներ ընելով, գաւաթը կուտայ Մելֆոնին, Պեսրուին նը-
սերխնը գաւաթ նը խմելի յետոյ, դեմքի կծկումներ նը
կը ցուցնէ օղիին բունը ըզարը հասկցնելու համար,
գաւաթը ձեռքը տակալին՝ տակալուին մեջ նըն ալ
կը շնցնէ, յի մոռնալով ըսել — հաս նըչ հաս նըչ
թեփօսֆով չի փաշուիր] —:

ՄԵԼ. Բայց իրաւ որ փէք խըյախ, [երկրորդ գաւաթն
ալ ձեռքը խմելով, [խմելի յետոյ] ա՛լ բաւական
է խնդրեմ, ցորեկ ատեն... ես սովոր չեմ բը-
նաւ, բայց...

ՆԱԶ. — [Մեզի համար պնակիկ նը նուշ հրաւընելով] Ա-
նուշ եղաւ, անուշներ ըլի:

ՄԵԼ. — Շնորհակալ եմ, անուշով մնաս, մեր տու-
նինն ալ ասկէ վար չը մնար իսէ, սըւի իրաւ

որ Թամ Թէրթիպ:

Հէլպէթ, Հէլպէթ... մայրս երբեմն կ'ըսէր
որ ճշտօրհեղով կնկան ձեռքէն քացախը պիլէ ✓
չէրպէթ կը խմուի:

ՆԱԶ. — Հա՛, իմ ալ միտքս է լուսահոգիին էտ
խօսքը:

ՄԵԼ. — [դադար մտախոհ] Տէ՛յ կիտի օրեր: Պագի էն
չէշիա Թապիյէթներ ունէր որ Հէչ մտքէն չի
նլլոր:

ՆԱԶ. — Չաթի էնի մտքէ չէլլալէ կնիկ էր, ես
Թող էն չէշիտ կեսուր մի ունենայի, Թող մէկ
աչքս ըլ քու ըլլէր:

ՄԵԼ. — Կուգէր որ ամէն բան աղկէկ տեսնայ, ա-
ղկէկ տեսնայ. աղկէկ հարս տէյի հոգի կուտար.
Աճայի՛պ, աճայիպ Թապիյէթ մի... երբեմն հե-
տը կատակելու համար, մէ՛ր կըսէի, դուն
աղկէկը կուգես, ես ալ հարուստը կուգեմ, ին-
տո՛ր պիտի համաձայնինք — դուն չես գիտէր
կ'ըսէր, աղա՛ս, աղկէկին հալը պաշխայ է մարդ
որ իր աղկէկ կնկան Հէնց երեսը հայի, տէվէի
տէնկով զամ դէսէւէթ կը տանի:

ՆԱԶ. — Ա՛խ, ա՛խ...

ՄԵԼ. — [մեջ նը ժամացոյցին նայելով] Ողորմած հոգուն
Թօփօք խօսքերը... բայց ինչո՞ւ այսչափ ուշա-
նար որ, մենք ալ հին լուքերու տալմիշ եղանք:

ՆԱԶ. — [Ոսֆի եղած դեպի վարի դուռը] Վար էջնամ,
մէկը խրկեմ, չըսի՞ քի էնի թաց աղուն մի է
գաթի:

ՄԵԼ. — Թէ որ նեղութիւն չըլլար ձեզի. [սա խօսքը
եկեւեկ] ուր աւանակին ըսէ որ՝ պագի չամշնար
ալ, կը նստի դէմս, կնկան վրայ կը գանկտի,

չէօյլէ տուր, պէօյլէ տուր, սէօյսուզ տուր, տիլիկսիզ տուր...

Իշու կտո՞ր, իշու կտո՞ր... Իրաւ որ է՛ն աղէկ տանձը արջը կուտէ կըսեն նը, սուտ չեն եղեր: Մարդ հէջ չուտէ, հէջ չի խմէ, սը կնկան մի-այն աչքերը հայի, գաւաթ մը գինի պիտի խը-մէ նը, պուտ մը տը աչքերուն պըցունքնեղէն ծծէ: Էտ ի՛նչ անուշ, էտ ի՛նչ շէքէր:

Թող մերը սըւոր համ հոտը սենեմար, Թող ես ալ բեռ մի պարտքի տակ տքայի: Արջը՛, արջը՛...

ՆԱԶ.— [դարձած] Երթամ ու դառնամ ըսաւ, ի՞նչ գիտնամ, հէջ մէկը չէրուաց աչքիս: Հիմա անպատճառ շատ պէ՞տք էր մի:

ՄԵԼ.— Պէտքն ալ խօսք է, ինտո՞ր ըսէի որ, [վեր կենալով ինք կը պատասխանէր գնալու]: Երթամ, ես բնառեմ մէյ մը, մինակ թաց աղօն մի՛ ըսիր էտ մարդուդ, ուրիշ անուն մ'ալ տուր, ի՛նչ կը քաշիմ տըւոր պիչիմսուզուլթիւննեղէն, [կը մեկնի]:

ՆԱԶ.— [հեկեկ] Զի լսեցի՞ կարծես— հա, եա՞— աղ-կէկ տանձը արջը կուտէ, Մեւթոն էֆէնտիս, դուն տը խօսքը հէմ ըլ ըսէիր, էնոր պիչիմ պիչիմ թէպիլէթնեղը ինծի հաղցուր, իմ մը-նէ հասկցիր...

Ը. ՊԱՏԿԵՐ

ՊԵՏՐՈՍ Եւսոյ հետգնեսկ միւսները, ՄԵԼԻՔՈՆ
ՊՕՂՈՍ, ՕՂԿԱՍ, ԳԷՈՐԳ

ՊԵՏ.— [Մեղինին մեկնելէն վերջը ինք ուրիշ մանրով մը տուն կը դառնայ, անուրիշն զակ ծաղուած զգա՞ծոյի

կտորով մը) Դեռ չեկա՞ն մի, կնի՛կ, շա՞տ ուշա-ցայ որ— է ի՞նչ ընիմ, ուզածդ գտնալու հա-մար քիչ բնառաւոր չըրի շուկան, (ծրարը կնկան առջու նեղեղով) ա՛ռ ահա, կարէ՛, կարուի՛ր, կար-մրի՛ր, վարդ եղի՛ր, խնձոր եղի՛ր, միայն թէ՛ Աստծու սիրուն, ա՛լ վար դիր տը ձէնդ:

ՆԱԶ.— [Առջեւը նետածը մտքը առնելով քանակ շորջ-մըրջելու ասեկ] Եա օ. հիմա ըլ աստառն ես մառցեր նը, նորէ՞ն չի խօսամ — աստառը, կուրծքին օյան ու տակի թարաֆի խարճերը, քանի՞ հալապիէ աճապ:

ՊԵՏ.— Տասնը չորս, տասնը հինգ, տասնը վեց, չըսի՞ որ պատանքցուդ ալ հետը պիտի բերիմ: Մարդ մուրդ չեկա՞ն հոս, կըսիմ, էն Մեւթոնը, մի՛ւս թաղականները...

ՆԱԶ.— Մարդ չեկաւ, վո՞վ տի գար օր, ինք իմ ըսածներուս անկաճը կը գոցէ ու իրենը կըսէ:

ՊԵՏ.— Էն Մեւթոնը գոնէ չեկա՞ն, կնի՛կ, կինէ մի՛ մթնցներ աչքերս, հէմ քիչ մըլ տը զլոխդ չիտկէ տէ, երեսս հայիր: Մեւթոնը անպատճառ հոս պիտի հանդիպէր:

ՆԱԶ.— Չեկա՛ւ, չեկա՛ւ, ի՛նչ Մեւթոն, ի՛նչ Միւսաս, երթալէդ վերջը ա՛լ մարդ չէրուաց հոս:

ՊԵՏ.— [Դեպի դուռը շփուած մը, մեկի կընեկ] Եկա՛ւ, եկա՛ւ, շուտ ըրէ, հայտէ՛, Ժողով սըւոնք ու ներս անցիր թէզ մի, բայց շուտ շուտ, միւս-ներն ալ կարծես, [Նազիկ իր քանկը արտօնով մը վեր առնելով սուփան կը մեկնայ, Մեղինն ու միւս երեքն ալ ետեւը հիւրանոցը ահա, քերանցին ալ շա-րունակուած խօսքեր մը]:

ՄԵԼ.— [Առաջ ինք մեկնելով, խօսքը միւսներուն ուղղած]

Ժամանակները հիմա այնպէս են եղբայր, ա-
նանկ պահանջներ ունին, որ մարդ կը պարտա-
ւորի տուն կանչել օձը, աղուէսը, նոյն իսկ
մուկն անգամ, ու դաս առնել ասոնցմէ, դուք
երբէք խապար չունիք, օրուան փօլօթիքայէն.
[Պետրոսին] բարեւ էֆէնտիս:

ՊԵՏ.— [Կարեղիորեն զուարթ ընդունելութիւնով մը] Բա-
րեւ', բարեւ', հրամեցէք, հրամեցէք [հետեւ հետեւ
միւսներն ալ բարեւելով կը նստին] բարեւ եկաք.
էֆէնտիս, [բոլորին ուղղած].

ՕՂ. ՊՕՂ. ԳԵՈՐԳ.— [մեկտեղ] Բարեւ տեսանք, շնոր-
հակալ ենք, շնորհ.

ՄԵԼ.— [Պետրոսին] Մեր աղաներուն էտ կ'ըսէի որ,
հիմա ամէն ատենէ աւելի ճին ըլլիւ, ճարպիկ
ըլլիւ պէտք է: Մարդ նոյնիսկ իր կնկան ու
զաւակին հետ պիտէ խօշ կէշինմիջ ըլլելու է:

ՊԵՏ.— Ես էտ հրամանքիդ ըսածը մեր տունեցի-
ներուն ըլ կըսիմ ամէն օր: Պու գէման պաշ-
խա գէման, պաշխայ, պաշխայ, դուք չէք գի-
տեր, չի գիտցողին ալ դժուար է հասկցնելը:

ՊՕՂ.— Ձէմանին, ժամանակին լեզուէն մենք չենք
հասկնար կը կարծէք:

ՊԵՏ.— Կը ներէք որ ըսեմ թէ մեզի չափ չէք հաս-
կընար:

ԳԵՈ.— Ձեզմէ ըլ էվէլ կը հասկնանք ըսէ, ամմա,
ի՛նչ օգուտ...

ՕՂ.— Գէշն ան որ հայ ինք ստեղծուեր, ըսէ...

ՄԵԼ.— Իշտէ եէթէր օ գատարի, աղէկ որ դուք
կ'ըսէք, իրենք ալ հասկցեր են, Պետրոս էֆէն-
տիս, իրենք ալ, իրենք ալ, հէջ հիմա կայ
մէկը որ չի խոստովանի թէ հիմակ միմիայն

խոհեմութիւն պէտք է, պագի պագի ըլ. ինտոր
կըսէի, օձ ու աղուէս ըլլիւ պէտք է, նէ ետփ-
մալի ա խուզում:

ՕՂ.— Ըսելէ Հրանտին ու միւսներուն բացէն ճու-
ղապ պիտի տրուի:

ՄԵԼ.— Տեսնանք մէյ մը, Օղկաս աղաս, պու սա-
հէթ ուրիշ թէրթիպ մի ընել է մտքերնիս, բայց
իչպէս ճանբան ալ կ'ըսէի, տեսնանք մէյ մը:

ՊԵՏ.— Երեքը չորսը պիտի արատայ կըլլա՞ր մի եա...

ՄԵԼ.— Ո՛չ, ո՛չ, ես հիմա ուրիշ բան մը պիտի ը-
սիմ. աս աղաներուս, բոլորովին տարբեր խըն-
դիր մը, որ դեռ հիջ մէկերնուդ ալ չեմ ըսեր:
[Պետրոսին] Այդ բանէն կարծեմ հրամանքդ ալ
խապար չունիս:

ՊԵՏ.— Իմ գիտցածներէս ալ դուն չունիս զաննս,
[դադար, մտնում] քիչ մը նոյն ատեն իմ ալ մեղ-
քս կուգայ թէն, բայց չըսել ալ կ'ըլլի՞ մի եա,
մենք խօշ սը միլլէթին մէնֆաթին է որ կ'աշ-
խատինք:

ՄԵԼ.— Հէմ ձրի կ'աշխատինք ըսէ:

ՕՂ.— Վնաս չունի եա, տը բաները ըսելու եղիք
թող մենք ալ լըսինք:

ՊՕՂ.— Էն բանը որ իՖթիրա չէ, ծածկելու ի՞նչ
պէտք:

ՊԵՏ.— Տէր ողորմեա'...

ԳԵՈ.— Հայտէ նայինք Պետրոս էֆէնտի, մենք խօսք
տուինք որ այսօրալ մօիկ ընենք հրամանքնուդ:

ՊԵՏ.— [Դադար մը, պիկը ձեռքին մեջ] Աս մարդը,
եղբայր, բայց նախ երդում ձեզի, պատուոյս վը-
րայ երդում որ՝ սուտ կամ իՖթիրա չէ ամե-
նեւին ըսելիքս:

ՄԵԼ. — Ատոր ի՞նչ պէտք, արդէն [երեմիին ուղղելով]
ճանքան ըսածներս ալ չմտաւք կը յուսամ ա... :

ՊԵՏ. — [Իր խօսքը շարունակելու հասնար] Մտիկ կընէի՞ք,

ՊՕՂ. — Գէ՛Ո. ՕՂԿ. — Պէլի՛հ, պէլի՛հ, մտիկ կընինք :

ՊԵՏ. — Սը մարդը, ապրա՛րս, չաբաթը երկու օր գո-
նէ՛, թէք երկու օր օլսուեն, դպրոց չի մնար, տի-
տիկ չընենք, մնա ալ նէ գիրն ու թուղթը՝ աչ-
քէն չի գտներ : Ի՞նչ կընէ, ո՛ւր կը գրէ, որո՛ւ
կը գրէ, մարդ չի գիտեր, գաղտնիք կը պահէ,
տահա ինտո՛ր հասկցնիմ...

ՄԵԼ. — Աս ալ անոնցմէ է ըսէ խալըսիր, ինչո՛ւ կը
պահպուտես, հէմ ինտո՛ր գաղտնիք որ մարդ չի
գիտեր կ'ըսես, ես գոնէ չադ լաւ լրտեսներիմ :
Կառավարութեան վրայ կը գրէ եղեր պապա
իկիտըս, Ամերիկա կը գրէ, Եւրոպա այն ինչ
թերթերուն կը գրէ, չի տամ անունին, երբե-
մըն կ'ըսեն, Պատրիարքարանի ալ կը գրէ բա-
նե՛ր մը :

ՊԵՏ. — Փորձութիւն, սոսկաղի փորձութիւն մը, որ
ծոցերնիս կը պահինք ու Փարդին չինք երթար
եղեր, բայց կաղաչիմ սուս եղիք, մի՛ խօսաք,
ես գոնէ իմ բոլոր գիտցածներս չեմ կրնար պիս
պիթուն օռթա հանել :

ՊՕՂ. — Կուգես հանէ, մի՛ հանիր, էֆէնտի՛, Հրանտը
մենք ալ կը ճանչնանք, իր գրածները շատ ան-
գամ մեզի ալ կարդացեր է : Աս ալ դուք գիտ-
նայիք :

ՎՕՂ. — Հայը կը շարժարուի, կը խաչուի, ողջ՝ ողջ ալ
կը թաղուի, ահա Հրանտին գրածները...

ԳԷՈ. — Երբեմն ալ իր համակիրներուն ու դպրոցին
վրձյով կը գրէ, ես ալ տեսներիմ, սըւոր ինչ՞ն
է փորձանքը :

ՎՊՂ. — Սո՛ւտ է որ հայ ըսուածը շան մը արևն ու
ազատութիւնը անգամ չապրիր հիմա, ու ձէն
հանողին ալ թա աղիքը կը տաղեն : *Ժողով-
արար*

ԳԷՈ. — Պաղի շիտակն ըսելով, անհամբեր մը, որ
մեր էֆէնտիներն ալ կը տաղէ : Հրանտին մի-
նակ խուսուրդ, մէկ հատիկ յանցանքը ահա,
չիտակն ըսէք ու փակեցէք խօսքը, անանկ չէ՞
աղա Պօղոս :

ՊՕՂ. — Ես իմ խօսքս առաջ ըսի, մենք խօլ Սեաղէն
Սեւերէկէն չենք եկեր հոս :

ՊԵՏ. — Թող Մեւքոն էֆէնտին պատասխանէ :

ՄԵԼ. — Դիչ մը առաջ ըսուեցաւ որ աս ալ ա-
նոնցմէ է, բուն բառը չի գործածեց էֆէնտին :

ՊԵՏ. — Յեղափոխական մը, Ֆէտայի մը, ես քիչ
մը սայղի կէնիմ, հիմա չըլլաիս խօսալն ըլ ի-
շութին է :

ՄԵԼ. — Դեռ կուզէ՞ք որ ճիշտ հիմա ոտքերնիդ
գետնէն*) կըյրիմ, բայց դուք ուզէք ալ նը,
ես չպիտի ուզիմ : Սա պատերը անգամ աչք
ախանջ ունին, մենք որ պիր տէրէճէ էն կառա-
վարութեան պիտուկ հաւատարիմները կը ճան-
չցուինք, բոլորէն առաջ մենք պէտք է շրջա-
հայեաց գտնուինք : Ըսէ՛ք հիմա, Հրամանքնիդ
ալ բան մը ըսէք : [Վերջին խօսքը երեմիին ուղղուած]
ՊԵՏ. — [Ծանկարծ մը դիպի պատահաւ, փողոցին
իբր թե ձայն մը առած, միւսները լռեցնելու նշան
մը կ'ընեն ձեռքով] :

ՊՕՂ. — Ի՞նչ այդպէս, էֆէնտի, [անենիին կողմէն ալ
կծկեցու ձեռք]

ՊԵՏ. — [Նոյն դիրքին մեջ մասը քերկին՝ ետեւի ճատդ-

(*) Վախցնեմ ձեզ ըսել կուզէ :

ներում] Սուս, սըւս... [ցած ձայն] չէի՞ ըսեր որ տա տղան օր մը չէ օր մը պիտի բռնուի, հէպը պիտի կլայ վերջապէս, փոխաները... խոշոր ալ ծրար մը ձեռքերնին:

ՕՂԿ.— Ո՞ր տղայ, ի՞նչ կըսէիք: [խր ցնցումներուն մէջ]

ՄԵԼ.— Ո՞ր տղայ, Պետրոս էֆէնտի, [ցած ձայն]:

ՊԵՏ.— Մեր դպրոցէն, Թուրքիեանի տղան, Արտաշը, վա՛յ, անպիտան վա՛յ... Կերեւի, փութան Հրահատին մարդաստանները կը տանէ եղբի տէ, բռնեք հն՛իսկոյն, գաթի կըսէի թէ պիտի բռնեն:

ՄԵԼ.— Տէ՛ պոռուրըն հիմա, տէ հիմա կարիճ եղէք ու ձէն հանեցէք, բայց չիտակն ըսելով, կառավարութիւնն ի՞նչ ընէ, փոխտէն ի՞նչ յանձնէ:

[Անկնք մեկտեղ գողն ի գող դիպի պատահանը նայուածք մը ու տեղերնին նորհեմ]:

ՊՕՂ.— Ա՛խ, ա՛խ, մարդ ելլայ, տը պատուհանէն վար նետէ ինքզինք, մէկ անգամէն սատկի:

ՍՕՂԿ.— Կառավարութիւնը հէ՛ յանցանք չունի, հա՞... — Իփէկի պէս խիղճ ունիք, աֆէրիմ...

ԳԵՈ.— Ի՞նչ կըսէք պէ աղբա՛ր, փէսիս ճէպը փոխները իրենք չէի՞ն որ Թուղթը ձգեցին, վերջըն ալ իրենք չէին որ վկայութիւն տուին: Մի՛ տաք տը շուներուն տնունը, Ատտուածնիդ կը սիրէք նը, մի՛ տաք, մենք գաթի եղի՛ր ենք հղածնիս:

ՄԵԼ.— Շիտա՛կէ ըսածնիդ, ես ետնի ձեր ըսածներուն ալ պիտի տէրէճէ հախ կուտամ, բայց չի՞ չարէ, ա կեօզում:

ՊԵՏ.— Անոնք նորէն բոլոր առ եղածներուն սէպապը մեզ կը ճանչնան, հէմ քիչ մըլ իրաւունք

չունի՞ն որ կըսեն թէ՛ ձեզնէ չըլի նը, մեզնէ չըլի, բան չըլի:

ՊՕՂ.— Սոսը փոխեցէք ըսանք, աղբա՛ր, փոխեցէք տէ ինչ ունիք նը ան ըսէք:

ՊԵՏ.— Հըմմ... զահար մենք հայ չինք, մենք քրիստոնեայ չինք ըսել է որ չի հասկնանք, չի ցուինք եղածներէն, բայց ինտոր յայտնեց ՄԵԼ-քոն էֆէնտին, խաչ ալաղըմա պատմիչ: Տանինք պիտի, ալ ուրիշ ճար չիկայ վերջապէս: [խր ծխաւսիկն դիմկներուն մէջ մեկ սիկար հրաւընեցով] Հրամայէք, մէյ մէկ սիկառ հըլէ, [Մեր քոն իր տնիկն վեր առնելով սիկար մը կը փառնէ մեքեղ դրուած յուցկիով մը, սիկար մըն ալ քանդորոջ ձեռքը]:

ՕՂԿ.— Բայց մենք շատ չենք կրնար սպասել, էսնաֆ մարդիկ, երթանք մեր հացին ճանքան հայինք:

ԳԵՈ.— Ան նոր եկողը ըսելէ չպիտի կրնանք տեսնալ հիմա:

ՄԵԼ.— Տեսնանք պիտի, ինչո՛ւ չէ:

ՊԵՏ.— Մենք մեզ լաֆի տուինք տէ, խաչուէ մը օլտուն չարինք, բարէ հազըր խաչուէ մը սնկայ... [վեր ցատկելով օղիով լիֆ շիշ մը կը գնայ ու իր ձեռքով մէկ մեկ գաւաթ օղի կը հրաւընէ ըսկըսելով Օղիասին կողմէն]:

ՕՂԿ.— Չէ՛, խնդրիմ, ցորեկ ատեն...

ՊԵՏ.— Հրամմէ՛, Հրամմէ՛, պու տէ պէօյլէ կիթտուն, [ոսֆի կեցած կուսայ վերապիտ] հիմա մեր ցորեկն ալ գիշեր ըսել է, ի՞նչ ըսիր, ՄԵԼ-քոն էֆէնտին:

ՄԵԼ.— Շա՛տ չիտակ:

[Օղին խնդրին անուշներ ըլլիի պէս խօսեալ, խնդինն ալ ողջ ըլլալ, շնորհակալ եմ, Աստուած կեանք տալ եմ. եմ.] :

ՊՕԶ. — [կարգը ասոր եկած] Խմենք ըսելէ որ տաճար
աղէկ լանք տէրտէրնիս, [գաւաթը բերնին] Խը-
 մենք, խմենք, էֆէնտիմ, ողջ ըլլան մեր է-
 ֆէնտիները :

ՊԵՏ — Անուշ. հազար անուշ...

ԳԵՈ. — Խմենք որ չի մեռնիք, հա՞ — կենացնող
 ուրեմն, [խանդէ յետոյ] վաղը վաղ գիտէ որ կը-
 լի տեղերնիս :

ՄԵԼ. — Զէ՛, Գէորգ ողաս, սա պարագային մոռցիր
 ալ խօսքերը :

ՕԶԿ. — Իրաւ է էֆէնտին, ու սըրային քիչ մը ձը-
 գեցէք տէ նւ ֆէն առնինք :

ՊԵՏ. — [Մեղմունքն հետ քաշելովն հիշած] Շիշին տակի-
 նըն ալ ինծի ու քեզի էֆէնտին, գաւաթը քե-
 զի, շիշը ինծի, ու՛ մեր այս աղաներուն պատ-
 ուական կենացը անկենք, [կը խմեն շայտն ծը-
 ծռածք մը երկուքն ալ] :

ՄԻԻՍՆԵՐԷՆ. — Անուշնե՛ր, անուշներ, պալ ոլա
 չէքէր ոլա...

ՄԵԼ. — Քիւփըն տէ տօլի ոլա, էֆէնտին : Սա ձեր
 միւ պարէկին ալ մէջ իրա՛ւ համ հոտ, իրաւ չէքէր :

ՊՕԶ. — Խաթունին համը, Նազիկ հանձմին համը
 էֆէնտին :

ՄԵԼ. — [Օղիս Գեորգ խորհրդաւոր փրփրներ] Ախրը
 կայ բան մը որ չունին մեր օղիները :

ՊԵՏ. — Ինծի թէ որ մտիկ կընէք, խանը հիմա մենք
 երթանք տէ, պաշտօնապէս կոչ մը ընենք մար-
 դուն :

ՄԵԼ. — Աս միտքն ալ գէշ չէ, այս կերպով դիմա-
 ւորելուն տեղն ալ համած կ'ըլլինք, ինչ ըսիք,
 աղանե՛ր :

ՊՕԶ. — Մենք չէ որ էն առաջ յայտնեցինք թէ՛ առ
 օր ձեզի պիտի հետեւինք :

ՕԶԿ. — (գուարք մը) Երթա՛նք, պէլիհ, երթանք :

ԳԵՈ. — Դուք մեզ ո՛ւր տարիք որ մենք չերթալ
 ըրինք, խանէն յետոյ կրնանք ախոռն ալ...
 հրամայէք :

(Կը մեկնին կարգով մը, անհետն ու Մեղմունքն հետ
 մնալով, վերջինը ձեռքի շարժում մը կընէ, անոր
 հետեւնիս հաւատ քե՛ յաջողեցան վերջապէս) :

Թ. ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԶԻԿ՝ միմեայ, հետեւեալ տունին խաւ ու խորք աղ-
 յիկները՝ ԼՈՒՍԱՐԵՐ, ՀՈՒՓԻԿ :

ՆԱԶ. — Էնք սի թօսֆ, թաց աղօն (*) մարդ է որ
 հիշ սայդի ըստածը մտքէն չանցընէր :

Սը տունը խա՛ն է, խա՛ն է է թէ՛ առաջ-
 նորդարան, ես տաճար չիմ հասկցեր, (ձեռքը
 մկրտս մը ու փոստանոցին կտորը, քայց դեռ գործի
 սխալէն առաջ կապերսները կը դուրսնշկէ, քաւն եմ-
 կը շիկոսէ)

Թա օր իրկուն վըռվըռալ, տըռտըռալ, չէն-
 կէ ծեծել, իր խօսքը քալեցնելու համար փար-
 չաքէսէկ ըլլիլ նայիլ, մեր էֆէնտին ահա, Պէյ-
 րոս էֆէնտուն մարախը, հոգին հաւատքը ա-

(*) Անպրոք կամ աննկատ մը որ գացած տեղը անպատճառ
 իրկուն պիտի շինէ, վերջը դուրս պիտի ելլայ :

հա... (դադար մը) ես էնոր էն մարախն ըլ գիտիմ, մտքիններն ըլ գիտիմ — սալլանալալ տըմնայ մի խթանալուցուն շալակը պիտի հանէ օր մուրատին խաւուշմիշ ըլլի: Իմ Հոռոփիկս տունը կը մնայ, իրենն ըլ դպրոց կերթայ, աֆէրիմ... ես է՛ն բան բանե՛լը, ես է՛ն տանը թնտուածքն ու պիշիմները, աաֆէն հէնց օր աման մի վար կառնէ, ժէժ կը հանէ:

ՀՌՈՓ.— (Դրացնենց տունեն դարձած՝ ձեռքին մէջ ժանեակ մը կը հիւսկ) աման, մէ՛ր, ամա՛ն, ամա՛ն... մարդ անկաճը գոցէ, սաղըր ըլլի օր հէջ չի լըսէ, հէջ չի հասկնայ սը էլին լեզուէն, լաֆի չէ չիտներէն:

ՆԱԶ.— Կինէ մի ի՛նչ լսեր ես, ո՛ւր էիր թա հիմա:

ՀՌՈՓ.— Դրացնենց էի գացեր, հէջ չի լսես ըլ նը կըլլի: Մեղայ տէ՛ր, մեղայ տէ՛ր... Էս աշխարհին մէջ միակ մեր էս քաղաքը թէ՛ ուրիշ մը կայ էսոր պէս: Ծանէ իրաւ որ դաղէթէն գրուելիք բաներ բոլորն ըլ:

ՆԱԶ.— Զահար նորէն էն դայեկ էլմասին տըռտըռները տի լեցնես աղանձս, էտ կնիկը շա՛տ փիտ տէլլալ մի է զաթի, առջի օր ըլիմ գլխս տարաւ:

ՀՌՈՓ.— Թէրվէգին տղան չիկա՞ր օր Ամերիկայէն կարգուած եկաւ, հետը սիւսլի շափխալի կնիկ մի էր բերեր,

ՆԱԶ.— Հա, ես ըլ լսեր էի:

ՀՌՈՓ.— Տղան, հարսը խեղճ թէրվէգ խաթունին հէջ երես չի տալերնէն դատ, հետը հաց պիլէ չեն ուտեր եղեր, հարսն ըլ ամէն օր կրակ կը վառէ գլխուն: Լացս եկաւ, մէ՛ր, ծեր կնկուկ մի, քանի՞ տարի էր օր մէկ հատիկ տղուն ճանբուն կը հայէր:

ՆԱԶ.— Ծանբուն կը հայէր, էրզըներ կը տեսնար, թա էրոսաղէմ տղուս դէմ էրթամ, երկու լոս մէկտեղ տեսնամ կրսէր, ինչե՛ր կըսէր...

ՀՌՈՓ.— Հարսն ըլ ոտքը գետինը՝ չիմ կենար, չիմ կենար կրսէ եղեր, Լրիկն ըլ կնկան շատ երես տուեր, ինչ օր ըսէ նը էնի տըլլի, մեղայ...

ՆԱԶ.— (Վեր կենալով աղջիկս փխսնին չափը առնելու կերպեր) Բեր սը եախատ հէմի — ես ամէն էրիկ մարդ, մեր գրողին պէնկզմիշ կենէիր — հազկէ օր սը քրջի կտորը տուն ձգել տուի, ի՞նչ քաշեցի:

Հէլպէթ, Հէլպէթ, վախթին քու պապդ ալ իմ վրաս կը խենթնար, ի՞նչ գիտցար հապա, էս հազած կապածներս տահա էնոր բերածներն են օր վրաս կը պէյիմ:

— պօլը թիգ մի կարճ կուգայ, աղջիկ: Ես զաթի բերած ատենը ըսի թէ կարճ տիգայ, էնի ե՞ր թէքմիլ բան կը բերէ — բեր մէյ մըլ փէշերուդ լէնքը... (մանրամասն չափչիռածֆներ)

ՀՌՈՓ.— Աղէկ է, աղէկ է, պօյս ըլ թող կարճ գայ քիչ մը:

Հա — էլմաս խաթունը բան մըլ նետեց բերնէն, մէջը մնաց, չըսըց չիտակը, ես վաղը հէմ ըլ քրքրիմ:

ՆԱԶ.— Էտ կնիկը ջհուտի գերեզման կ'ըլմանի զաթի, ի՛նչ ըսես նը ունի ճէպն ու ծոցը — հէմ ինչո՞ւ չունենայ, էն չէշիտ կէզէկէն հաւ մի է օր աշխարքը ոտք կը քաշէ, մէրախ կ'ընէ, մըտիկ կընէ, վերջն ըլ գործ ունինք — բերնէն ելածը անկաճը չի լսեր:

Բերնէն ի՞նչ նիտեց օր մէջը մնաց կ'ըսես:

ՀՌՈՓ.— Յման, մէ՛ր, իրաւ ըսածիդ պէս է, չի
լսես ըլ կըլի...
ՆԱԶ.— Հըլէ՛, հըլէ՛...

ՀՌՈՓ.— Հէջ բան չի կար, գործիդ հայիր:

ՆԱԶ.— Զիս մէրախի մէջ մի՛ թողուր կըսիմ, ես
զաթի մեռերիմ, լէշս դուրս նետողի մը կը
հայիմ:

ՀՌՈՓ.— Դո՞ւն ինչու կը մեռնիս. — ես էնոր էն
տեսակ ճուղապ մի տուի օր նստած տեղը մը-
նըց— վերջն ըլ փուշման եղաւ ամամ, ա՛լ նէ
ֆայտայ:

ՆԱԶ.— Մեր վրայ էր ըսածը, չիտակ ինչո՞ւ չի
հասկցնես:

ՀՌՈՓ.— Եա վո՞վ թէխմին կէնէիր, մէ՛ր, աշխը-
քին մասխարան ինք եղեր, խապար չունինք:

ՆԱԶ.— Ի՞նչ կըսէր...

ՀՌՈՓ.— Մեղքոն էֆէնտին մեր տունը շատ կու-
գայ կերթայ եղեր նը...

ՆԱԶ.— (Զարմանքով) Է՛...
ՀՌՈ.— Է՛ ալ ի՞նչ գիտնամ, մնացածը դուն խորհիր:

ՆԱԶ.— (Զայրոյթ ձեռքները զննելով) Հիմա ի-
րաւ էլման էր էտի ըսողը, մարդ կա՞ր ուրիշ,
թէ քցի մինակ...

ՀՌՈՓ.— Ինծի մինակ: Էս ճաղը (ժանկարիկ ասեղը)
քիչ մնաց օր աչքը տի կոխէի: Դուն ըլ էտքան
տակ վրայ մըլի խաթերս համար: Դուն տե-
ղդ կեցիր, հէջ ձէն ձուն մի՛ հաներ օր ես
վաղը հէմ ըլ եօխա էնիմ, ուսկէ՛ լսեր է, ին-
տոր լսեր է, ինտո՞ր, սըւի ո՞ր բերնէ հսպէս:

ՆԱԶ.— Վաղը անգամ մըլ էտ լկտին երեսը տես-
նա՛ս: Մէյէ՛ր, մէյէ՛ր... վաղը՛... դու աչք
ականթ եղիր օր մօրդ փապուճին ձէնը լսես:

Երկու տղայէն զատ իր նէֆէսն ըլ էն չէշիտ
տեղէ մը հանել տամ օր ֆէլէկը պիլէ մաշալ-
լա ըսէ:

Հա՛, եա՛— Թող բարէ ինքն ըլ տեսնայ թէ
Մեղքոն էֆէնտուն ձեռքէն էս տեսակ ըլ մէ-
րիֆէթներ կուգայ: Երկուսին իֆթիրան հէմի...

ՀՌՈՓ.— Էտ քու ըսածդ ես ըսի զահար, շանը
սատկիլը բռնէ նը՝ ճամիրին դուռը կը ճանկուտէ,
հէջ Մեղքոն էֆէնտին համար էտի ույմիշ գա-
լիք իֆթիրա՞ է ըսի: (դադար մը)

ՆԱԶ.— Տէ կեցիր ըսէ, էլմա՛ս, կեցիր ու մ'անց-
նիր խըսմէթէտ:

ՀՌՈՓ.— Տահա ես էտ խօսքին ըլ շատ չի նեղուե-
ցայ — շան կնիկը պաշխայ բան մըլ թոցուց
բերնէն. — պապայըղս ու Մեղքոն էֆէնտին
կէօյէ խօսք մէկ էրեր, դպրոցին մենծ վար-
ժապետը՝ Հրանտը բանտ նետել պիտի տան:

ՆԱԶ.— Էտի մեր ինչո՞ւն պէտք, դուն մէկուլին
հայիր, մեր գրողը վո՞վ գիտէ, ի՞նչ դրեր է
միտքը...

Վո՛ւյ, Աստուած, Աստուած...

ՀՌՈՓ.— Հայրը ո՞ւր դացեր է:

ՆԱԶ.— Զեմ գիտեր, օղո՛ւլ, չեմ գիտեր, Աստ-
ուած էնոր ըլ ուրիշ չէշիտ ինսաֆ մի տոյ օր՝
ըրած դրածը գիտնայ, իսթանպուլի չուտիկ մի
եկեր է տէ էտին էռջին ֆըռլամիշ կըլի:

ՀՌՈՓ.— Հա՛ — Էլմաս խաթունը էտ ըլ ըսաց —
թամ դագէթէճի, երկինքէն ճնճուղ մի օր անց-
նի, էնի անպատճառ պիտի գիտնայ թէ՛ քէ՞ծէ
քի որձ է, քէ՞ծէ նը, չէշիտ մի խօսք ետեւն,
որձ է նը պաշխայ հէքետթներ էտին, սըւի է
զարմանքը քի, պաղը ըսածներն ըլ մազը

մաշիւն չիտակ կելլուն: Ճէտո՞ւ, ճէտո՞ւ...
ՆԱԶ.— (զայրուք մը) Հիմա մտերդ բերանդ կուտամ,
 գիտե՞ս, ըսելէ մօրդ վրայ ըսածնե՞րն ըլ չի-
 տակ են...

ՀՌՈՓ.— Դուն զաթի միշտ իմ միտքիսը թէրո՞ւ կը
 Հասկնաս, մեղայ տէ՛ր:

ՆԱԶ.— (Դուռին ձեռք կառնեն մայր ու աղջիկ) Մեղա-
 յիդ ըլ կըսիմ հիմա, մեղուիդ ըլ, ներս հըր-
 տրկիր, հայտէ՛, մարդ եկաւ: (մայրը դուռը քա-
 նայու կ'իջնայ, աղջիկն ալ սուփան կ'անցնի:

Ժ. ՊԱՏԿԵՐ

Թաղականութիւնը ստորոգութեամբ: Նորեկ ուսու-
 ցիչը՝ Միհրան՝ Ասենապետին ու Ասենապետին մեքե-
 ղը վեր կուգան, կը նստին քանիորդեւ հրամցուած
 սքռուներու ու մեկ-երկուսն ալ քազնոցին վրայ:—

ՄԻՀ.— (Ամենուն ալ ձեռքի սեղաններով) Բարի տե-
 սանք, (Մեղին) բարի տեսութիւններս, տիա՛ր,
 (Պողոսին), ի՞նչպէս էք, (Գեորգին) լա՞ւ էք, ու
 րա՛ւս էք կը յուսամ (Օղիին), Ձեզի ալ բուռն
 յարգանքներս, տէր Ասենապետ (Պետրոսին):

ՊԵՏ.— Ես ալ մեր բոլոր ազաներուն ի դիմաց՝ բա-
 րի գալուստ մը առայժմ:

ՄԻՀ.— Ենորհակալ եմ, շատ շնորհ... (նստած թե-
 դին հինգին ալ զաւ զաւ քեանհաններ):

ԳԷՈ.— Բարի գալուստներդ դասատու՛ւ:

ՄԻՀ.— (ըտրքի վայրկեան մը) Ես ինքնին հանդերձ-
 եալ էի գալ թէն, բայց զի տակաւին ճանապ
 չեմ ճանչեր, բնական որ սպասէի մի քիչ:

ՊԵՏ.— Մենք անձամբ եկանք որ —ինտոր.աս խօս-
 քը հոն ալ ըսի— մեր առաջին խառնուրին նե-
 րոյամիտ գտնուիք: Սանկ մէկ-երկու սահաթ
 տեղ ինտոր չուզէինք դիմաւորել, ի՞նչ ըսիր
 Մեղքոն էֆէնտի:

ԳԷՈ. ՊՕՂ. ՕՂ.— Մենք ալ ատանկ ըսինք:

ՄԻՀ.— Այո՛, շնորհակալ եմ ամէնքէդ ալ, և ու-
 բախ մանաւանդ որ հոյլ մը մեծութիւն աստ
 մակաղուած՝ պատկառելի ակումբ մը կազմէ:
 Հի՞նք հոգի ամէնքդ:

ՊԵՏ.— Հինգն ալ հերիք չէ՞ր մի ես:

ՄԻՀ.— Հրամանէք, օրէնքէն կը խօսիք կոր...

ՄԵԼ.— (ուռուցիկ յրջութեան մեջ, ինք միջո միւսներէն
 զատնելու համար) ի՞նչպէս էք, պարոն, աղէկ
 էք կը յուսամ, (աղջիկը նայելով հանդիման
 հա՛, հիմա երկրորդ մ'ալ կրկնէի թէ՛ գիշերը
 պանդոկը մնալնիդ խիստ խորունկ վիշա մը
 առթեց մեզի:

ՄԻՀ.— Կը ներէք, ո՛չ այդպէս, գաւառացին ան-
 բաղդատելի հիւրասէր մ'է արդէն, ընդ որ ես
 չա՞ն կանուխ համոզուած եմ:

ՊԵՏ.— (ցած ձայնով մը փոխանակուելով) Ժիւհէ՛ր, ճիւ-
 հէ՛ր...

ԳԷՈ.— Պէյօղլիին վարի կողմը պէրպէս Արութը
 կար նը, կը ճանչնայի՞ր աճապ:

ՄԻՀ.— Տէր ի՞նչ:

ԳԷՈ.— Քեռիս էր էն մէկը, ալ հէ՛ն բարեկ մարե
 պիլէ չի գրեր: Հէմի ըսին մեռուցեր են, ան-
 գամ մըլ լուր մը ելաւ թէ չեմ գիտեր ո՛ր կողմ
 սիւրկիւն են խրկեր կէօյէ:

ՄԵԼ.— Մնան ատունք, ուստա Գէորգ:

ՄԻՀ.— Նախ որ չի կրցի հասկնալ, այո՛:

ՄԵԼ.— Ձի հասկնաս ալ կըլլայ, պարո՛ն, հիմա էտ սիւրկիւններուն կամ քաղաքականապէս մեռցուածներուն լաֆն ալ մէմնու միւզիւր խօսք է, դուք նախ սա ըսէք թէ՛ ճանրան հանգիստ եկաք կը յուսամ:

ՄԻՀ.— Ո՛չ այնչափ, տիա՛ր, ճանրաններուն տապը մէկ կողմէ, քաղաքամէջերու տագնապը միւս կողմէ շատ գէշ սղդեցին ինծի:

ՄԵԼ.— Առաջինն է որ դուրս կելլաք Պոլիսէն:

ՄԻՀ.— Միշտ Պոլիս, այո՛, լուսաւորութեան կեդրոնը ընդմիշտ:

ՄԵԼ.— Գաւառը ի՞նչպէս:

ՄԻՀ.— (խնդրաւոր) Հը՛, Հը՛, Հը՛...

ՄԵԼ.— Պոլիս չէ վերջապէս, սըւի մէնք ալ գիտենք:

ՄԻՀ.— Հոս աւելի մաքուր նաթիւրէլը կը տիրէ այո՛:

ՊԵՏ.— Մնայ քիչ մը որ գաւառին համը վերջը հասկնայ:

ՄԻՀ.— Իրաւունք ունիք, տեսրք, բայց գործը որ պիտի ընենք, այն պէտք է ըլլայ մեր առաջին համը, հաճոյքը:

ՄԵԼ.— Կեցցե՛ն:

ՊՂ.— Շատ ունինք գուարճալի բաներ, պէլի՛հ, պատուելի շատ բաներ պիտի տեսնայ, շատ համեր պիտի առնէ: Ինչե՛ր, ինչե՛ր...

ԳԷՈ.— Մենք հոս վանքեր ալ ունինք ամմա, պարոնը կը յուսամ սուրբ մուրը չպիտի բնառտէ էն տեղուանքը:

ՕՂԿ.— Սուրբերուն տեղը սե երես սատանաները հիմա, ականջը խօսի մեր պարոն Հրանտին:

ՄԵԼ.— Բայց թող ներեն մեր աղաները որ ըսեմ թէ՛

հասարակ ոչնչութիւններու վրայ կը խօսին, ինտոր ըսաւ պարոնը, մենք նախ գործերնիս լնցնենք:

ՄԻՀ.— Հրամեր էք, նախ գործ, յետոյ վայելք:

ՊԵՏ.— (հարստ շեշտ) Ե՛ւս և կեցցես...

ՄԵԼ.— Քիչ մը երկուստէք մեր պայմաններուն վրայ չի խօսէի՞նք մի, պարո՛նս:

ՄԻՀ.— Պատշաճ առաջարկ, ի՛նչպէս ոչ, այո՛:

ՄԵԼ.— Թէև կարելի է քիչ մը անպատեհ փութկոտութիւն:

ՄԻՀ.— Կաղաչեմ, մի՛ այդպէս...

ՄԵԼ.— Առայժմ իմ քանի մը հարցում միայն:

ՄԻՀ.— Շա՛տ լաւ:

ՄԵԼ.— Կարելի էր գիտնալ թէ ո՛ր առած էք ուսումնիդ:

ՄԻՀ.— Ինչպէս առաջ ալ ըսի, միմիակ Պոլիսն եղած է իմ մտադարձացմանս (°) վայրը:

ՄԵԼ.— Ո՛ր դպրոց արդեօք:

ՄԻՀ.— Վկայական... գրուած է մէջը...

ՄԵԼ.— Ուրիշ տեղ երբէք պաշտօն, -մեր սա հարցումներն ալ փոխական քննութիւն չէք հասկընար կը յուսամ:

ՄԻՀ.— Շատ բանաւոր քննութիւն, այո՛, — տարի մը Բերս պաշտօնավարած եմ, յետոյ Գատիքէօյ, Գուզկունճուք, վերջն ալ Ատարազար, էֆէնտիմ:

ՄԵԼ.— Տեղերնիդ չուտ չուտ էք փոխեր:

ՄԻՀ.— Հոն այնպէս են բաները, տիա՛ր, Պոլիս, ըսել կուզեմ, երկու բան կայ որ չուտ չուտ կը փոխեն — առաջինը դպրոցի պաշտօնեան, երկրորդն ալ կանանց քառքէթն ու շրջագգեստը անպատճառ:

ՄԵԼ.— Գաւառը աւելի՞ լաւ...

ՄԻՀ.— Ձիտեմ, հոն այնպէս է:

ՄԵԼ.— (Պահ մը դադար, ու Միհրանին զայն մէկ սիկառ թոյրին ալ ձեռքը) Ձեր վկայականը հարուստ է, ըսելէ պիտի կրնաք ամէնքն ալ...

ՊԵՏ.— Սա մէկ հարցումդ... Լաճայիպ չէ՞ մի ես: (Մեղմունքով):

ՄԵԼ.— Խիստ բարի խիստ բարի:

ՊՕՂ.— Խիստ բարի մ'ալ ա'ն, որ՝ սանկ բացէն հարցմունք մ'ալ մեր հասկցած տեսակէն ընէինք որ քիչ մը մեր ալ խելքին պառկի: Ի՞նչ ըսիք, արխատաշննի՞ր:

ՕՂԿ.— Ճիշտ ինչ որ...

ԳԷՈ.— Այո՛, այո՛, տը մէկը իմ ալ մտքէս անցածը...

ՄԻՀ.— Ինչ որ կը բաղձային էֆէնտիներս:

ՊԵՏ.— Բայց չէ՞ր ըլլար որ մէկ երկուք ալ վաղուան մնար, էֆէնտի՞ս:

ՄԻՀ.— Նոյնն է որ այսօր լմնայ տէրիմ:

ՄԵԼ.— Մենք գաւառացի ենք, չէ՛:

ՄԻՀ.— Օ՛, չէ՛, քա՛ւ լիցի:

ՄԵԼ.— (դադար, լուրջին անկնիքով) Հիմա, սիրի լի՛ս, նախ մայրենի լեզուն առնենք, բնականն ալ աս չէ՞ մի ես:

ՄԻՀ.— Բնականն, յո՛յժ վայելուչ:

ՄԵԼ.— (վայրկեանային լուրջին մը վերջ, աջ ցուցահասք փռնիքով) Նախ քան զՔրիստոս, ի՞նչ էր հայ լեզուն:

ՄԻՀ.— (Թեքել հագով մը կոկորդը փռնիք վերջ) Նախ քան զՔրիստոս, միայն հայ ազգը կար որ ազգանազիկ փառփառը՝ քրաքառը կը խօսէր, ան

այսինքն՝ որ գամ քան զգամ աղաւաղուելով արդի ռամիկ ձեռն վերածուեցաւ: Ահա թէ ինչպէս կը վճռեն հայ և օտար իսկ գիտունները, որոց մակածութիւնը իմա ալ է(°):

ՄԵԼ.— Կեցցե՛ս... այդպէս չեն ըսեր մերինները:

ՄԻՀ.— Ես թէ կ'ըսեմ այդպէս, թէ կը սովորեցունեմ ալ:

ՄԵԼ.— Ինճիճեանի Հնախօսութիւնը կարդացե՛ր էք բնաւ:

ՄԻՀ.— Ինճիճեան, Չամչեան, Աւգեր, Ագոնց, որուն է ուզածնիդ:

ՄԵԼ.— Եօլընտա՛, Եօլընտա՛:

(Նորնիկն սնամեջ յայտնաբխեցին Պետրոս ինքն իր մեջը հպարտօրէն մը զսպելով փոփոկներուն վերայ պահ պահ հեզկոտ ակնարկ մը կը նետէ)

ՊԵՏ.— Թող քիչ մը մեր աղաներն ալ լսեն:

ՄԵԼ.— Հայ գրականութեան մասին ի՞նչ է ձեր վարկածը:

ՊԵՏ.— Պու գաւառի տէ օլմադ, էֆէնտիս, ինճի նայէ քիչ մը:

ՄԻՀ.— Էֆէնտիին այս մէկուն ալ պատասխանելու համար բնեմ թէ՛ հայ քրականութիւնը ի հընումն վանական-կրօնական էր պարզապէս, իսկ այս օրուան նորն ալ ես և ոչ մէկ տարազի մէջ կը գտնեմ կոր: Ամէն բան և ոչ մէկ բան, ամէն գոյն և ոչ մէկ գոյն: Եւ հիմա մի այլ տարօրինակութիւն որ գաւառացին կը մշակէ կոր, բայց չգաւիք, կաղաչեմ:

ՄԵԼ.— Ցաւի՛շ, ոչ ամենեւին, չէ՛, մի՛ տարակուսիք, դուք աւելի գրաբարը մշակե՛ր էք:

ՄԻՀ.— Քրաքառը, այո՛, Հայր Հիւրմիւզ հաւս,

Քարազաշեանն ալ հայրս :

ՊՕԶ. — Քէսսէ ճէվապ, (հեզնութիւն մը):

Մեկ. — Կը գրէ՛ք ալ կը յուսամ...

Միշ. — Գրել, ուրոյն ձիրք թէն, տիա՛ր, բայց ես ինքնաշխատ ջանքով յայդ՛մ ևս յաջողեցայ : Այո՛, պուսական թերթերէ շատերուն մէջ իմս, են գրեթէ բոլոր այն ծածկանունները, որք չեն յայտնուած տակաւին :

Մեկ. — Ըսելէ պիտի կրնանք խնդրել որ...

Միշ. — Ըսէք, հրաման միայն :

Մեկ. — Ոչ հրաման, մեր պարոնը, սանկ երկու տողով բանաստեղծութիւն մը եթէ կարելի է...

Միշ. — Քիչ ըսիք :

Մեկ. — Թող երեք ըլլար, թող չորս կամ մէկ քառեակ միայն : Խնդիրը քանակին վրայ չէ այնքան, քան որքան... դուք գիտէք ա, ինչ ըսել կուզեմ :

Միշ. — Եւ նիւթը Տիա՛ր, (ընթոս շարժում մը տեսնելէ) ու ապա գրպանէն քուղթ, մսիս, նորին տեղը նսեղով):

Մեկ. — Նիւթը՛, էֆէնտի՛մ, (խորհողի ձեւեր) նիւթը՛... հա՛, սա մէկը միտքս — վարդ երիկն գըլխուն վերեւ սոխակին լացը, սիրելի՛ս, (մտնում) աս սոխակը ապա, իր առած պատասխաններէն յուսահատ՝ թռի երթայ, իր ձագտիքը գտնայ...

Միշ. — Յոյ՛ժ բարի, խիստ ընտիր, (քուղթին կտորը ծռնկկին վրայ գրելու դժուար փորձի մը մէջ, մուսան հեշտ յիգար, ժանանակ շահելու համար, անգամ մըն ալ ոսփի կեղայ, ներկաներուն առջեւ համարձակ երբ ու դարձ մը, յետոյ նորին տեղը, քուղթը ձեռքին մէջ, կը գծէ, նշաններ մը անխնայ, ու վերջապէս

կը բռնէ սոխակին պոչէն: Պարունիս սա տաղնապոս շարժ ու կացին Պետրոսն ու Մեղնիկն զսո՛ւ միւսները զաղտուկ մը հեզնոս, կապկային ձեւեր մը կընեն իրարու մէջ, որոնց ի տես, Պետրոս և Մեղնիկ այժի հրամայող մերթ և աղաչող քթումներով զոնցնելու կոչեր կընեն, բայց մեկի չեն ըլլալի միւսին ան տեսնել, որ Միհրան իր գիւսին յայտնութեան նշանը կուտայ ծաղրելի ճոռոտութիւնով մը):

Ու վերջապէս, ու յի՛տ ուրեմն... Միհրանին առջեւէն ո՛չ սոխակը, ո՛չ արտուտը, ոչ իսկ օձ մը գետնին երեսէն, (այս խօսքը ոսփի վերայ՝ յոխորտ արտայայտութիւնով մը փոխանցուած ա. կանչին նետելէ յետոյ կը նստի)

Միայն թէ, տիա՛ր, (Մեղնիկն) սա բոլոր արցունքը թռչունին երեսներէն վա՛ր. թէ քիչ մ'ալ անոնցմով տերեւները թրջուէին :

Մեկ. — Թող քիչ մ'ալ տերեւները թրջուէին :

Միշ. — Շատ լաւ, (մտախոս արագ արագ քուղթին վերայ շարժումի մը մէջ պահելու տեսնել, միւսները այժեռին մեկտեղած իր ձեւերը կը դիտեն: Տարօրինակ երկունք մը պարունին, որ վերջապէս զննցնելէ յետոյ առաջարկուածը, կը կարդայ յոսկկայս, ծայրայեղօրէն հանդիսաւոր ու ցուցամոյ եղանակով մը)

Մտիկ ընենք, —

«Սոխակն ի վեր վարդենւոյն.
ձախր առնելով թափէր նոյն
Արցունքը, արտուր վէտ ընդ վէտ
Ցուցանէին զիւր աղէտ:

Արտուր աղու գերեսօր
Իջանէին ջոկ ի ջոկ,
Եւ հրպէին սաղարթուց
Ուղղէին եւ կտուց,
Ապա անյոյս եւ գիլ գիլ
Թըռի ընդ բոյն իւր ի բիւ:

կ-դաւ-
աւ. Դ. Դ. Դ. Դ.

Մեկ. — (Դեպի Պետու հիացումի գեղումներ) Ընտիր, սահուն, սքանչելի, Մանաւանդ ան ինչ գերազանցօրէն խենթեցուցիչ այն վերջին երկտողը՝

«Ապա անյոյս և գիւ գիւ
Թըռի ընդ բոյն իւր ի բիւ»:

(Արձանացած հիւսններ, յոռքիւն մը ու ապա) Բանաստեղծութիւն, բանաստեղծութիւն, ո՛վ երկնային աւիւն, որ առ ի չգոյէ գէգոյսն կածես, կոտեղծես...

Միշ. — Ձերն ալ, այո՛, ձերն ալ ճիշտ Հիւրմիւգեան բացատրութիւն, իսկապէս Հռետորական սահման, պրա՛վօ...

ՊԵՏ. — Պարոնին ճակատն համբուրելու է, Մելքոն էֆէնտի:

Մեկ. — Ճակատն ալ, ճկուն գրիչն ալ, ճարպիկ մատներն ալ, այո՛: Խնդակցութիւն մ'ալ ձեզի, տէր Ատենապետ, ալ ես ալ պիտի ըսէի թէ կ'օգտէր աս չափը, կարգը հիմա պատուասիրութեան տանք: Դպրոցը ահա նոր փրկուեցաւ:

ՊԵՏ. — Վզգը փրկուեցաւ, ազգը, ազգը...

(Վարագոյր)

Բ. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԳՊՐԱՅԻՆ ՄԷՋ. — Դասարանին մէկ անկիւնը, Հրանս գրասեղանի մը վրայ կ'առ կը գրէ, կը գրէ: Դեռ առաւօտ, ինք ալ իր սուները միայն: Այս պահուն իր երկրորդական պատճառակցներէն՝ Միխայիլ Պիպուկեան իր հոգը եկած՝ նստիկն ճիւղամար տեղիւրիները մը կը ձաղորդէ:

Հրանս սովորականին պէս պաղարկուն, անվրդով, իսկ իր պատճառակցը լռաւորն է:

Ա. ՊԱՏԿԵՐ

ՀՐԱՆՏ, ՄԻՔԱՅԷԼ

(Վարագոյրը կը բացուի երկուքը խօսակցութեան մեջ)
Միք. — Կը մեղադրեն, կը մեղադրուինք եղբեր, լուսադրա՛ր, զարմանալի չե՞նք գտներ, մտիկ օրէնքիչ մը վար դիր գործդ:

ՀՐ. — Ինչ կար որ, պարոնն, առտուայ արևոտ բարեդ ալ կերար, դուն սըկէ սիկառ մը առաջ, (իւր ծխասուփէն Միքիլն սիկառ մը, հաս մըն ալ ինքն կը վառէ) ինչպէս է օդը:

Միք. — Գեղեցիկ արև մը այսօր, բայց դուն ուրիշ բան հարցնելու էիր:

ՀՐ. — Ինչպէս:

Միք. — Պիպուկին ուշ այցելելուն համար հանդիպողէն սանկ մեղադրանքներ մը ու չատ աճալիպ...

ՀՐ. — Իրաւ է որ ես ինքն ալ քիչ մը ուշ մնացի այդ նորեկը տեսնալու համար:

Միք. — Վե՞րջը:

ՀՐ. — Բան մը չէ եղածը, կը զարմանենք կը յուսամ:

ՄիՔ.— Դեռ գիտնայիր թէ՛ դուրսը ինչեր կը դառնան...

ՀՐ.— Է՛հ, ի՛նչ գիտնամ, ՄիՔայէ՛լ, բայց ինչո՛ւդ պէտք դուրսիները, դեռ կրնաս ըսել թէ՛ դուրսը կամ ներսը երկիրն ալ կը դառնայ, ես ու դուն ալ կը դառնանք:

ՄիՔ.— Դո՛ւք ալ ըսել է տեսաք եկողը:

ՀՐ.— Տեսայ, բաւական քաղաքավար մէկը...

ՄիՔ.— Այդչափ միայն, ես քիչ մը հպարտ գտայ կարծես:

ՀՐ.— Կրնայ քիչ մըն ալ այդ կերպը երեւալ, բայց մենք ատ ալ շատ չի տեսնանք,— չէ՞ որ մենք ալ երբեմն տա տեսակ այպանելի կերպ մը գեղի վարժապետներուն դէմ կը ցուցնենք:

ՄիՔ.— Հիմակուքն է՛ կ'ըսեն որ ջերմեռանդ ծուխ մըն է գազինոներուն: Թաւի, թուղթ, թրամվայի տեսակներ: Ատէթա ալ խաղամուլ մը կը սեն:

ՀՐ.— Այդ մէկը շատ տգեղ, ըսել է խաղամուլ մըն ալ:

ՄիՔ.— Խմելն ալ խօսք է — ջուրի գաւաթով ու փէք խըյախ:

ՀՐ.— Օ՛, շատ գէշ, շատ տգեղ:

ՄիՔ.— Իրկուններն ալ միշտ Պետրոսին տունը, էֆէնտիմ, հասկցա՞ր մի Սիմոն Սիւնակեցիս: Օղին ալ իր սարօքը նազիկ հանքմին բամպակ մատներովը պիտի ծամէ եղեր անպատճառ: Ա՛խ, Հրանտ, երբեմն անունդ որ կուտամ, ուրիշ կը քակուի:

ՀՐ.— Ես ի՞նչ ունենայի որ, ՄիՔայէ՛լ, ատ ի՛նչ գնդասեղ...

ՄիՔ.— Դուն ինծմէ աղէկ գիտես, չէ՛:

ՀՐ.— [Գաղար, սնմամբ] Հըմմ՛, որ ջուր չի գար կինք,— ա՞ն էր ըսելիքդ:

ՄիՔ.— Ատ չէ միայն:

ՀՐ.— Կամ որ պարզը ըսելով, Պետրոսի՞ն չի փեսայացանք:

ՄիՔ.— Դեռ աւելի ուրիշ մը, աւելի կարեւորը:

ՀՐ.— Որ միշտ ճշեւու մեղքը գործեցինք թէ՛ Պետրոս Ճանիկ յորովայնէ յատկապէս սաղմնուած ու ձկնած շնագայլ մը, որ ամէն հանդիպածի թուկոտ իր ցոռկը երկնցուց:

ՄիՔ.— Բայց, սիրելիս...

ՀՐ.— Ու այս մէկը ամբողջացնելու համար կ'ըսեմ, այն Մեղքոնէն ալ զատ կա՞ր մէկը՝ ուրիշ: Մեղքոն Սէրճեհանը, աղէկ հասկցիր: Աս երկուքը կուշտ կուշտի հրէշային երկւորեակ մը՝ կը խորհրդաւորէին: Հում հում կերան ձեռք անցուցածնին, սըռոնք էին չըսուելիքները:

ՄիՔ.— Բայց քեզի ի՞նչ, եղբայր, շատերն ալ գիտեն թէ՛ այնպէս են բաները, բայց ո՞վ այն ողջմիտը կամ սիրտ կրող հայը, որ սուգ ընէր ու շապիկ փոխէր:

Դուք քիչ մը շատ վրայ գացիք, շատ հետապնդեցիք...

ՀՐ.— [Դառն ծիծաղ մը] Այսօր իսկապէս՝ Բրուտոսի մը ստուերը կը ծրագրես ճակտիս, ՄիՔայէ՛լ, կ'երևի վերջապէս քեզնէ՞ ալ պիտի բաժնուինք:

ՄիՔ.— Դուն կը կարծեմ լաւ չանդրադարձար ըսածիս:

ՀՐ.— Ենթադրելով թէ՛ այնպէս է հիմա մտքիս վիճակը, բայց դուն մինակ ինքդ ի՞նչ չէիր գիտեր:

ՄիՔ.— Ես ալ ըսի արդէն թէ շատ բան գիտեմ և շատոնց գիտցեր եմ, այո՛:

ՀՐ.— Ու հարկաւ ան երկուքին հետ, գիտէիր թէ տգեղ պատմութիւն մըն ալ այն Երեքներունը պիտի ըլլայ, որոնք թէև պարկեշտ, թէև խղճամիտ ու իրաւախնդիր՝ բայց անոնք ալ իրենց թոյլ և ծփուն կամքերով, ու կերպերով, մեղայլապէս յուսահատցուցին: Հէնց գաւաթ մը կարմիր կամ ճերմակ ջուր, ակռանին քաշէ, երկուք տուր աշուրնին կուրցուր:

ՄիՔ.— Ծշմարիտ, ճշմարիտ:

ՀՐ.— Առին, տարին, ամայացուցին, չափակից գողերու ծրագրով մը քայքայեցին դպրոցը, բայց երդում քեզի, որ աս ալ չէ՛ր իմ ցաւս տակաւին:

ՄիՔ.— Ատենապետ ըսուածն ալ, այո՛, ծպտուած խաֆիյէ մըն է եղեր, որ ա՛լ տարակոյս չի վերցնել: Գիտեմ ինչ կ'ըսես, գիտեմ թէ ուսկէ է ցաւդ:

ՀՐ.— Մոռցի՛ր, խուլ եղի՛ր, մի՛ լսեր, մի՛ բողոքեր, ու սա տեսակ բորբոսած առաքինութեան մը քցըբռնիկ խրատն ալ ո՛վ կախէր հիմա ականջիս...

ՄիՔ.— Ես կին ունիմ, ես զաւակներ ունիմ: Այն դժոխքը ա՛խ, որ բանտ կը կոչուի... Դուն նորէն շատ տինճ կը խօսիս:

ՀՐ.— Բայց դուն ալ հիմակուրէն պարապն է որ մթնցնէր քու հոգիդ, չէնչոք շունչ մը, ըլլայ իսկ վայրկեանի մը համար, դուն ասոր խորհէիր միայն:

Բանտը՝ — ա՛լ ուրի՞շ, — դուն ալ չի խոստովանէ՞իր թէ՛ օր մը Երուսաղէմը չի տեսնողը

քրիստոնեայ չէր, հիմա ալ տաճիկ բանտը չի տեսնողն է որ հայ չէ: Բանտը՝ — է՛հ, թող այս անգամ ալ քու տեղդ երթայի:

ՄիՔ.— Աստուած չ'ընէ, եղբա՛յր, Աստուած մի՛ արասցէ, «խէր բաց բերանդ», հա՛ դուն գացեր ես, հա՛ ես, դուն արդէն քիչ գացիր, քիչ քաշեցիր որ... [աս ասէն դուրսէն շնկոց մը կարծես, Միխայիլ ընդոս ցնցումի մը մէջ՝ կ'եղայ այն կողմը միակ ընկու կեցումով մը, ու ձեռքը բերնին՝ դիպի Հրանէ՝ լռեցնելու նշան մը կրնէ, ուսկի հետքերունը ալ աս վերջինն ալ կը նայի այն կողմը ու ասդին դարձած]:

ՀՐ.— Խենթ մ'ըլլար, բան չիկայ հոն:

ՄիՔ.— Փոխ, գինուորներ կարծես, քիչ մը սանկ վեր նայեցան:

ՀՐ.— Կը նային, տէ՛վրիյէ կը պտտին, ո՛վ գիտէ: Անոնք երբեմն վերերն ալ կը նային որ գետինը չի գտածնին պատուհաններէն խլեն տանին:

ՄիՔ.— Անանկ ալ եղեր ու լմացեր ենք որ ծառէն ինկած տերեւն ալ դող կը հանէ սրտերնիս վախկոտ նապաստակէն ալ վատ:

ՀՐ.— Այո՛, այո՛, քաղցած շուները ճարահատ՝ երբեմն հաւայէն ալ ճանճ որոտալու իրենց ձեւերը ունին: Թուրք փողիսն ու խաֆիյէն անոնք ալ օրինակներն, ու շատ ճշգրտութիւնով:

Շունը, շնականութիւնը, միակ վարպետն ու մտածութիւնը անոնց, որ ան կառավարութիւն ըսուածին դժոխայնութիւնը կամբողջացնեն:

Եւ այս քանին բոլորդ անգամն է որ կըսեմ ու դուն չի հասկնալ կը ցուցնես:

ՄԻՔ.— Աստուածդ կը սիրես նը վաղ դանք սը խօսքերէն, ես արդէն շատ կանուխ հասկցեր եմ բաները: Կաղաչեմ, ես կի՛ն ու զաւակներ ունիմ ըսի:

ՀՐ.— Խօսէ հիմա, դուն քու ուզածդ ըսէ:

ՄԻՔ.— Լսեցի թէ՛ ան նորեկին տնօրէնի պաշտօն պլ պիտի տան եղեր:

ՀՐ.— Թող կուգէ գիրկը արեւ մըն ալ տան: Ըն քեզի ի՛նչ կրսեմ, դուն ինչի՛նչ որ վը խորհիս:

ՄԻՔ.— Ես կ'ըսեմ որ չի տարուելիք մ'ալ աս եղաւ դէմերնիս, մենք մէջէն հրաժարիլ մը ստանկ ու այսօր, անմիջապէս այսօր կարգադրենք:

ՀՐ.— Հիմա չեմ կրնար քեզի որեւէ խորհուրդ վը տալ:

ՄԻՔ.— Բայց չես խորհիր թէ այդ կերպով քէյֆի վրէժ մը կը փակենք:

ՀՐ.— Ո՛չ, ատիկա աւելի գէշ ձեռնարկ:

ՄԻՔ.— [զլիսի երեւումով] Գէ՛շ... ան ատեն ճշմարիտ ճշմարիտ որ խէրերնին կանխածեմ: Ա՛յեկ յօդուած, մէկ յարձակում, ու ալ մըւսը դուն հասկցիր:

ՀՐ.— Սրունքէն թակարդուած աղուէսն ալ ճիշտ ատ ճըւանքովը կը թոթուըտուի, Միքայէ՛լ, ես ասոր ալ ամէն չեմ ըսեր: Այդ ճամբուն ծայրն ալ մութ, վտանգաւոր:

ՄԻՔ.— (ոսփի եղած զայրուքի մեջ) Է՛հ, կը տեսնա՞վ երջը, դուն արդէն չոր հեգնող մը, միշտ չոր, անտանելի տրամաբանող մը, կը տեսնա՞վ երջը, (կը մեկնի խոշոր ֆայլերով):

ՀՐ.— [անոր ետեւէն] Խեղճ պարոնս, ժիտքը դրեր է

որ փետուրի ծայրովը—կրիան խտխտցնէ, կամ ուրիշ խօսքով, վագրի մը բաշէն մազ մը քաշելով, անոր հետ աւելի կատակ ըրած չես ըլլար մի: Թողուած գրե՛լ, հա՛, աղէկ, գրել ու յարձակիլ ալ գիտես, աս ալ շիտակ, բայց վերջը՛, բայց հետեւո՞նքը... մանաւանդ որ ես քու հայեացքներդ շատ աւելի անձնական հաշուեյարդարութեան վրայ կեդրոնացած կը գտնամ: Այնպէս չէ՞մի, իմ աղբար, եկար պարապը իմ առանձնութիւնս խանգարեցիր [գրիչը գետնի վրայ զարնելով, ներսը դասարան կը մտնայ վայրկեանի մը համար]:

ՊԱՏԿԵՐ Բ.

ՀԱՄԱԻԿ դպրոցին ճեմարան, յետոյ ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԼԻՔՈՆ, ՄԻՀՐԱՆ

ՀԱՄԱ.— (հեմով մը դպրոց եկած Հրանսին կ'իմացնէ, որ նորեկը քաղ. Ասենապետին ու Ասենադպրին հետ դպրոց պիտի գայ, իր առաջին պաշտօնական տեղադրումին համար, քայց Հրանսը սրանի չի տեսնելով տընտեսը շուարֆի մը մեջ՝ անոր անունը կը պոռայ), Պատուելի՛, (դասարան մը) պատուելի՛, [նորէն դասարան ու իմեկնորէն ունկնդրութիւն] պարոն Հրանս... ո՛ւր գացեր է... ամա իրաւ թօաֆ... է՛ է՛, [դասարան մը մտնայ եղբայր յետոյ] հոն ըլ չէ, հոս ըլ չէ՛, դպրոցն ըլ բայց ձգուած, սըւի եղա՞ւ մի ես— [կը նստի վայրկեան մը Հրանսին արթուն փայ, անոր գրեղու կերպերը կը կապկեւեղանին փայ ծոած, պատաստ գրիչ մըն ալ ձեռքին]

վեց բռնեղով] Սըւի յօդուած մի իշտէ, որ ձեռ-
քով գրեցի ըսենք, ես էն օտանաւորը ինտոր
որ պարոն Միքայէլը կըսէ հանդիպածին— Խա-
ման օտանաւոր մի գրեցի, (դադար) ծօ, է՛շ,
Համբիկ, պազի սը անուէն ըլ կուտան նը հէր-
սրդ կելլայ, ու՛չ ձեռքդ մարիֆէթ ունի, ունչ
ոտքդ, [ոսֆի եղբայր] էս մարդն ըլ թամ սատա-
նայ եղեր, հոսը կուգայ, ինք չիկայ: Պատուե-
լի՛, պատուելի՛, հը՛մմ, հիմա հասկցայ, նը
մէկ դատարանը մօտած չըլլի. ներսը պէյուէր
պահը կուտէ գահար, էս հէրիֆն ըլ էս չէ-
շիտ անհաւատ մի:

ՀՐ.— [աւ վերջին խօսքին վրայ դուրս եկած իսկոյն] Ծօ՛
ատ ի՛նչ բառայներ էին, խեղճու՛կ, ըսէ նա-
յիմ, ի՞նչ ունէիր:

ՀԱՄ.— Վախնամ կը լսէիր, էֆէնտի՛ս:

ՀՐ.— Կը լսէի, տէ՛հ, շուտ ըսէ:

ՀԱՄ.— Մարդիկը դպրոց պիտի գան հիմա, Հը-
րանտին խապար մը հասցուր ըսին, մէյ մըլ
ստանկ Լրկնկեկ զանգակ մի հասկցուցին:

ՀՐ.— Զանգակն ի՛նչ պիտի ըլլար, աղա՛յ, մեղք է
այսօր, էէ՛:

ՀԱՄ.— Իմ ըլ խելթիս չի պառկու ամմա, իրենք
այնպէս ըսին, հէ՛մ շատ ալ սըխի պատուիրեցին:

ՀՐ.— Վերջը Համբի՛կ:

ՀԱՄ.— Այ շեմ գիտեր, պարո՛նս, էն նոր եկողն
ըլ հետերնին պիտի ըլլի գաննս, մէկանդ պիտի
գան: Ա՛խ էֆէնտի, ես շատ բաներ գիտիմ ամ-
մա, քզի կի վէնմիշ չըլլուիր:

ՀՐ.— Ի՛նչպէս:

ՀԱՄ.— [ցած ձայն] Ոսկորներս կը դողան, ա՛խ...

ՀՐ.— Տէ ստանկ կարի՛ճ մը կեցիր:

ՀԱՄ.— Խօսք կուտա՞ն որ չըսես մէկու մը:

ՀՐ.— Գլխուդ չափ խոչորը ահա, հա՛յտէ...

ՀԱՄ.— (միշտ ցած ձայնով) Բու վրայօքդ բաներ
մը պիտի երթան, ըսեն, յեղափոխիչ է տըսեն:
Աման, էֆէնտի՛ս, ոտքդ պագնեմ:

ՀՐ.— Ո՛վ պիտի երթայ, որո՞ւ պիտի ըսէ:

ՀԱՄ.— Ձե՞ս գիտեր վո՛վ, տհա ըսել է չի հա-
կըցար ըսածս, ես հատ հատ սը անկըճովս լը-
սեցի օր գոմիսէճին պիտի ըսեն, ամա ինտոր
լսեցիր ըսէ,— էտ տեղերն ըլ մի՛ հասկնար:

ՀՐ.— Լաւ ուրեմն, բարի մանչուկս, շնորհակալ
եմ քեզնէ, գնա՛, բաց է ըսէ դպրոցը:

ՀԱՄ.— Երթամ, երթամ, ճշտարիտ կըսեմ որ էն
երկուքին արիւնը աւուճովս որ խմիմ նը, սիր-
աւըս չի պաղիր, (մեկնելու վրայ՝ ետեւը դար-
ձած) ըսածներս միտքդ մնաց ա. բայց հոգ
ընելու ալ չի գար, դուն չե՞ս գիտեր որ Պետ-
րոսէն ու Մեղքոնէն զատ Աստուած կայ որ
տահա մեռնէ է:

(Համբիկ հագին ոսֆը դուրս դրած՝ եկողները ներս
ահա, որ ասէն Հրանդ գրասեղանին առջեւէն դուրս
գալով ֆաղսֆալար ընդունելութիւն մը անոնց)

ՀՐ.— Համբեցէ՛ք, հրամեցէ՛ք, (բռնագրովի ժպիտ):

ՊԾՏ.— Բարե՛, միւր վարժապետը:

ՀՐ.— (Ձի պատասխանելով):

Միշ.— Ի՞նչպէս էք, միւսի. եղբա՛յր, բարե գձեղ
(ձեռքի սեղմում)

ՀՐ.— Բարի ետանք, շնորհակալ եմ:

Միշ.— Հանգիստ էք կը յուսամ:

ՀՐ.— Խաչանիչ տօն մը այսօր, տղաքը միայն հան-

գիտաւ, բայց ոչ մենք:

ՄԵԼ.— [Դեռ տեղը չի նստած, այն կողմ, պատերու երեսը իրենցմէ ստորագրուած ձեռագիր կանոնագիրները կարդալու չաշըմի վր մեջ]:

ՊԵՏ.— Նոր արխատաշ մը ձեզի, հարկաւ լսեր ալ էիք:

(Նորեկին հետ անգամ մըն ալ ձեռքի սեղմում)
կսպասուէր արդէն, այո՛, բարի եկեր է:

ՄԻՀ.— Շնորհակալ եմ, եղբայր մը ձեզի...

ՀՐԵՏ.— Անուանեցրու մասին կը յուսամ թէ պիտի համաձայնիք, կաղաչեմ, ամէնչոք խօսքեր ատենք...

ՊԵՏ.— Կարծեմ հիմա դուք ալ մեզ ամէնչոքիւր, պարոն աղա՛ս, աս օր դպրոց չիկար նը, սանկ գամբանա՞յ մըլ չիկար:

ՀՐ.— Աս օր դաս չունէինք ըսի, Պետրոս էֆէնտի՛:

ՊԵՏ.— Օլսուն, էֆէնտիմ, մեր ապսպրիլը քու ալ չի քաշելդ, — սըւի փէ՛ք պայաղի սայղըսըղու-թիւն:

Ջանգակ մի քաշուէր ըսանք որ՝ մեր նորեկ, նորակոչ էֆէնտիին առաջին դպրոց մտնալը իմացուէր, ասոր ալ կարծեմ պաշտօնական զանգակ կըսեն, [դէպի Մեղրն] ի՞նչ ըսիր, էֆէնտիս, դուք էկո՛ւ աէ դուք հասկցուր սըւոր:

ՄԵԼ.— [պատերէն զատուած անտանգիորէն հպարտ ուսերով կուգայ անոնց մօտ իր արքունը կը գնայ] Անոնք ի՛նչ կը հասկնան որ, անոնք անճախ ասանկ օրերը խաչ ճանչնան, խաչ պատուեն, ուրիշ ատեններ ալ դուք գիտէիր արդէն:

ՄԻՀ.— Խնդրեմ, տեա՛րք:

ՀՐ.— Ես չի խօսէի որ ձեզի նորեկ միւսիւն պա-

տառխտի մը գտնուի:

ՄԵԼ.— Անոր խօսք չիյնար տահա, ան հիւր մը տակաւին:

ՄԻՀ.— Ըստ իս, առայժմ փակենք խնդիրը, տեա՛րք չարժեք որ...

ՊԵՏ.— [Հանքիկին] Բերանդ չի բանա՞ս, տղա՛յ, դուք չեկա՞ր մի, չըսի՞ր մի պարտին:

ՀԱՄԲ.— Է՛կայ, ըսի, բայց ես ինչ էնիմ:

ՄԵԼ.— Բայց մայց չուզեր, աւանակ, չըսի՞ր որ զանգակ կուզեն:

ՀԱՄ — Ըսի, էֆէնտիմ, ըսի, ըսի որ զանգակ կուզեն, բայց թէ որ տա՛ս զանգակ է ուզածնիդ...

ՊԵՏ.— Ջանգակ, այո՛, զանգակ, զանգակ, դեռ հի՛մա ալ կըլայ:

ՀԱՄ.— [հետանալու վրայ] Քանի որ հիմա ալ կըլի եղիւր, [մեկուսի] կուզէք վար բերիմ, շլիքենբէդ կախիմ:

(Հանքիկին հետանալէն անտանգիսպէս վերջը, խուշ անկ տունկ մը զանգակի, որ շեղու առննին քաղա-կան աս ջոցերը վայրկեան մը զանգակին դողին հա-մաշարի ճօճումով, զիսի աչ ձախ երեւումը կընեն, իբր քե իրենց մեծութիւնը վառաւորող գոռուն շե-փոր մը շեկին: Այսպէս Պետրոս մանաւանդ իր զը-լուխը մեջ մը աչ, մեջ մըն ալ ձախ կապկալին երե-ւան մը մեջ պահելով, դէպի նորեկը պահ պահ ալ վառաւորուածի ակնարկներ կը նետէ):

ՄԵԼ.— Այսպէս սա զանգակը վաղը միւս օր ալ որ մեր նորընծայ էֆէնտիին կատնաւոր գործի սկսիլը իմացնէ: [Հրանքին]:

ՊԵՏ.— Այո նոյնը Միքայէլի ալ հաղորդել:

ՄԻՀ.— Ու այս միւսնոյն ատեն կարելի չէ որ միւ-

սիւ Հրանտին ալ պաշտօնը բնորոշէք :

Մեկ. — Ոչ հիմա անմիջապէս :

ՀՐ. — Աւելի լաւ հիմա կ'որգադրեմ, տէր Ատենա-
գալիւր, որքան շուտ, այնքան լաւ կ'որգադրու-
թիւնն :

Մեկ. — Վաղը մեզի ներկայանալ :

ՀՐ. — Հիմա, հիմա անպատճառ, որ վաղը ան Պը-
ղուտոնին ձեզնէ ալ բարեններ տանէի :

Մեկ. — Քեզի հետ վաղը միայն, մեր բարեններն ալ
Պղատոնին մի' տանէք տէր Դիոգենէսին տարէք :

Մի. — Պաշտօնական մարդիկ պաշտօնական խօս-
քեր վերջապէս, Պր. Հրանտ... :

ՀՐ. — Կը հասկնամ, այո՛, ցորեկ թէ գիշեր արդէն
պաշտօնապէս կը գործեն անոնք :

ՊԵՏ. — Պէլէ'հ, պէլէ'հ, աս օր ասչափ միայն :

Մեկ. — Վաղը կը յուսամ ամէն ինչ փակուած կը
ըլլայ արդէն : Երթանք, էֆէնտի'ս [Պետրոսին] :

[Կը մնկնին երկուքը, Միհրանը դպրոց ձգելով, ո-
րը Հրանտին հետ կը մնայ վայրկեան մը : Այս առանձ-
նութիւնը նորեկին հետ քիչ մը Հրանտին ալ ուզածը
կարծես :]

Մի. — Մարդիկ երբեմն, միւսիւ եղբայրս, իրենց
պաշտօնին բերմամբ ու փնութեամբը որքան
ես սանկ սուր շեշտեր դնեն խօսքերուն մէջ,
հոգ ընելու չիգար փնաւ, անոնց ըստ երեւոյ-
թին այդ անախորժ վարուողութեան ներքեւ,
ազնուական անկեղծութիւն մը պէտք է հոտո-
տել, այնպէս չէ՞ մի ես... :

ՀՐ. — Ես լաւ կը ճանչնամ մեր ինները, պարո'նս,
մտոցէք անոնք որ հիմա ես անգամ մըն ալ չը-
նորհաւորեմ ձեր պաշտօնը :

Մի. — Շնորհակալ եմ, կը յուսամ թէ բոլորէն ա-
ռաջ շատ աւելի ձեր աջակցութիւնը պիտի վա-
յելեմ :

ՀՐ. — Այդ մէկը գուցէ դժուար հարց առայժմ :

Մի. — Պաշտօնակցի մտերմութիւնը գիտէք թէ
շատ ինչ կարժէ ամէն պարագայի տակ :

ՀՐ. — Գիտեմ, ատ ալ աղւոր խօսք :

Մի. — Իմ կէսս փափկանկատութիւն, միացածն ալ
միշտ անկեղծ սէր կրնաք ճանչնալ :

ՀՐ. — Այսպէս ուրեմն, պիտի կրնամ խնդրել որ
դուք ձեր դուրսեցիի նորութիւնովը խրելու վը-
րայ եղող այս նաւը, որ ժողովրդական դպրոց
կը կոչուի, փրկել գիտնաք : Կը խոստովանեմ
թէ՛ ես չի կրցայ յաջողիլ, և այս գուցէ անոր
համար որ բոլոր ատենը ես զիս կամչոտ կաս-
կածելի նաւազներով պաշարուած գտայ :

Մի. — Պէտք է գիտնալ թէ ես Պոլսէն կուգամ,
ե'ս, այո՛, ծովի ու նաւի կեանքերէ ալ կը հաս-
կընամ :

ՀՐ. — Աւելի աղէկ որ անգամ մըն ալ բուն իսկ ա-
լիքներուն վրայ փորձէք գիտցածնիդ :

Մի. — Փննաւ մի' տարակուսիք, ուրիշ է, բոլորո
վին ուրիշ Պոլսականի մը խմորը :

ՀՐ. — Կը փափարիմ որ այնպէս ըլլայ :

Մի. — Միայն թէ՛ սիրելի'ս, գլխովին անկեղծ ըլ-
լալու համար, պարտաւոր եմ խոստովանիլ թէ
Պոլիս ալ որքան մեծ քաղաք, մեծ աւագոր-
հարներու փնավայր, բայց պաշտօնական մարմ-
նոց խստութիւնը հոն աւելի ծանր, աւելի ան-
տանելի — եթէ ոչ, ես ի՞նչ ունէի գաւառը :

Պաշտօնական դէմքերը ամէն տեղի վրայ ալ
միւսնոյն պողպատ եղջիւրներով պինուած են :

Անոնց հետ ապրիլ, համակերպիլ գիտնալու է :

Եւ գիտէք մանաւանդ թէ հիմակ ժամանակներն ալ շատ խիստ են, ոմանք անխահմ կըլլան կո, որ կառավարութեան ու տնտր պաշտօնական մարդոց դէմ ալ լեզու կը ժափեն : Ըգգուշութիւն, համակերպութիւն վերջապէս :

ՀՐ.— Մեր այսօրուան գործը կառավարութեան հետ կապ չունի, սիրելիդ իմ պարոն, հիմա դպրոցն է գործհրնիս, խօսք տուէք որ մեր կիսատ ձգածը դուք կարգադրէք, սըւոր մէջ ոչինչ անխահմ կարծեմ :

ՄԻՀ.— Ձեր ըսածն ալ ճշմարիտ, այո՛, և ես արդէն այդ պատճառաւ էր ըսի թէ՝ հայ վարժապետ մը ուրիշ խնդիրներ հետապնդելու չէ աւենելին :

ՀՐ.— Դուք միշտ խրատ կուտաք մեզի, մեր մասին ի՞նչ լսած կըլլայիք արդեօք, եթէ չի պատասխանէք, ձեզ պիտի մեղադրեմ գոնէ :

ՄԻՀ.— Մի՛ ցաւիք կաղաչեմ :

ՀՐ.— Չեմ ցաւիր, կը մեղադրեմ միայն, դուք վերջը պիտի հասկնաք բաները, և ես պիտի մաղթէի որ սուդ գինովմը չըլլայ հասկնալիքդ :

ՄԻՀ.— Շնորհակալ եմ, պիտի աշխատիմ մանաւանդ որ օր մը ոչ իսկ մեղադրուելու պատճառ տամ ձեզի, հիմա կրնայի խնդրիլ որ սա դըպրոցին մասին գրաւոր տեղեկութիւն մը պատրաստէք :

ՀՐ.— Շատ սիրով :

ՄԻՀ.— Վաղը, այնպէս չէ՞ :

ՀՐ.— Նոյնիսկ այսօր ալ եթէ պէտք էր :

ՄԻՀ.— Խորին երախտապարտութիւնս, պարոն, հիմա երթամ վերջին մ'ալ խորհրդակցիմ է :

Ֆէնտիներուն հետ :

Պաշտօնական թէմբիւր վերջապէս, (ձեռքի ակնաւն) ցտեսութիւն առ այժմ :

ՀՐ.— Բորի երթաք, [անկնողին ետեւեւ] գտեր էք ուղսծնիդ Պետրոս, Մելքոն ճիշտ ու ճիշտ ուղսծնիդ էք գտեր, ձեզի հանգիստ քուն մը այսուհետեւ, պաշտօնական մարդիկ էք վերջապէս : Հիմա ահա կը հասկցուի թէ՛ աղբանոցին մէջ մարգրիտ գտնող աքաղաղին ետեւէն, շուներն ալ ի՞նչ կրնան գտնալ հոն :

Այս բոլորը այսօրուան պատմութիւնը, վաղը ո՞վ գիտէ ինչե՞ր ուրիշ : Համբիկը սուտ չի խօսիր, չէ՛, ատ տղան լսածն էր որ յայտնեց, վաղը՝...

Թողէին գոնէ որ աս կտորը գլխէի : Ու գեղեցիկ ալ իրաւ որ — չճնճողուներու դատաստանը, — ո՞վ բերաւ նետեց գրչիս տակ, բայց ու՞ր, ո՞ր հասցէի խրկէի հրատարակել :

Գ. ՊԱՏԿԵՐ

ՆՈՅՆԸ, ՄԻՔԱՅԷԼ և ՀԱՄԲԻԿ

ՄԻՔ.— (ցաւոք կծկումներաւ մեջ վրայ եկած) Ալ այնպէս կերեայ որ բարեւ առնելու ժամանակ ալ չունիս, օ՛հ, իրաւ երջանիկ մարդ, իրաւ զարմանալի :

ՀՐ.— (գլուխը վեր առած գրիչը ականջին վրայ պահելով) Հրամէ տես՝ամ, ի՞նչ ընել հապա, Միքայէ՛լ այսօր պատեհութիւն մը սանկ, սա կտորս լը-

մնցնեմ, գրականութիւնը նետոսի պատմութեանը կանակիս, բայց գոնէ խնայէին քիչ մը, հանգիստ չեն ձգեր:

Մի.Ք. — Ես չպիտի ընդհատեմ աշխատութիւնդ, բայց թէ որ օրը անգամ մը գոնէ սոսնկ քիզի հետ քիթ քթի ասուլիս մը, մտերիմ ժամանց մը չո՛նենամ, վրաս գլխիս պիտի բզբտեմ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ վիճակ է քուկդ, այսպէս ո՞ւր կերթանք որ, ինծի որոշ բան մը չեն յայտնե՞ր, կարծեմ դուն ալ ինծի պէս:

ՀՐ. — Սպասենք, պարո՛ն, վաղէ ալ սպասենք, թէ որ պէտք եղաւ, ու երբ ողջ մնացինք, դեռ քիչ մըն ալ է՛վէլ սպասենք: Հիւանդդ ի՞նչ պէս է, դուն քուկդ ըսէ:

Մի.Ք. — Շատ գէշ, շատ յուսահատեցուցիչ...

ՀՐ. — Բժիշկ չի տարի՛ր բնաւ:

Մի.Ք. — Բժիշկ...

ՀՐ. — Կամ տէրտէր մը վերջապէս, դուն զգացում ալ ունիս, չէ՛:

Մի.Ք. — (Խր գրպանին ցանկոյ՛ ձեռքը) Հարցուր թէ հո՞ն ինչ ունէի:

ՀՐ. — Ատենապետին դիմէիր, գանձապահին, այն ամէն բանին, ան անբանին խկոյն:

Մի.Ք. — Դիմեցի, կնկան ալ պատմեցի, հիւանդ ունիմ ըսի:

ՀՐ. — Է՛, է՛:

Մի.Ք. — Ի՛նչ ալ ունենաս ըսաւ — դեռ ի՛նչ խօսե՞ր, ի՛նչ շանքարոզի տարափ մը գլխուս:

ՀՐ. — Ը՛նել է միշտ Նոյն քար հոգի մարդը դարձեալ:

Մի.Ք. — Ի՞նչ կըսես, աղբար, դուն հէ՛ջ ի՛շուհ ափառջին լացե՞ր ես, կամ երեւակայե՞ր ես բընաւ, աւա՛ղ անապատին երեսը բնառութե՛ք ը-

նել, փունջ մը երեքուկ*) կամ տերեւ մը բաղեղ գտնալ:

Աղջիկ մը հեշտ չի մեռնիր ըսաւ, մեռնի ալ նը, բաղդաւոր կըլլիս ըսաւ: Վարժապետ մը իր ապագան միայն սա տեսակ մահերով կրո՛յ շիտեկէ աւելցուց: Ծիշտ այսպէս, ճիշտ ասխօսե՞ք երեսիս:

ՀՐ. — Դուն ալ փառաւոր ապտակ մը երեսին:

Մի.Ք. — Հըլէ Աստուած չընէ. Թող աղջիկս մեռնի՛ որ ան ասե՛ն տեսնաս ժանիքներուս հրաշքը:

ՀՐ. — Նորէն յօդուած մը, գիտեմ, (անդմ խնդով մը):

Մի.Ք. — Ան երկուքն ալ անոնկ կատաղի յօդուածի մը մէջ ցանցեմ, որ մէկ անգամէն սատկին: Դուն միայն ըսէ թէ Աստուած էտ օրը չիցուցնէ:

ՀՐ. — Որով դուն այսօր անգամ մ'ալ կը հաւատա տես թէ քու սովորական իկիտութենէդ տրամ մը իսկ չես պակսեցուցիր — աֆէրիմ:

Մի.Ք. — Համբերէ որ դուն ալ քու աչքովդ տեսնաս ըլլալիքը:

ՀՐ. — Մի՛ ցաւիր, Մի՛քայէ՛լ, երբէք մի՛ նեղուիր, ես սա ըսել կուգեմ թէ՛ մենք երբեմն այն տեսակ մանկա՛ իտ բան մըն ենք կամ բաներ մը կուենանք որ մեր վրայ հեծնողներու սրունքները խածնելու տեղ, մենք մեր պոչերը կը խածնենք: Աղէկ հասկցիր ըսածս:

Մի.Ք. — Հէ՛մ ծեծ ուտել, հէ՛մ ձէն չի հանել, միշտ ա՞ն պիտի ըլլար մեր ճակատագիրը:

ՀՐ. — Մտոցիր կրսեմ, հիւանդիտ խնամքին գնա:

*, Զրեզրերու յատուկ թարմ կանանչով բոյս մը, միշտ երեք տերեւով, որոնց մէջէն եթէ մէկը յաջողի չորս տերեւով մը գտնալ, բաղդաւոր երջանիկ մը կը համարեն:

Մի.Ք.— Միշտ մառնալ, միշտ մեռնիլ, բայց Աստ-
ծու սիրուն, քիչ մը դուն ալ սա քու անտար-
բերութիւնդ մառցիր: Ըսէ՛, ի՞նչ ընել հապա,
սանկ ալ աչքդ խօսք մը որ սիրտս պաղի:

ՀՐ.— Վախճում չուզես լսել:

Մի.Ք.— Ես այնպէս կը կարծեմ թէ՝ ուսուցչութե-
նէ զատ ալ սրով հետեւ ուրիշ գործի չենք գար
եղեր, ամեն օր ալ սա օշինդրը երեւնուս, բայց
ալ չի տարուիր, ալ ան դանակը թա սակոր-
նուս հասուցեր են:

ՀՐ.— Ատ ալ այդպէս չէ՞ մի հա, դուն ինքդ ալ
եթէ ծառայ մը ունեն յիր որ միայն ձիու դ-
փորքալը կապելը գիտնար, ի՞նչ կընէիր, բայց
չիտակն ըսէ, հոս ես ու դուն կանք միայն:

Մի.Ք.— Կը քչէի, այո՛, գիտեմ ինչ լսել կուզես:

ՀՐ.— Ի՛նչ, անոնք անմիջապէս չեն քչեր տէ, քա-
չել կուտան, կամ կերելի, բանը քու ընտրու-
թեանդ քու կամքիդ ձգեր են, կամ ուրիշ խօսք
մըն ալ միտքս, ընդունէիր որ երբեմն մեզի
պէսներն ալ իրենց տկարութիւնը, քննադատե-
լի կամայականութիւնները կունենան: Հիմա
դո՞ն ցաւած մըն ես սակայն, նոր տրամու-
թիւն չաւելցնեմ մէջդ:

ՀԱՄ.— (ներս յանկարծ) Հրամէ Պ. Միքայէլ, տնո-
րէնը քեզ կը կանչէ:

ՀՐ.— Ո՛ւր համբի՛կ:

ՀԱՄ.— Մեղքոնինց տունը, էֆէնտի՛ս:

Մի.Ք.— Կուգայ ըսէ, բարե տար:

ՀԱՄ.— Անպատճառ հետդ բեր ըսին:

ՀՐ.— Ծալկէի՞ր պիտի, ողա՛յ:

ՀԱՄ.— Կուգէ՛ր կը գրկէի ալ, հագի՛ս, թող շուտ
գայ ըսին:

ՀՐ.— Գնա՛, Միքայէ՛լ, գնա պարտականութեանդ
հետեւիր չի նայելով որ վաղը երկու ցաւ, եր-
կու փուշ աւելի գէշ հարան մը պիտի չինեն
հոգիիդ մէջ:

Գնա՛, չո՛ւտ ըրէ, հիւանդիդ ալ հասի՛ր, ձը-
գէ՛ որ ես ալ հոս ուրիշ հիւանդութիւններս
խորհէի:

Մի.Ք.— (ոտի ելած մեկնելու վրայ) խեղճ աղջիկս, ու-
յո՛, Աստուած այցելէ, նախ հիմա բժիշկի մը
երթամ:

ՀՐ.— Նտիս, այո՛, բժիշկ մը անմիջապէս, բարի եր-
թաք:

ՀԱՄ.— (եսեւ մնայով ցած ձայն) Մեռաւ աղջիկը, է-
ֆէնտիս, մեռաւ խեղճ աղջիկը, սուտ ըսի թէ
Տեօթէն մեօթէն կը կանչէ:

ՀՐ.— (այս ինսպուսիւն վրայ շանքահար կարծես, ոտի
կեղայ ու գրախը ձեռնարուն մէջ առած) Դժբա՛ղդ,
դժբա՛ղդ, մեռնողն ալ դժբաղդ, մնացողն ալ
դժբաղդ: Ծուտ հասի՛ր, տղա՛յ, խնայէ, ճան-
քան իմացում մը՛ն եր:

ՀԱՄ.— (դուրս նետելով) Հրամեր հո, այո՛, խեղճ
մարդը:

ՀՐ.— (անհունապէս յուզուած) Սա տղան արդեօք բը
ժիշկի պէտքի մը համար եկած ըլլար ու մառ-
ցա՞ մի ըսել: Քիչ մը հասկցուց որ դրամ չու-
նի քովը, բայց ես ինտո՛ր չի կրցայ անդրա-
դառնալ, (դադար) հիմա ինչի՞ն պիտի խորհի
հէք մարդը... Այնչափ ալ կը սիրէր աղջիկը,
այնքան ալ յոյսեր դրած էր վրան: Պարկեշտ,
ուշիմ, գեղեցիկ, շէնշող արեւ մը իսկապէս:

Ըսէք, երկի՛նք սա թանկագին զոհը ո՞ր հաշ-
ուի գրեւ...

ՊԱՏԿԵՐ Դ.

ՆՈՅՆԸ, ՀԱՄԲԻԿ, ՓՈԼԻՍ ԽԷԼԻԼ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ՄԸ

ՀԱՄԲ.— (ճանապարհէն ետ դարձած չարադէս շուր մը բերանը, Հրանտ իր քիչ առաջուայ յուզումին մէջ տակաւին, առջեւի գրեյիֆին վրայ ծուած կը պահէ գլուխը, քայց ոչինչ կրնայ աւելցնել, գրեյիֆն ծայրովը բռնայֆոս այրանդակ գրուածքներ մը թուղթին եզերքները)

Ճիշտ ինչ որ կըսէի, էֆէնտի'ս — ժողովէ, ժողովուիր, քովերդ, ճէպերդ, դարակներդ, եթէ կրնաս, կորսուիր ալ, եկա՛ն, եկա՛ն . . . (հեղֆոս շուարած):

ՀՐ.— (ընդոսոսոս) Համբիկ:

ՀԱՄԲ.— Փոլիս մի ու զապթիյէ մի դպրոցը հիմա, ճիշտ այս կողմը կուգային:

ՀՐ.— Ո՛վ ըսաւ, ինտո՛ր:

ՀԱՄԲ.— Եթէ կրնաս, փախիր ալ կըսիմ, ճար չի կայ ուրիշ, իմ տեսնալէս զատ Պօղոս աղան ալ ըսաւ:

ՀՐ.— (շուարած՝ սա սն կողմը բնագոյնի վրայ գտնուած գիրք, թուղթ վեր առնելու ու անյայտացնելու ցանքի մը մէջ՝ շատերը գետնին կիցնաւ ու ինկած տեղերէն կը մտնուէին, գրականները խառնէցնելով նստակ եւ. կը հանէ, քայց ձեռքը կը մնայ ու չի գիտեր թէ ի՞նչ տեղ պիտի կրնայ պահպանել. վայրկեան մը կասարեալ խելագարի շարժումները ասորինը)

Քիչ մը չօգնե՞ս, աղբա՛րս, նե՛ս եկո՛ւր, մի՛ վախար: Աւելի գէշ կեցուածք մը այդ քուկըդ . . . շատ հեռու էին, առ սա քանիներն ալ

դուն պահէ, անյայտացուր. ինտո՛ր որ կրնաս, դուրս նետէ՛, ծոցդ, գրպանդ, բիւնիդ մէջ, գուլպայիդ տակը, շուտ ըրէ, շուտ ըրէ, շատ հեռու էին կ'ըսեմ . . .

ՀԱՄԲ.— Բայց էֆէնտի'ս (Հրանտին տրուած կարգ մը քղերեւոյթները ճեպը, ծոցը թխմելու արտօնով մը):

ՀՐ.— Բայց որ ի՞նչ . . . աղ . . . , քեզի ինչ որ էսքան մը կը կծկուիս, մուխէնէթ մ'ըլլիր, հայտէ, սա կտորն ալ կամ կլլէ կամ գուլպայիդ տակ անիջ պէ՛ս, (Համբիկ թուղթ մը իր բերանը թրխմելու ճիգին մէջ, շատ խոշոր կը գտնայ կտորը, ու կարեւոր չըլլաւ կողմը, խելոյն ուղի գալար մը կառնէ դեմքը, զգեղ ծայրներ մըն ալ, որուն Հրանտ տեսնալ, հոգ ընելու ծանախակ չունենար):

ՀԱՄԲ.— Բայց . . . կը խելոյնդ պատուելի . . .

ՀՐ.— Սա տաքնապին ատենն ալ ն յի պօշպօղազն ես եղեր, չես կրնար նը, նետէ սուր որ կրնաս:

ՀԱՄԲ.— (կրկնով վերջապէս) Հիմա, գնաց ախար, խօշ փորս ըլ չպիտի ճեղքէին ա՛, Համբիկիդ պօշպօղազ կըսես, ամմա, սանկ սըրան ըլ գայ նը շան օսկոր կը կլայ, շան օսկոր:

ՀՐ.— Կատակին ատենը չէ կըսիմ:

ՀԱՄԲ.— Դպրոցի ետեւի բակէն ու յանկարծ մը ներս պիտի մտնան եղեր, էս ըլ ահա Պօղոս աղան ըսաւ, ա՛խ, պատուելի՛. էֆէնտի'ս, նորէն կայ չիկայ նը էտ մարդը. միակ էտ մարդը . . . տուր, տը աէֆթէրն ըլ տուր, տը գիրքըն ըլ տուր, կուգես դուն քեզ ըլ տուր օր ծոցս պահիմ . . . Էնոնք իմունին ճիւղերս ըլ չեն կրնար . . .

ՀՐ.— (պատահանէն դեպի փողոց գաղտնագողի նայուածքով)

ներ) Եկան կարծես, դուք սա կողմէն կաղաչեմ
ամա՛ն տղա՛ն արագ, ճարպիկ, ճապուկ ու
ճիւղիւմը ստուերով:

ՀԱՄԲ.— Անոնք իմ պոչիս թէք մազը պիլէ չեն
կրնար տեսնալ, դուք քեզ հոգա, Աստուած քե-
զի հոտնի... (շուտով մը դուռն անցայ):

ԽԷԼԻԼ.— [Հրան մաս մը քղեղեղներ իր դողողացող մաս-
ներուն տակ պատռելով ու ծուռն ծուռն գետնը քայի-
լու պահուն, իր առջեւի գրեղիք քերթն ալ չի կրնա-
լով այրապէս անհետացնել քերտնը կը նետէ, քայց հեշտ
չըլլար կընէ, բուրբիկն մեկ ծայրը քերտնէն դուռն մը-
նացած կերելայ ալ կարծես:

Այս վիճակին մէջ անա զօմխոռը իր հետեւորդ
նոսիկաններուն հետ ներս կը մտնայ ծանրաբայր, դա-
ժան ու անարկու պաշտօնականութիւնով մը, երբեք
քարել կամ ծայիս:

Դեպի Հրան տառաջանալու ասել) Աճէլէ իթմէ
արգատա՛ւ, աճէլէ իթմէ, շու չիյնէտիւն փէ-
նիր, փախաւայ իտէ պիզէ տէ հիսսէ չըգարը-
նըզ (կը նստի արողի մը վրայ ոտքն ոտքին յիւր կեց-
նածովով մը):

ՀՐ.— [դիտեցը աներեւակայելի դուրսեան մը մասնուած
քերտնիկն կանաց մը ձեռքը առնելով կուզէ կոր
զանգուածի մը վերածել որ իբր քի խնայտ մը պիտի
ե ունենայ) Հիսսէ չըգարաճագ պիր շէյ եօզ
տուր, էֆէնտիմ, շուրասընտա պիր արսըզ ֆա-
րէնըն տէլիկի գափատաճաղ իտիմ տէ... պիր
սաաթ տըր արթըզ էտէճէյի գալմատը, թա ա-
յագլարըմա պիլէ ճէսարէթ իտիյեօր...

ԽԷԼ.— Եւ... տէմէկ օլուրքի, չակիրտլէրի չըրաղ
չըգարուպ, կէօնտէրուպ չիմտի տէ մասուճ

Փարէլէրի էլէ ալմըշսընըզ, էօլէ եա, էֆէն-
տիմ պու տէ պիր ագըլ, պու տէ պաշգա պիր
իւկիւզարըզ, Փարէլէրէ տէ ֆլտայլըզ, նէ
տէտըն Օսման չալուլէ:

ՈՍՏԻԿԱՆ.— Պիլմէմ, էֆէնտիմ, քէնտիսինտէն
սօրմալը, իշ աշըքեար, օռթատա զաթի, հիշ
քեաղըտ փարչասիլէ սըչան տուգախը եափըլըր
մը: Հագիգէթէն քի պու եէնի պիր մէտէլէ...

ԽԷԼ.— Սէօլլէսէննէ, չօուպ ճի, պու կիպի քաղըտ-
լարլա անճագ սիզին կիպի ճանվէրլէտէ տու-
գագ եափըլըր, տէյիլ մի եա, շուշու պէրի
կէթիւր պիր պէնտէ պագայըմ, չալուլ սէն շու
եէրտէլքիլէրի թօփլա պիրլէշտիւր, էօնըմէ, կէօ-
զրմըն էօնընէ, հայտէ, չապուք տափրան:

ՀՐ.— [Թող նոսիկանը գետնը երեւցածները ժողով հաս
հաս, սա ալ իր ձեռքիկը գրասեղանին վրայ սահեցը-
նելով] Իշտէ սիգտէ կէօրընըզ, էֆէնտիմ, տաթ
պիր քեաղըտ փարչասը տէտիմ ա՛:

ԽԷԼ.— [Ծանուած բուրբը զգուշութեամբ քանալով կը
դնէ առջեւը, առհասարակ աւրուած գրեթ, անընթե-
նելի գրեթէ] Էլէթ, էվէթ, Փարէլէր իւշիւն
եաղըլմը տըլըսըմ մանէսինտէ, եախօտ պիր
տուգագ օլմալը էֆէնտիմ, խային քէրաթէ
սէնի մի:

Նախըլ, լուլէր նէ՞ Եօլտա, էրմէնիսթան մէ-
սէլէսի Հագգընտա սըչանլարըն ըյլ վէ լույեա-
սը նէ՛ սուրաթտա փարլագ, էվէրիճի, հիշ
քէտը քէօփէկլէր իլէ տէ իսթիշարէ իտիյօրմը-
ընըզ:

ՀՐ.— Քէմ սէօզ, քէմ ագչա սահապըսընա եագը-
լուր, պէյ էֆէնտի, հիշ պիր տէֆա գապուլ

իթմէմ օ սէօզլէրի: Շու աթմա, սաչմա թիւ-
քիւրիւ կընըզ իշիւն ճէպ, նրգուլ քի մէնտիլ քիա-
Փի տէյիլ սէ, պէօյիւճէկ պիր թիւքիւրտան
կէգտիրինիլ: Ասլա պէնիմ աննըմտա պիր էսէր
պրրազաւազլար:

Խէլ.— Էօյլէ՞ մի, չօրպաճի՞ շու գալէմ, օգգայը
եազլաշտուր սանա [ոսիկանին]:

ՈՍ.— [սեղանին վրայ երեցոյ գրիչ կաղանարը իր պե-
տին առջեւը մօտեցնելով] Պոյուրըն էֆէնտիմ:

Խէլ.— Շո րատան պիր քաղրո փարչասը տէ պէրի:

ՈՍ.— [թուղթ մըն աչ սեղանին վրային]

Խէլ.— [կսկսի քաներ մը գրել ու պահ պահ] Պիր տէճ-
չէթլի իթիրազ քի, պու անա գատար տահա
հիչ իշիտմէմիշ իտիմ, թամ Փէտայի պօպա
սը էվվէթ:

ՀՐ.— Ֆէտայի եօգ պուրտա, գօմիտէր, նէ տէ պու
մէթթէպ իշլրիսինտէ պօմպա վէ ետի օտ պու
կիպի շէյլէրըն իամի էսէրի վար տըր, իֆթի-
րա, իսնատաթ թէրթիպ իթմէյըն, ալլա պի-
լիր քի պէն քէնտի շիմտէն պաշգա շէյ թանը-
մամ, պէն Փէսատ տէյիլիմ, պէնիմ խային-
լըզ, խուրնազլըղըմը իմտիյէ տէյին պիր քիմ-
սէտէն շահա սէթ օլմամիշ, ասլա վուգու պուլ-
մամիշ տըր:

Խէլ.— [վայրկեան մը գրելը դադրեցնելով գրուխը վեր ա-
ռած] Աճայի՛պ, տէմէկ քի պիզ պիգէ իֆթիրա
իտիյօրըզ, տէմէկ օլըեօրքի սիզ հէչ պիր վա-
գըթ օ մահուտ խայըն քէօփէկլէրլէ մուխա-
պէրաթտա պուլուռնամիշսընըզ, էօյլէ՞ մի
գանտուրուրսուռնըզ, քիմ իլէ պու կէօզպահա-
ճըլըզ:

ՀՐ.— Գանտուրմաղա հէչ Հաճէթ եօգ, էկէր պէն
քէնտի մէմուրիւթ վէ մէսլ քիմտէն խարիճ
պիր իշ իշիւն քէօփէկլէրին ազլընա վէ իշթի-
րաքընա թէնէզիւլ էթմիշ օլտայտիմ, էլպէթ-
տէ պիր կիւն սանա վէ եա պաւնա (ոսիկանը
ակնարկելով) տէ միւրաճաթ էտէրիտըմ: Էն
էվվէլ սիզ սիգի թահգրգ թէճարըր էտինըզ:

Խէլ.— (ոսի, վրան խոյանալով ապսակ մը) Տահա տու-
րընօրմիսըն, շափո՛ւշ, ալ շու քէօրէկի պա-
գալըմ:

ՈՍ.— (մէկ երկու ապսակ աչ ոսիկանին կողմին) Էգ-
մէլի, կէ պէրթմէլի, պու ալշազ փարչա էթ-
մէլի էֆէնտիմ, (սուիկին ծայրովը խրոսածֆներ:

ՀՐ.— (անճարակ դիմադրութեան մը ճիզերու մեջ) Վիճ-
տան եօգ մի, ալլահ, ատէլէթ Կօգ մի, պու
նէ՞ վահշի, նէ պարպար հագարէթ...

Խէլ.— Պաղլա շու իթի պագալըմ:

ՈՍ.— (Պասրաս չուան մը իր ֆովկէ հանելով Հրանսին
թեւերը կը կապէ գովիստիկն օգնութիւնովը: Երկու
կողմէն դիմադրութիւն, բռնեցֆներ):

ՀՐ.— Նիզամըզ, եահու, նիզամըզ, վիճտանըզ
մուամէլէ ալլահ աշգընա օլտուն, պըրագըն
եագամը:

ՈՍ.— Սէն տահա ճէտարէթ իտուպ նիզամ արա-
եօրսըն, տէյիլ մի, փէք էյ փէք էյ:

ՀՐ.— Նիզամ, ատէլէթ, ալլահ: Պէնիմ սուշըմ եօգ-
տուր: Շիմտիյէ գատար իհանէթիմ կէօրլմէ-
միշ տուր:

Աս խօսքերուն ասեւը, ձգած ինքզինքը որ ուզածնուն
պէս կապկպին) Հագըմտա օլան իկպարաթ սըրֆ
իֆթիրա, իսնատաթտան իպարէթ:

Խէլ. — Շիմտիք աղնարսըն, պէլիւ, պէլիւ:

ՈՍ. — [թեւերը կապուած չուանին ծայրէն պինդ բռնե-
ղով] Հայտէ իւվարլա քի պոյըն կէօրէմ, [ոսֆի
հարուած մըն ալ Հրանսին ետեւէն իջեցնելով]:

Խէլ. — (Ոսֆիկանին) Շու քիթապ, վէ քեաղրտ պօղ-
չասը քէնտի արգասընա (տպրակ մը գիրք ու քըդ-
թեղէն Հրանսին կոնակը տալով):

Տօղրու գափուեալ, տօղրու հիւքիւմէթէ պէօյ-
լէ, հա'յտէ, (ապսակ մըն ալ ծոծրակին վրայ):

Ն. ՀՐ. — Դուն ո'վ Աստուած, կը տեսնա՞ն թէ ովքե՞ր
են մեզ տրորող, հափհափողները, բա'ց, տո-
մարդ բաց, պարտէիտ կողմը անմեղութիւն
մըն ալ նշանակէ, (ցաւագին շեշտը):

Խէլ. — (Ետեւէն ոսֆի հարուած մը՝ երեսի վրայ կործելու
ուծգնութիւնով) հա'յտէ, տահա եէթէր տըռա-
ասըն, ճիհէնէմ սանա պէլիեօր... (կը մնկնին):

(վարագոյր)

Գ. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՊԵՏՐՈՍԻՆ ՏՈՒՆԸ. — Տարի մը վերջը — Նաանուի եւն. լմնցած, հարսնիկէն
օր մը առաջ. — Նազիկ հասարակ օրուան լաթեով առանձին հետ, գրագում մը
ձեռք: Արուակի մը վրայ սինի մը դրուած է, սինիին վրայ բրինձի կոյս մը, ամեհ-
ուինքն բրինձի հըլլուածք (սըկուածք) կ'ընէ մասնեւուն ծայրովը: Մագերը ամիսնամ
պարուում միայն վարդագոյն նուրբ եղաւով մը, կուրծին կերելայ խաւար սկի-
նեւու Եարոց մը (խաբար): Այս վիճակին մէջ վարագոյրը վեր կ'առնուի:—

Ա. ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԶԻԿ. — Միւլը դրեւրէ որ տէվէի բեռ շիտկէ,
քէրվան շիտկէ... (փոքր դադարներ) Թող շիտկէ,
... Թող կուզէ տունն ըլ բառցնէ... Ինծի՞նչ,
ե՞ս ինչու պիտի տուտուամ եղբր... մինչև հի-
մայ ինչ չի կարդացի անկճին օր՝ դընկրոը(*)
պիլէ չի սեպեց... Հիմա ըլ աղջիկ կուտայ,
հարսնիք տի բունէ եղբր... Թող էս ըլ ընէ օր
տեսնըք Թէ վերջը ինչ տէնէ: Ամա քու ին-
չուտ պէտք բոյ. ջլդիկ, ճերխըլան տամա սէն
մի արիւնէկ օլաճաղսըն, — ես ըլ օլմաղ մի, ես
ըլ յիմար մի... Թող կուզէ, տուն տեղ փե-
սին աջխընին կունակը շալկըցնէ...

Բ. ՊԱՏԿԵՐ

ՆՈՅՆ եւ իւր աղջիկը ՀՈՒՈՓԻԿ, վերջը ԼՈՒՍՍԱԲԵՐ

ՆԱԶ. — (ադա ինքնախօս դրոշմակնին մէջ Հոռոպիկ ներս կը
մտնայ ձեռքը աւել մը ու քեւերը քեզնիփով) Վար
դիւր տը աւելդ տէ, էկօ դուն ըլ օթըռկիր սը-
ւի մէկ հոգիով չըլլիր:

ՀՈ. — Զըլլիր նը ե՞ս ինչ էնիմ, վեր վար ես աւել-
տեցի գահար, ձգէ որ քիչ մը հոս ըլ շիտկու-

(*) Ժողովրդական ոճ — փոյթ չըրաւ, անհոգ մնաց:

տի՛՛ ու սը մագերս թօփիմ (կ'սկսի աչեղ յարդարեղ եւն):

ՆԱԶ.— Էն քոր օլաճաղտ ուր է:

ՀՌ.— Էնդի օտան օրաները նստեր տիւզմիշ կենէ:

ՆԱԶ.— Վո՞վ կայ, ետր:

ՀՌ.— Մարիամին աղջիկն է, եկեր է օր չէվէնիբը տնցնել տայ, իրե՛ց տունը կը կանչէ:

ՆԱԶ.— Մարիամին մե՞նծ աղջիկը:

ՀՌ.— (դեռ աւել ձեռքը) Աման կնի՛կ, դուն ըլ ի՞նչ պրոճրգտան խույ ու՛իս. . մենծ աղջիկն է, թէրվիզը, մե՛նծն ինչ է՛ էիւր, պզտի՛կն ինչ է՛ նէիւր:

ՆԱԶ.— Տէ հայտէ, ձգէ աւելը տէ, քովս նստիր, մինակ հոգու մը գործ չէ սըւի:

ՀՌ.— Թէրվիզն ըսաւ որ աւելուք խալըսիր տէ, դուն ըլ էկօ:

ՆԱԶ.— Դուն էրթայիր ի՞նչ խալթ տընէիր:

ՀՌ.— Էս օր շատ աճայիպ ես եղեր, գիտե՛ս...

ՆԱԶ.— Աճայիպը ես չըլլիմ, ես վո՞վ տըլլի, աղջիկ, դուն ըլ նոր նեղութիւն մի՛ բերեր վրաս, ես զաթի էս օր փոսթ էս կիւլլիմ, ամէն բան վրաս, ամեն բեռ շալակս, հիմա ըլ հատ հատ սը չափ բան պիտի տնցնի ձեռքէս օր վաղը մկալ օր հազար ըլլի, ես ո՞ր մէկուն ժմնէի, հէջ չէ նէ դուրսէն մէկ—երկու կնիկ բերուէր ետրաբմ մի ըլլուէր նը, էտ ըլ բանէր: Սըւոր անունը հարսնիքէ գահար, սե հարսնիք գար վրանին:

ՀՌ.— Հէջ չէ նր մօր քորը կանչուէր:

ՆԱԶ.— Ինչ մօրքոր, ինչ մօրքորդի, էնի իմ խըսուհներուն անունը տւու ատեն կոնակէն կը ճաթի:

ՀՌ.— Մեղա՛յ, մեղա՛յ....

(Այս պահուն Լուսաբեր երեւալով կուգայ հայելիին դիմացը մագերս կը շփոտէ):

Մագերս ըլ աղկէկ են, դուն ըլ աղկէկ ես, բաղդդ ու բարձդ ըլ աղկէկ է, (Լուս ին)

ԼՈՒՍ.— Ինչ ըսել կուզիր, մայր, տահա վազ չե՞ս եկեր....

ՀՌՈՓ.— Էնի էս օր էն տեսակ բան մի է եղեր քի ես ըլ շեմ գիտիւր, մտիկ մըներ, հայտէ, դուն քու գործդ նայիր:

(Աւելը դեռ ձգած՝ նոյն հայելիին առջեւ ինքն ալ կը շփոտուի առանց փոյք ընկնու մօրը նեղսիւրս դրդրանքներուն) Հայրը չեկած թէզ մի հոս ըլլինք Լուսաբեր՝ իրաւէ որ էս օր չա՞ս բան ունինք ընկիք:

ԼՈՒՍ.— Ծտ որ ինչ, քուրուկ, դուն ալ կը հաւտա՞ս թէ՛ ըսածին պէս է, մինակ բրինձ մը պիտի ստըկուի, ատոր ալ պատճառը ինք նորէն որ ուշ ուզեց, դեռ երէկ էր որ բերել տուաւ: Բաները ատենին որ լմնան, ինչո՞ւ էսքան նեղութիւն չինեն:

ՆԱԶ.— Հա՛, եա՞ —հիմայ ըլ կեսրոջ՝ խրատները տււր, էտ խելքերդ օր մըլ պապուդ էռլին թափէ—ա՞լ....

ԼՈՒՍ.— (Լմնած արդեւ յարգարումնին՝ երկու փոքրերը, սուսիկ փուսիկ դուրս կեդան, միայն վերջին խօսք մը ասկի):

Ես արդէն պէտք եղած ատենը հօրս ալ պակաս բան չեմ թողուր: Սպասէ, մայր, քիչ մը ալ քիչ մը ալ, երկու օր վերջը Հուսէնկայ մի նարէին պէս դուն պիտի մնաս էս տանը մէջ,

միևակ դուռն պիտի ձէնոտիս, սիրտդ մի' նեղեր,
չնորհակալեմ քու մարդավարութիւններէդ:

Գ. ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԶԻԿ, ՊԵՏՐՈՍ, ԼՈՒՍԱՔԵՐ, ՄԻՀՐԱՆ

ՆԱԶ.— (Նոյն գրադուսին մեջ սակաւին, երբեմն հայելին
գրպանէն հանելով երեսին կը թռնէ, գլխուն շղարշին
ձեւեր մը կուսայ ու նորէն գրպանը կը դնէ: Նոյն
գրպանէն քաներ մըն ալ դուրս բերելով երբեմն ա-
ղընծուած կաղին ու պիւսակ, քերանը կը նետէ ու
մոքմոքուկներ մը ինքնիշխանը: Երկու աղջիկները հա-
զիւ թէ տեղ հասած՝ Պետրոս լեզուն դուրս իյնալու
աստիճան յոգնած՝ յանկարծ ներս կը մտնայ կը նըս-
տի, լըխկ, Նազիկին մօտը արոտակի մը վրայ, ճակ-
սին ֆրիկներ կը արթն ու քաւական մըն ալ դաժան
կարծես):

ՊԵՏ.— Փորձա՛նք, կնի՛կ, փորձա՛նք, փորձա՛նք,
պազի կ'ըսէին նր, Հիշ հաւտալս չէր գար...
սը օտիցս քաշէ հէմի, էս օր էն չէշիտ էզիլ-
միշ մի եղայ օր, Թա եօթը պորտոս բանաւ...
էօ՛Փ, էօ՛Փ, էօ՛Փ...

ՆԱԶ.— (Դժուար համակերպութեամբ մը կը թողու առ-
ջեւի գրադուսը, երկան կօշիկները կը ֆաշէ, մեկդի
կը նետէ, իր քերանիկը կընդուն հաւաք խօսք չընէ
անմիջապէս, ցաւած, կախ երես ու կեղծութիւններ
տանէ երեւոյթով):

ՊԵՏ.— Բիշ մը, Աստուծո՛ւ սիրուն, սը մատներս ալ
(ոտքի) քաշէ, չփրտէ: Շատ փոթոտեր ես կար-
ծես, ի՞նչ կար...

ՆԱԶ.— Բիշ մը առաջ ահռալի ցաւ մի պիտէն,
ի՛նչ գիտնամ:

ՊԵՏ.— Տէր ողորմեայ... մեր ըխպալէն զահար
(Այս թողոր տեսնը ինքզինքը հանգստացնելու շարժ-
ումներ մը մեջ, թեւերը կը սօրթէ, գօտն կը թուշ-
ցընէ, արոտին վրայէն եղալ նստելով կուրծքին մէկ
երկու կոճակ կը ֆակէ, զովանալ մը կուզէ հնարա-
ւորել, ու ապա կանաց կանաց սիկստ մը ձեռքը):

ՆԱԶ.— Թա չէնկէներս, Թա գլխուս օտթա տեղը
չիւ չիւ բաներ մի կը կ'սուսին, (գլուխը կախառ-
ջելը, թրինձին մեջ մտնելը):

ՊԵՏ.— [Մէկ կողմէն կը խօսի, նոյն տեսն վայրկեան մըն
ալ ֆակը հանած դրամները կը հաւերէ, կերելի օր-
ուան ծախքը հասկնալու հաւաք] Բզի բան մը ը-
սի՛մ, կնի՛կ, [հաշիւը չի կորսնցնելու հաւաք ձայ-
նով գունարում մը] Տասնը վեց, ինն ալ—քսանը
Հինգ:

ՆԱԶ.— [Չի նայելով թէ երկը իր ծախքին հաշիւն է կը
ընէ] Քըսանը Հինգն ըլ եռսուներ ըլ մէկ տեղ
կը գողգոմն էս օր, քու ըխպալէտ չէ նը իմ
ըխպալէտ է գահար [սուտ սուտ]:

ՊԵՏ.— Ճաւած ահռան կը փրցնեն, կը խալլըսին,
կնի՛կ, մեռնիլ էր օր ճա՛ր չիկար, վերջն ըլ ես
քզի իմ ահռաներս կուտայի [քունագրոս ծախք]

ՆԱԶ.— Հա՛, եա՞, ունիւմ չունիւմ բերան մի ու-
նիւմ, էն ըլ կղպիւմ օր սալթ խալլըսիւմ, աղէկ
տրնէ՛կը խօստոս:

ՊԵՏ.— [զօռով ծիծաղ] Եանի, պազի կղպես ըլ գէշ
չըլլիր, հա՛, հա՛, հա՛:

ՆԱԶ.— Գործերնուդ աղէկ կուգայ, գիտիմ...

ՊԵՏ.— Ձէ նը պէրպէր մի. լմնցաւ գնաց, ա խու-
գում:

ՆԱԶ.— Ձի ուզեր, էտ ըլ պէտք չէ, քիչ մը վը-
րան թիւթիւն զըխմիմ նր, հէլպիթ կը հերըն-
տէ [ցաւը կամաքէ] քիչ մը:

ՊԵՏ.— Աղէկ ա', աղէկ ա', իշալլահ էտոր էլ պէտք
չես ունենար, [դադար մը] սը հարսնեւորներն
ըլ քիչ մը թեթեւ բռնենք կըսիմ, դուն ի'նչ կը
խորհէիր:

ՆԱԶ.— [ուշ արտասխան մը] իտոր օր կուգէիր:

ՊԵՏ.— Քանի որ, էօլլէ ես, տնուընիս ալ միւսա-
յիտ չէ, միւշքիւլ մէսէլէ:

ՆԱԶ.— Էնճամի մատրաֆ, փէրչանութին, թող
քիչ մըլ կ'ենի բռնէիք:

ՊԵՏ.— Է՛հ, էտ ըլ խելք մի... միայն թէ հոգ
տանիլ որ պակաս մական բաներ չըլլին բնաւ:

ՆԱԶ.— Պակաս օր ի՞նչ—խօշ տունն ըլ հեալ չպի-
տի տանէր ա':

ՊԵՏ.— Տը շարոցդ *) ալ զաւար չէիր մտնար...
ատէթ պաթիլ օլմասուն, ի՞նչ ընել:

ՆԱԶ.— Է՛, տահա, տահա:

ՊԵՏ.— Վ'իջը նորէն մերը կըլլի, իրենն ըլ իրենը:

ՆԱԶ.— Ի՞նչ կըսես, էրիկ մարդ:

ՊԵՏ.— Ատէթ է բսանք Նազիլիս:

*) Մայրեր կան որ իրենց աղջկները հարս խրկելու ատենին
իրենց սեփական արդարադի մէկ մասը կամ ամբողջը ատենի մը
համար, կամ ընդ միշտ աղջկներուն նուիրելու տրամադրութեան
մէջ կ'ըլան, բայց ապա կրնայ ըլլալ որ տուածնին յետ հարսնա-
ցումի ետ առնեն, հետեւանորով փեսայի ու աներանց միջոյ պա-
տահած տղեղ անցարժի մը: Մայրեր երբեմն այս նուիրումներով
իրենց աղջկները հեշտ մը նշանել ու հարսնացնելու հնարքն ալ
ապահոված կ'ըլլան:

ՆԱԶ.— Տը ատէթ մատէթը մաոցիր տէ, խելքտ
տուն կանչէ:

ՊԵՏ.— Ըսել է պատիւիս հետ կուգես խաղալ:

ՆԱԶ.— Պատիւ գիտցող կնիկէն չառներ ու աղջի-
կը ճիհէպեր:

ՊԵՏ.— Սալթ չոպլա՞ն պիտի խրկէինք:

ՆԱԶ.— Չըպլաի ինչո՞ւ — վճի կը հաւտցնես, աշ-
խարհք մի բան կոխեցիր սնտուկը, ոսկիէն ոս-
կի, քիւրքէն քիւրք, խաթ խաթ փաւլըգա,
զոգ զոգ չարչաֆ, չէշիտ չէշիտ պիլէրգուկ ու
մատնիներ:

ՊԵՏ.— Բայց դուն իմ գործիս չես կրնար իսառնը-
ւիր կարծեմ:

ՆԱԶ.— Անանկ է նը դուն ըլ ինծի խառնուելու
իրաւունք չունիս:

ՊԵՏ.— Սրտա՞նց կ'սես, Նազիլ, ես քիչ մը ես-
րան կութիւն կը սիրիմ հասկնալ:

ՆԱԶ.— Հէմ սրտանց հէմ ըլ թա տկանց կըսիմ,
թէ՛ դուն քուվդ ունիս նը, ես ըլ իմ էքսուկ-
էթէկս ունիմ:

ՊԵՏ.— Ո՞րն է քուվդ, ո՞րն է իմս:

ՆԱԶ.— Ձիմ գիտեր:

ՊԵՏ.— Դուն որո՞ւնն ես:

ՆԱԶ.— Ձիմ գիտեր, չիմ գիտեր, էս օր սը պէյնըս
սալթ պօշանմիշ է եղեր:

ՊԵՏ.— Կամաց կամաց արինս գլոխս կը հանես,
հա՛, զիս կառաղըցնելու չիգար կըսիմ:

ՆԱԶ.— Ձիք քիծի մը երեսէն ամէն օր ըլ էս իօս-
քերը ինծի:

ՊԵՏ.— Համբարանքս սոգսունը ինը գնաց, մէկը
մընաց միայն, [յուզուած ոսքի վրայ արդեն, վեր
վար նրբութեամբ]:

ՆԱԶ. — Ինք ծեր մի, պուտան պէտէ ա'լ ես ինչ ումէտով, որ ումէտով պիտի ապրիմ:

ՊԵՏ. — Ծեր մի'... [քունցիք վեր առած սպառնալիք]

ՆԱԶ. — Ծեր մի', հա', ծեր մի, ես ի՞նչ տըսէի, կուզես թափն ու թիյն ըլ բեր, ձեռքով ի՞նչ կելար:

ՊԵՏ. — Ծեր մի'... անամոթին խոսքը մէյ մը...

ՆԱԶ. — Իմ խեղճ չօճուխս... զաւար էն ըլ մօր պապու էվլատ, էն ըլ հոգի, էնոր ըլ երկինքը աստղիկ մի:

ՊԵՏ. — [խոյանք վեր դնելի կիներ] Անոր հիմա մօրն ալ պապուն ալ, դեռ տահա թա եօթը պորտուն ալ պիտի ըսեմ:

ՆԱԶ. — Զա'րկ, մեռցո'ւր, կուզես լէշս ըլ շնուընեբուն նեռէ, դուն էրիկ մարդ մի, ես ըլ պէշարէ կնկուկ մի, ձեռքէս ի՞նչ կուզար:

ՊԵՏ. — Զիտ հիմա մասնեբոս աչքը տի խօթեմ, [անսնեղ շեշտ կնկան աջեբուն քունելով] սը շարոցըդ կըսիմ, կնի'կ, ա'լ լմացաւ համբերութիւնս:

ՆԱԶ. — Հոգիս ըլ առնես նը, թէք խազի մը օլտուն չի' իմար, չիմ իտար:

ՊԵՏ. — [կնկան վրայ յարձակում, ապսակներ] Անանկ է նը, ես ալ տառաջ տառաջ քո հոգիս առնեմ, որ դուն հասնաս, [ծայրայեղ յուզում, կնկան անկն կողներուն վրայ քունցիքով հարուածներ, կնիկը կուշայ անցօր դիմադրութիւնով ու կիցնայ երկանը ոտեբուն ձակ կռնակի վրայ. Պետոս իր աչ ծունկը անոր կուրծքին պիկը վրէժաւորա՞ծ՝ վայրագ լճաբնումս վրէժաւոր կը կրնէ ու կը գոռայ անհասկնալի բառեր վրէժաւոր:]

Ըսէ', տէհ, ըսէ հիմա, հաչէ, հաւաւմիշ ե:

պիւր հիմա, դուն... խածնել ալ գիտես, ըսէ', ուր կըլլի սը հոգիս... պիտի առնեմ, պիտի բզբտեմ... կամ կուրծքիդ տակինը կամ վրայինը անպատճառ: [նազիկ կը նուաղի ընկած դիւրի վրայ անշարժ Պետոս գետնը մոռցուած մկրաս վրէժաւոր առնելով կը կտրծփն ուկիի շարոցը, ձեռքը կառնէ, ու միւս ձեռքովն ալ մկրասը. օղիկ մեջ ձօնելով] Սատանան կըսէ որ [կնկան շղիք] բան մըլ նընկա փրցուր, ու մէկ անգամէն խալլոսիւր, [դեպի նուաղած կնիկը] նորէն խնայեցի բեզի, շան զաւա'կ, խնայեցի, խայլըմիշ ըրի, Պետոս մարդ է նորէն. մարդ, մարդ, հէմ վիճառնը մարդ, հէմ ինսաֆիլ, ալիճէնապ մարդ:

ԼՈՒՍ. — [այս պահուն հօրը խոյ մեկնէ, ու ապշահար] Վո'ւյ, տունս աւրա... ի՞նչ աս, հայրի'կ... վա'յ... մեռեր է, մեռուցեր ես... ի՞նչ ձօն բերիւր գլխիդ... [մօրուն մօտ, զայն վեր առնելու անկեղծութեան մեջ] վի'ր, ելիւր. մա'յր, աչքըդ բաց... գլուխդ շիտկէ...

ՊԵՏ. — Սո'ւս, սո'ւս, ձգէ որ չէ սատկեր նը, հիմա սատկի:

ԼՈՒՍ. — Սպաննիւր ես, տունդ գլխուդ վրայ ես փլուզեր:

ՊԵՏ. — Զէ կըսիմ, չի'ք, եայլարթի չուզեր... սուտ ստակում ըրեր է, դուն սը շղիքդ երկրնցուր, [մկրասն ու շարոցը ձեռքը աղջկան գլուխը իր քեռերուն մեջ առնելով]:

ԼՈՒՍ. — [մեծ ճիչ վրէժաւոր] ի՞նչ... աղջիկդ այ պիտի մարթես կո մկրատն ինչ պիտի ըլլի:

ՊԵՏ. — Դուն մէյ մը սուտ եղիւր, այ օղուլ, [շարոցը

աղջկան ճիսկն կախելու բռնամիգ ջաններ] բա՛ւը ա-
հա սըւոր վրայ է որ վերջը պիտի հասկնաւ,
էսի անճախ քեզի միայն կը վայրէ... Թէք խա-
զի մըլ չի տար եղեր, պապուն տունէն է բե-
րեր եղեր, պապուն տամղան ալ վրան գարկեր
է եղեր:

ՀՈՒՍ.— [համես ցատում] Չեմ ուզեր, հա՛յր, չեմ
ուզեր, չեմ ուզեր... աւելի աղէկ է որ քար
ու երկաթ կախես սրկէ ու ծովը նետես աղ-
ջիկդ, չեմ ուզեր, [շարոցը ճիսկն կը փրցնէ ու
զայրութով մը մօռնին ֆով կը նկէ]:

ՊԵՏ.— [Մայրը նուաղած փնտրելով մեք ճակատին, ֆովը
փնտրելով, արդէ ճակատին վրայ եղած] Չե՞մ ուզեր, ես կու-
տամ տէ դուն ալ չես ուզեր եղեր, հա՞...:

ՀՈՒՍ.— Մի՛ բարկանաւոր, հա՛յր, չեմ ուզեր, վերջը
չատ բան պիտի ըսեն վրաս, իմա չէ ան... ոս-
կիով ծախուած աղջիկը պիտի ըսեն, դեռ ին-
չե՛ր, ինչե՛ր... ձգէ, մի՛ վերցնիր, թող իրեն
մնայ, վերջը գողցաւ տարաւ պիտի րո՛ւ:

ՊԵՏ.— Թող ըսէ որ էնոր բերանը խցտիմ:

ՀՈՒՍ.— Չէ, ես ատ ալ չեմ ուզեր, վրաս չէր հա-
նել մի՛ տաք, գոնէ դուն քու աղջկանդ խը-
նայէ, հա՛յր:

ՊԵՏ.— Դուն արդէն աւանակ մը որ հօրդ Թէր-
թիպին կը խառնուիս, դուն ալ յիմար, դուն
ալ չփացած շան բուռ մի, դուն կեցիր որ ես
քու ալ խէրդ անիծեմ:

ՀՈՒՍ.— Ինչ ալ ընես. գլխուս փուշ պսակ մ'ալ
անցնես, չեմ ուզեր, աշխարհքի երեսս չ'պիտի
թքնէ, [այս վերջին խօսքին ներս կերպ, հայրը
շուարֆի մեք, շարոցը գննակն վեր կառնէ, իր գրպա-

նը կը դնէ, ճիշտ այս պահուն անա ուրիշ կողմէ մը
Մինրանը փայ կուգայ, զարմացած ու խեղայեղ այս
երեւոյթին առջեւ):

ՄԻՉ.— Ինչ ալ տալէս, ԼՖէնտի, տիկին մայրը ինչ
տեսնեմ կոր, կ'աղաչեմ... վա՛յ... [դպի ինկա-
ծին մօտ]:

ՊԵՏ.— [Ինքզինք ժողովելով ճարպիկ պատասխան] Աղջիկ ✓
կարգել կըսեն ասոր, ա խուզ... մ, [միջոց ցաւա-
ղին]:

ՄԻՉ.— Բայց չեմ հասկնար, գէշ բան:

ՊԵՏ.— Հիմա ի՞նչ տեսնեմ անգաւ տէ, վրան սանկ պայ-
ղընթի մը եկաւ, շատ անգամ ալ այսպէս:

ՄԻՉ.— [Զոհակն թոյնտրոսիք շուարֆոս քարքարումներ]
իրաւ որ փէք տարօրինակ, յոյժ արտառոց...

ՊԵՏ.— Գաւառացին, տղա՛ս մէյ մը սանկ աղջիկ ✓
ծնելու օրը կը տրտմի, մէյ մըն ալ կարգած
օրը կըլլի բան մը, ասոր ալ ինչ անուն կու-
տան նը տուր արթըն: [փեսային ներկայութեանը
կեղծ փառաբանումներ]:

Մէյ մը սանկ գլուխդ չի շտկէի՞ր, Նազիկ...
հայտէ, մուխէնէթ մըլլի, [կնկան ճակատը շո-
ւելով] ասէթ է ալ օղու, ինչ ընել, շատերն
ալ կը կարգեն, կամուսնացնեն, հէմ նէ՞ խա-
տար հեռուները, խօշ սըւոր մեռնիլ չեն ըսեր ա:
Աղջիկ կը խրկենք նը, տեղը պապա իկիտ մըլ
մերը կը բերինք, քու ըրածդ ասէթա խեն-
դութիւն պիտի ըլլի:

ՄԻՉ.— Խենթութիւն, խենթութիւն, ողբալի վի-
ճակ...:

ՊԵՏ.— Ամա ո՞ր տէրէճէ ըսէ, ես ալ նոր բացի աչ-
քս, իրաւ որ քիչ մը իմա ալ խենթութիւն,

մենք բոլորս ալ յիմար :

ՄԻՀ. — Զարմանալ թէ ցաւիլ սակայն, տէր ողորմեա՛ւ... :

ՊԵՏ. — Հիմայ շուտով բան մը քեզի, Միհրա՛ն :

ՄԻՀ. — Հրամա՛ն, հրամա՛ն, բայց նախ քիչ մը ջուր գլխուն, ձը՛գ, ձը՛գ, ձը՛գ... ջու՛ր, էֆէնտի՛, ջու՛ր, ջու՛ր :

ՊԵՏ. — Աւելի աղէկը հանգիստ ձգել որ ինքնիրենը ելլայ, քիչ մը այսօր շատ երկնցաւ կարծես :

ՄԻՀ. — Արիւնը գլուխնէ ցաւկեր... ջուր, միայն ջուր, որ մոռցած կըլլաք անշուշտ, [պարոնը փոքր սափոր մը ջուր ճարեղով կը լեցնէ զոխանջին զիսուն, երեսին փայ, բայց... :

ՊԵՏ. — Անօգուտ, էֆէնտիմ, անօգուտ, ախրը որ դուն խզմէթ մը պիտի ընես նը, մտիկ ըրէ :

ՄԻՀ. — Կաղաչե՛մ, շուտ ըսէք :

ՊԵՏ. — Բժիշկ մը հիմա, բայց շատ շուտ, շատ շուտ [Միհրան դուրս ցատկեղու ասեն, անոր ետեւեն] Սափորիչ մ'ալ հետք, պէրպէր մը, ակռայ քաշող մը... [դիպի կիներ դարձած] կը լսե՞ս, կնի՛կ, ես սը շան ակռաներդ ալ քաշել պիտի տամ որ ալ պոչնտան պէօյլէ մարդու ակռայ խուլտնմիշ ըլլիս, [Միհրանի քացակայութենէն օգտուելու համար բան մը որ ինք հնարաւորեց = նուաղած կամ սուս = մեռ կնկանը քով, անոր շուրջը կը պտտեմ ծայրայեղօրէն հոգի ղկող սագնայներու մէջ, պահ պահ խօսքեր կուղղէ անոր, կը խնդրէ, կը թախանձէ, կը սփայէ, կպառնայ եւն. որ կիներ հանդարտաւսած խաւսութեան գայ, ու Միհրանի դառնային առաջ ոտքի ելլայ, բան մը չի մասնութի միջադէպէն, բայց այս կնկանն ալ ինչ յաւատ ֆինախնդրութիւն] :

— Ա՞ն էր ուղածդ, հա՞ — հարկինք, հարսնիք ա՞ն խաղթութիւնով պիտի սկսուէր, [դադար մը կ'սպասէ ու կիներ չի խօսիր] :

— Աֆէրիմ... ճիշտ ու գաւթի պէս, ուղած էդ էլ էվէլ, պրա՛ւօ՛, [յուսահաս կաց դադար մը, նորէն կիներ անխօս] :

— Խելքի էկո՛ւ, Նազի՛կ, գիս մի՛ խենթեցներ հայտէ՛, եէթէր պու խատար [դադար, ապաստնի նորէն շուրջիւն] :

— [աջոցովը հարուած մը կնկան հակադիրին] Կուգե՞ս որ էլ ալէմին տէսթան ըլլի՛ք... փեսան եկաւ, գնաց, հիմա նորէն պիտի գայ, գէշ բան մը պիտի ըլլայ [նոյն վիճակ] :

— Նազի՛կ, վա՛լլահ տէ, պի՛լլահ տէ օր իմուն ունեցածս քուվդ է բոլորը, ինքզինքդ ժողվէ տէ, աչքդ բաց, ոտքի շուտով մը, չէթլմէդ պէօյլէ, դուն չիտակ հոգուս կուրտիս, [նոյն վիճակ նորէն կից մը] :

— Հաւտամ թէ իրաւ սատկեր ես, եթէ իրաւ սատկեր ես, եթէ իրաւ է, ապապրիմ հիմա թող տէրտէր մը գայ բժիշկին տեղը, Միհրանը բժիշկի գնաց, լսեցիր հարկաւ... Ի՞նչ փորձութիւն, տէ՛ր Աստուած, ի՛նչ չար սէհէթ... : [նոյն վիճակ, անշարժութիւն, փառէն ձեն կեղայ, իսկ Նազիկէն ոչ անննդին] :

— Ծօ, Շըմլօնց քէծը, մտիկ չընես թէ որ... ճշմարիտ ճշմարիտ կըսեմ թէ կողերդ փորը պիտի լեցնիմ :

— [մտիկ դնելով] Զե՞ս լսեր, չպիտի՞ լսես ախրը... ձեռքերս կը դողան ահա — ձեռքերս, ոտքերս, ամբողջ մարմինս կըսեմ :

«Հագիւ վերջին բառը ընկնուցած՝ անգամ մըն աչ կասաղի խոյակն վր կնկան վրայ. որուն ամեն կողմին՝ ձեռքի ոսկի հարուածներ իրարու ետեւէ— գրչխուն չիքը թգիկ թգիկ ընկելով դէն կը շարժէ, ու հայհոյանքներու տարափ մը փրփրածի մոռնչներով»:

ՆԱԶ.— [օրհասի կտրաս ու ցաւագին վայանքով մը]

Մեռցո՛ւր... մեռցո՛ւր... մեռցո՛ւր...

ՊԵՏ.— Դուն՝ սր՝ չ'նորդի... դուն որ... դուն որ բոլոր տունս, բոլոր պատիւս կը մեռցնես, վա՛յ, չիք՝ գեք՝, էսքան չամչցածութիւն, սը տեսակ աննամագ աներեսութիւն, և ո՞ր հաշիւի այս բոլորը:

ԼՈՒՍ.— Ձարհուրած անգամ մ'աչ հօրը կուշտին բռնելով՝ Հայրի՛կ, Հայրի՛կ... ա՛յ. Տէր Աստուած [հօրը թեւերը բռնած զայնքու ջանքեր] համբերէ, Հայրի՛կ. քիչ մ'ալ, վայրկեան մ'ալ, ոտքդ պագնեմ անուշ Հայրս, սա տունէն թող որ մէկ մարդ մեռնի, Հայրիկ, թո՛ղ մէկ աղջիկդ մեռնի... ամա՛ն, ամա՛ն... [կսկսի փղձկիչ, նոյն ասեւն գնտնը փռուողին մօտեցած] քիչ մ'ալ... դուն խելքի եկուր, մայր քիչ մ'ալ, Աստու սիրո՛ւն, համբերէ, կերթամ ես ահա, էս օր վաղը ա՛լ հոս չէ գէշ աղջիկդ, ես Օնան մը... զիս ծովը գէպի, դուք կը տրտմէք նը, թող ձուկերը խնդան... ներողութիւն, հալալութիւն, տա՛ր ձեռքդ ալ համբուրիմ, [այս խօսքերով մայրը գրկել, շիտկելու պահուն, փեսացուն յանկարծ իր նոր զարմանքներուն մեջ ներս կ'իյնայ, թրծիչի եւն. թերած չըղար հետը]:

ՄԻՀ.— Նո՞ր աղէտ մը այս, էֆէնտի՛, նոր ի՞նչ այսպէս, ի՛նչ հանելուկ, [աղջիկը մայրը գրկած ըղպալու դիրքով]:

ՊԵՏ.— [անպարտի անկողնու մը] Ինչ գիտնամ աղբա՛րս, Հիմա աղջիկս ալ խենթ մը, որ չուզեր մօրմէն զատուիլ, չէ՞ք գիտեր որ աղջիկները արդէն խենթի պէս կը սիրեն մայրերին:

ՄԻՀ.— Բարեբաղդ որ բժիշկն ալ դէմս ելաւ, Հիմա պիտի գայ անպատճառ, բայց սանկ զատել վեր առնել մը գոնէ, [մայր եւ աղջիկ իրարու փաթաթուած հծծիւններ, Միհրան իր նշանածը մօրեկն զանկու ջանքին մեջ, Պետրոս աչ իր Նագիկին գլխուն վերեւ ցաւածի իր կեղծութիւններով ու անխօս արձան մը բոլորովին]:

ՄԻՀ.— [նշանածը ոսկի կեցուցած իր կուրծքին կը սեղմէ] Ինչ մարդիկ, ի՛նչ տարօրինակ սովորութիւններ, Լուսաբե՛ր, տէ՛հ, երեսո նայիր մէյ մը, կտրիճ եղիր, օ՛ն, պինդ մը սանկ ոտքի վրայ կեցիր...

Դժուար է բաժնուիլ նը, ես կուգամ հոս, քու մայրդ իմ ալ մայրս, քեզի պէս ես ալ կը սիրեմ գինքը, իրաւ որ մեղր ու շաքար տիկին մը անիկա: [նշանածը գրկած ոսկի վրայ, անդին զոխնչն աչ կանաց մը շարժան մեջ՝ ինկզինկը ժողվելով, Պետրոս այդ պահուն պահին կոթնած՝ ապուշօրեկ իր առջեւի երեւոյթներուն կը հետեւի]:

[Վարազդոյր]

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.

— Հրանտ մատնուած՝ բանտը ամիսներէ ի վեր, Միքայէլ իր ծանօթ պաշտօնակիցը՝ համակերպած ամեն դժուարութիւններու եւ ստորնութիւններու, կը քաշկուտուի դպրոցին մէջ Պոլսեցի տնօրէնին կուշտին, ուրանալով իր երբեմնի անմոռէր բարեկամին Հրանտի ազնիւ յուշքն ու հայեացքները,

Իսկ դպրոցը Միհրանի ստեղծած զայթակողութիւններով երբէն ի վեր է որ տակ վրայ կը մնայ ու քառս մը կատարեալ: Միհրան յետ ամուսնութեան իր շուրջիները ծանր յուսախարութեան մատնած՝ իր ընտանեկան վիճակն իսկ ամբողջ քաղքին բերանը լեղի պատմութիւն մը կը ծամուի:

ՊԱՏԿԵՐ Ա.

(Պետրոսի տունը միշտ)

ՊԵՏՐՈՍ յետոյ ՄԻԲԱՅԷԼ

ՊԵՏ. — (Վարագոյրը կը բացուի, Ասենապէս եփեկնին ձեռքը փառուած միկար մը խորունկ մեծութիւններու մեջ, պահ պահ ոտքի կ'եղայ երթուղաւ մը ու նորէն կը նստի, Միհայէլը անս, որը թեւեւեւ մը ընկելով կը նստի արթոյնի մը վրայ, պահ մը ետկու կողմէն ալ ձայն ձիւն չեղար, Միհայէլ իր անսակաւի պահանջին մեջ) Հասկցանք գրածդ, պարօնս, մենք արդէն գրելէդ առաջ ալ հասկցեր ու կարգադրութեան վրայ ալ կը խորհէինք, հանգիստ էք կը յուսամ:

ՄԻԲ. — Աստուած կեանք տայ էֆէնտիներուս:

ՊԵՏ. — Այո՛, շատ լաւ կ'ըլլայ իշալլահ:

ՄԻԲ. — Կը հաւատա՞ք որ շատ ամչցայ թէն, բայց ստիպուած էի:

ՊԵՏ. — Ամչնալու ի՞նչ որ — իրաւունքնիտ է կը պահանջէք:

ՄԻԲ. — Ո՛չ իրաւունք, տէ՛ր. շնորհք մը յաւէտ, և շատ շնորհակալ պիտի ըլլամ: Աչուն, տագնապ, ներսէ դուրսէ ծանր ծանր հարկադրանքներ, որ մեզի պէսի մը համար մանաւանդ շունչ բռնող մտահոգութիւնը ստեղծեր են:

ՊԵՏ. — Երկու ամսականիդ հնչուն դրամով, մընացած երեքն ալ ցորենով պիտի փակուի, գեղը տոմսակ մը, կերթաս կը լմնցնես:

ՄԻԲ. — Ինտոր որ կը կարգադրէիք, այո՛, ցորենն ալ դրամ:

ՊԵՏ. — Դպրոցին ալ աղէկ կը նայուի կը յուսամ, ի՞նչպէս կընէք մեր աղա փեսային հետ, կ'ապրի՞ք մի բաւական:

ՄԻԲ. — Դպրոցը հիմակ դպրոց եղեր է, էֆէնտիս:

ՊԵՏ. — Աֆէրիմ, ե՛ս ալ այնպէս կը հաւատամ:

ՄԱԲ. — Մեր տնօրէն էֆէնտիին հետ ալ Դամօն և Պիւթիաս կատարեալ:

ՊԵՏ. — Մանուկեանի տղուն դէպքը ի՞նչ պիտի ըլլայ եղեր:

ՄԻԲ. — Շա՛տ ոչինչ խնդիր:

ՊԵՏ. — Ես ալ որ գիտեմ նը, պոլսեցի մը անխոհեմ բան չըներ:

ՄԻԲ. — Երբէ՛ք, երբէ՛ք:

ՊԵՏ. — Աշխատիլ որ ան Հրանտին ձգած էսէրները դպրոցին մէջ — դուն գիտես ա ի՞նչ ըսել կուգեմ — ջնջելու է բոլորովին անոր իզն ու թօզը ձեր շահը նոյն իսկ սա կը պահանջէ:

ՄԻԲ. — Ատոր ի՞նչ տարակոյս, միայն թէ, էֆէնտիս մէկ սա բանը հրամանքիդ թէ որ մէջդ կը

մնայ, ու թէ որ հաւատալով մ'ես անկեղծութեանս:

ՊԵՏ.— Մի՛ քաշուիր, շատ գոհ կ'ընես:

ՄԻՔ.— Կ'ըլլա՞ր արդեօք որ առանձին խրատ մը ձեզմէ, որպէսզի սանկ քիչ մը գոնէ չափաւոր տարուի...

ՊԵՏ.— Ո՞վ է ատ մէկը, որոշ ըսէ:

ՄԻՔ.— Ձեր զաւակը՝ մեծ եղբայրս:

ՊԵՏ.— Միհրա՞նը:

ՄԻՔ.— Հրամեր էք, բայց պիտի աղաչէի որ լսած չըլլաք ինծմէ:

ՊԵՏ.— [պիսիւն երկու ծայրը մասնւորուս մեջ անհոյսդով]
Հրամ'... աճայիս...

ՄԻՔ.— Դոնէ ցորեկը չի խմէ, մինչդեռ, էֆէնտի՛ս ինտո՛ր ըսեմ օր ձեզ հաւտցնեմ: Մանուկեանի տղուն դէպքն ալ ահա խորհեցէք թէ ինչի արդիւնք կրնայ ըլլալ, թէեւ ես այդ միջադէպն ալ նորէն շատ վարպետ խոհեմութեամբ փակեցի:

ՊԵՏ.— Կը հասկնամ, այո՛, սը մէկը մանաւանդ հէջ չիւպէ՛է չի վերցնեմ թէ անկէ առաջ արդէն մեր անձին համակրող մ'էք, բայց աս ալ կայ որ, սիրելի՛ս,

ՄԻՔ.— Հրամեր էք, մտիկ կ'ընեմ:

ՊԵՏ.— (մտածելոս դադարե մը վերջ) Դուք ալ շատ մի՛ տեսնաք քիչ մը, ան ինչ ալ ըլլայ նը — է՛հ, ա՛լ ինտո՛ր հասկցնեմ մտքիսը:

ՄԻՔ.— Երբեմն իրաւ է որ չի տեսնալու համար կ'ընեմ բաներ մը, բայց վե՞րջը, — ամիսը, երկու ամիսը անգամ մը պատահէր, նորէն շատ չէր տեսնուեր, ու ձեր անուշ խաթերը համար

մանաւանդ նորէն կը տարուէր, կուգէք անգամ մը դուք եկէք տէ, դուք ստուգեցէք:

ՊԵՏ.— (քրնագրոս ժպիտ) Ստուգելու պէտք չիմտեսնար տէ, միայն թէ քիչ մը սը ճիհէթը քէշֆը կ'ընիմ որ հրամանքդ ալ կերևի միտքդ դրեր ես որ կռնակիս մեծկակ միւննէթ մը բեռցնես — է՛հ, չես գիտեր որ ես այդ բեռն ալ տանող մարդ իմ, ես պապա մարդ իմ:

ՄԻՔ.— Ասոր համար չէ որ կը հաւատամ, գերազնի՛ւս, բայց դուք ալ իմ միտքս սխալ մի մեկնէք, ես միւննէթ չեմ բեռցնեմ, իմս միայն սա հասկցնել է թէ դպրոցին այս ներսերկոյթի տգեղութիւններովը բանտին Հրանտը երջանկացուցած կ'ըլլանք: Ճշմարիտ որ աս է միտքիսը:

ՊԵՏ.— Ու իբր թէ չես ուզեր եղեր որ այնպէս ըլլայ, հա՛— սը մէկուն հաւտամ ալ նը, տայիմի չեմ կրնար հաւտալ: Ասոր ալ պատճառը այն որ Հրանտին հետ ձեր մտերմութիւնը գէմինը անանկ պաշխայ բան մ'էր որ ալ ես մառցեր, մէկդի իմ դրիր:

ՄԻՔ.— Ձերը նորէն սխալ հասկացողութիւն, Պետրոս էֆէնտի, ա՛խ, ես այս կէտն ալ ինտո՛ր պարզէի հրամանքիդ:

Հրանտ ձեր բոլորէն առաջ շատ աւելի իմ հոգիս կը տաղէր ամէն օր, ինչե՛ր կը նետէր երեսիս, ի՛նչ հեղնութիւններ հասցէիս:

ՊԵՏ.— Ամա փէք թօաֆ յայտնութիւն եթէ իրաւ էք, մեզի հետ բոլոր քաղաքն ալ տարբեր չիւպէններու կերթար, ու արդէն մազ մնացեր էր որ անոր երեսէն դուք ալ վտանգուէիք:

Գոմիսէնը քանի՛ քանի անգամ ձեր մասին ալ ինծմէ թաւադաթներ մը ըրաւ, ես «սըրֆ եալան, իֆթիրա տուր» ըսելով փակեցի խընդիրը: Հրանտ պաշխա, Միքայէլ պաշխա ըսի: Ու հիմա դուն ալ թաստիգ կ'ընես թէ՛ էն փաշա Հրանտը, քեզի հետ ալ կը ճանկուտուէր, աֆէրիմ:

Միք.— Ծանկել, ճանկուտելը խօսք է, էֆէնտիս, երանի թէ երեսիս նետածը ճանկ կամ դանակի հարուած ըլլար, էն փափկանկատ պաշտօնակիցս միշտ ինծի՛նէր կ'ըսէր թէ՛ «նպարաժաճառ մը իր խանութին համար աւելի կարժէ քան ձեզի պէսները հայ դպրոցին, հայ աղոց համար»: Ու այս խօսքն ալ յաճախ ան առիթներով, երբ ես ձեր բարձր հայեացքները կը պաշտպանէի, յետոյ կը խրատէի զինքը որ լեզու գրիչ չափաւորութեան մէջ դնէ ու խոհեմուկ կացք մը ունենայ օրուան երևոյթներուն հանդէպ, մինչդե՛ռ, մինչդե՛ռ...

ՊԵՏ.— Նոյն ատեն կարծեմ սա խօսքն ալ կար թէ լման անկրօն մըն է եղեր անպիտանը:

Միք.— Անկրօն մը— ո՛չ, ո՛չ, միայն թէ էֆէնտիս, տարօրինակ հանելուկ մը, որ ես ալ չէի հասկընար: Մէկ կողմէն մոլի պաշտպան մը հայ հաւատքին, հայ եկեղեցիին, միւս կողմէն սակայն այն տեսակ ժիր ու գայթակղեցուցիչ ազաղակներ կը գոռացնէր որ լեռ կը փլցնէր գլխուս:

ՊԵՏ.— Թող հիմա բանտը փլցնէ իր գլխուն:

Միք.— Գետնէն քարը վերցնողը եկեղեցիին պաշտօնէութեան կը նետէ կ'ըսէր — Թող նետէ,

կ'ընդունիմ թէ կաւեցնէր, այն սրբութեան խորանն ալ ստըկել պէտք է կարգ մը սևով շուրջառուած որիներու ծիրտերէն, անոնցմէ՛ որ մեծ յեղափոխականին սքանչելի գիրքը, սուրբ գիրքը, իրենք բարիայի մը ձեռքով ճիշտ ու ճիշտ ջհուտի հմայեակ ըրին նետեցին հայ ժողովրդին գլխուն: Եկեղեցին ալ մաքրագործել պէտք է կըսէր, բայց աւելի բանաւոր չի պիտի՞ ըլլայ, որ նախ այն ժողովրդական դրպորոցը ձեռնարկուի ազատել ծանօթ աղտոտ խեչերանքներէն, որոնց դուն գիտէիր անունները կ'ըսէր: Այս խօսքերով մէյ մը ձեզ կ'ակնարկէր, մէյ մըն ալ ինծի կուզէր բաներ մը հասկցնել: Ես պիտի ըսեմ թէ, կը պոռար, անարժան ուսուցիչ մը հազար անգամ աւելի չար է քան հարիւր անչա՛հ եկեղեցականներ իրենց ապրած ու ամրցած գետիններուն վրայ: Ես այս խօսքերուն չէի պատասխաններ, ես կը լըռէի միայն, որովհետեւ երբ փորձէի բերան բանալ աւելին պիտի լսէի: Ասով մէկտեղ, նորէն կը կրկնեմ թէ՛ Հրանտ մինչև իր ոսկորներուն ծուծը հայ էր ու հայ կապրէր:

ՊԵՏ.— Բանտին արխատաշներուն հիմա թող թասլամիլ ըլլի, ասոր ալ խօսք չունիս ա՛:

Միք.— Թող, այո՛, չընէր որ չըլլար այդպէս, ես ի՛նչ ընեմ, հրամա՛նքդ ինչ ըսես, նորէն կ'ըսեմ թէ Աստուած շնորհք տայ իրեն:

ՊԵՏ.— Դուք գացէք տէ գործերնիդ գիտցէք, երբեմն ալ ինտոր ըսի, պաշտօնակցի խուսուրը շատ տեսնալ մի՛ ընէք: Այնպէս չէ՞ մի ես, դուք իրար չի շահէք նը, ուրիշ մը ձեզ չի շահիր:

Մի՞թ. — Հրամեք էք, պաշտօնակցի համերաշխու-
թիւն կ'ըսեն ատոր: [Մեկնեղա շիտուած] Կը յու-
սամ, ա'լ աս խնդրով ուրիշ ատեն ձեզ չպիտի
ձանձրացնեմ:

ՊԵՏ. — Շատ լաւ, (ոսփի վրայ) ճիշտ հիմա ես ալ
ատոր պիտի աշխատիմ, բարի երթաք (Միջադէպ
քեանկանա մը ընկելով կը մնկնի):

Բ. ՊԱՏԿԵՐ

(Պետրոս առանձին)

ՊԵՏ. — (Միջադէպի ետեւէն) Աս ճանապարհ ծէր ճոթ չու-
նի, գիտի՛մ, չատ որոշ գիտի՛մ, բայց ի՞նչ ը-
նել, ուրիշ ի՞նչ ելք ճանապարհ կար: Յիմար
մարդ, ախմախ Պեյրո՛ս, սէն քիմ, ըստանալօ-
ւի հէրիֆ քիմ: «Ճիշտընտէն խարիճ իլէ տիւ-
կիւն էտէն թաւուղըն սէսի կէօկտէն կէլիր»...
էս ըլ ճիշտ էա մէսէլէին պէնզէմիլ եղաւ:

Ալ բան չիմ ըսեր սակայն, սէպապին չըլլին
տակը մնար օր պատճառ չըլլէր էս կրակին:

Անոր այպը անամօթութիւնը խի՞ն է միայն
գազինօն ու խումա՞րն է միայն, թող անգամ
մըլ էս ֆաքիրին գան հարցընեն:

Գ. ՊԱՏԿԵՐ

— Աս օրերը խնամութիւն մ'ալ Մեղրոնին հետ կապած են:
Նազիկ իր Հոռիկի աղջկը Մեղրոնին տղուն նշանած ըլլալով՝ թա-
ւական փոխուած կ'երեւայ հին սրտնեղ ու անտանելի վարուելա-
կերպերէն):

ՊԵՏՐՈՍ. ՆԱԶԻԿ

ՆԱԶ. — (Ներս գալով երկանը քով, չի գապուած գուար-

թութիւններ) էտ ի՛նչ չափ լաֆ քիւֆ, ինչ կ'ը-
սէր էտ եկողը:

ՊԵՏ. — Միքայէլն էր, ի՞նչ ըսէ խեղճ մարդը, փէ-
րիշանութիւնը կը պատմէր, դրամ, ամսական,
օգնութիւն:

ՆԱԶ. — Գիշ մը ժանկոտ կերուաս, ուրիշին տէրտը
քզի՞ր են տուեր-զաւար, հէլ պէթ տուիր բան մի:

ՊԵՏ. — Սայըխլամիլ կ'ընես, կնի՛կ, ի՛նչ ըսել կու-
գես:

ՆԱԶ. — Ի՞նչ տըսէի, գաթի իմ խնտալու օրս, միշտ
քու ալ լացդ բռներ է:

ՊԵՏ. — Ինչո՞ւն վրայ խնտայի:

ՆԱԶ. — Գու աջիւրնիդ հէնց խօսք կապի օրը,
այլըխն առեր, թե խաղ ընկեր էիր, մառցե՞ր
իմ մէյէր:

ՊԵՏ. — Տահա ինչն է որ միտքդ պահերես նը, էն
ըլ ըսէ, ես էն ըլ կը լսիմ:

ՆԱԶ. — Կէրէկ ես չըսած օը մը չէ օր մը, սըֆթայ
դուն ներս կանչէիր տէ, դուն աչքս լուսէիր:

ՊԵՏ. — Է՛ր օրը քանի՛ անգամ է՛տ խօսքը է՛տ ճիւ-
վէն, ա կէօզը՛մ հասկցա՛նք... Մեղրոնը խնա-
միդ, տղան փեռատ, վաղն ալ հարսնիք մը
սանկ, աս չէ՞ր քու ալ ուզածդ, հէլ իրա՛ւ որ
աչքդ չիմ լուսեր. կուզես հիմա անգամ մըլ
ըսիմ, աչքերդ լոս ահա, հէմ ճրագի պէս լոս,
հէմ ամռայ արեին պէս լոս, տա՛հա, տա՛հա...

ՆԱԶ. — Սրտա՛նց, սրտա՛նց...

ՊԵՏ. — Թա՛ սրտանց ալ, թա՛ փորանց ալ: Խենթը-
ցեր ես ըսիմ նը, փօսթէդ պիտի ելլաս:

ՆԱԶ. — Խենթ չիմ, խենթ չիմ, — ես կուզիմ որ
դուն ըլ հէնց քիչ մը երեսդ խնտացնես օր քիչ

մը իմ ալ քէֆս դայ:

ՊԵՏ. — Սպասէ, իրիկունը, գիշերամէջը, ցորեկը քէֆ չըլի:

ՆԱԶ. — Դիւ մը ինչ կ'ըլլէր որ հիմա ալ սանկ...

ՊԵՏ. — Մտքէդ ինչ որ կ'անցնի նը, ըսէ, մի՛ քաշուիր, հէմ չըսես նը թա խէրդ անիծիմ, հէմ խօսք որ, հիմա, որ ցորեկով կատարիմ, հայտէ, չո՛ւտ ըսէ, էս որ ըլ էս չէ՛ղիտ թող անցնի, նէ կէլէ կէլէ:

ՆԱԶ. — Ես կուգէի որ հէնց քիչ մի խաղ խնտում էնէիր հետս, դուն իսէ չիմ գիտեր ինչ կը հասկնաս, ատէթն ինտո՛ր է:

ՊԵՏ. — Ատէթը որ պիտի հասկնաս նը հիմա, անպատճառ հիմա, անա՛նկ թե խաղ մը կատարելու է որ դուրսէն տէվէները պիլէ սէյրի կայնին:

ՆԱԶ. — Պօշը մա՛ռներ, մա՛ռներ, կնիկ եղանք տէ, խօսք ըսանք որ մի:

ՊԵՏ. — [ընդոսոսոսոսոսոսոս մը անոռակեղի հոգեքանութեան մը անձնասուր կնկան առջեւ ծաղրեղի ձեւ ու շարժերով մը ցատկեղ կսկսի՝ լսեղի վերջը] Պօշ առնել, պաշ առնել մի՛ հասկնար, կնի՛կ, Աստծու սիրուն...:

ՆԱԶ. — Ձէ՛, խնամի Մեղքոն էֆէնտուն սիրուն ըսէ:

ՊԵՏ. — Թող ահա խնամուտ սիրուն, փեսիտ ըլ սիրուն ըլլի, աս չէ՞ մի ուզածդ, [լսնկ լսնկ քեւ խաղ մը անա, քերնին մեջ վայրկենապէս յարմարեցում անքնութեան մըն ալ ոռոշ բառերով]:

«Պու տէ պէօյլէ, չու տէ չէյլէ

Աշխարքն ինչ է — մարդ չը գիտէ,

Հօփ հօփ, Պէյրո՛ս, հօփփալա,

Հօ՛յ, հօ՛յ ցատկէ ու խընդա,

Խընդա, խենդցիր օր հիմա

Մեր Նազիկին քէֆը դայ

[կրկնելով մեկ-երկուք, Նազիկ ի ինքն երկանը այս կեղծ անկեղծ հաճոյականութեանը «խնդալէն պայըլ-միշ կըլլայ կարծես» ու ոսֆի վրայ՝ նոյն ձեւերը քիչ մը ինքն ալ թնամորոհեմ, ու ծափ մըն ալ միացուց,)

Աղւո՛ր է, կնի՛կ...:

ՆԱԶ. — Հա՛... իչտէ ատանկ քիչ մը օր, մարդ Աստծու, իմ ըլ սրտիս դոր դայ: Գիտի՛մ, սիրտդ օր ըլլի նը, առանց տալու զօւռնայի հարսնիք ընել ըլ գիտես: Գիտի՛մ, գիտի՛մ...:

ՊԵՏ. — Է՛հ, անանկէ նը հարսնիքէն վերջն ալ սանկ ջրոտ պագիկ մի, էս ըլ դուն գիտցիր: [մեկին հասնոյր մը կնկան երեսին, վրայ կուգայ Մեղքոնը, ետեւէն Պօղոս: Մեղքոն կը տեսնայ իր խնամիկներուն սիրուրսուր ու պատասխանաբար մը քերնին մեջ]:

Դ. ՊԱՏԿԵՐ

ՄԵԼԻՔՈՆ. — [Մեկին տեսնելով հանքուրոյին կեցումովը Նազիկ անցնելով կանայքսանայ խկոյն]:

Օ՛խ, ինչ անձող, ինչ երջանիկ, ինչօք խնամի՛ս բոյց չէ, սխալ կըսեմ, պահքի շարթուն աւելի անուշ կըլլի միտին համը, ախրը թօսաֆ ախորժակ մը քուկդ:

ՊԵՏ. — [Ամհոգ մը] կաթուիկները արին չեւած միս ուտելը մեղք չեն սեպեր, խնամի էֆէնտի՛ս, մերը երբեմն տէմ կէլտի է, ո՛վ գիտէ, [քիչ մը]

հ'ը, հ'ը, հ'ը:

Մեկ.— Հարցուր թէ ինչ ունիմ որ ասանկ մէկէն
Հանդիպիլ մը իճապ ըրաւ:

ՊԵՏ.— Խէր է իշալլահ, ես բան մը չեմ գիտեր
դուրսի ահվալէն:

Մեկ.— Ես էն սկիզբը արդէն կը գուշակէի բա-
նէր մը, բայց մէկ կողմէն ալ կարգ մը ալա-
վէրէի սէպապով անհոգ կը մնայի:

ՊԵՏ.— Պահանջներու խնդիրին համար չէ՞ ըսած
նիդ, հըլէ սիկառ մը առէք, [տուփէն սիկառ մը
կը հրաւընէ]:

Մեկ.— Պահանջներն գլխուս վրայ, ատ չէ բանը:

ՊԵՏ.— Վարդապետին մօտ երթալ մը պիտի ընէինք:

Մեկ.— Դուն ատոր ալ պէտք չիկար ըսէ, դպրոցը
պիթտի հասկցիր, ա'լ ես բնաւ դուրս չեմ կըր-
նար ելլալ, մարդու երես չեմ կրնար նայիլ,
լմնցա'ւ, լմնցա'ւ:

ՊՕՂ.— [Ներս յանկարծ] բարև', բարև' [նստելով ա-
թոռի մը վրայ] աղէկ որ հոս կը գտնուիք եր-
կուքդ ալ:

ՊԵՏ.— [Յոսկայս ընդունելութիւն մը] ի՞նչ կար որ
աղա Պօղոս:

ՊՕՂ.— Հիմա միւսներն ալ պիտի գան, քիչ մը ի-
րարու երես նայինք, բաները ոտքի ելեր կեր-
թան ու մենք հէջ մէկերնիս ալ խէր խապար
չունինք եղածէն:

Մեկ.— Աճայի'պ... ըսելէ ատոր համար բարենիս
ալ չառիք, աս ալ այսպէս կըլլայ ես...:

ՊՕՂ.— Բարենիդ գլխուս վրայ, էֆէնտի'մ, դպրո-
ցի մասին լսե՞ր էք երբէք, գոցաւ, լմնցաւ, ժո-

ղովուրդին մէջ ինչ խօսքեր, մէյ մը ահա սըւի
է ըսելիքնիս:

Մեկ.— Մէյ մ'ալ անշուշտ մեզ տեսնալնիդ խնդիր
մը, բայց մենք ինչ կրնայինք ընել որ...:

ՊԵՏ.— Աս մէկը իրաւ որ շատ աճայիպ յայտնութիւն
մը, դպրոցը մենք գոցեցինք, ա'յ աղբար:

ՊՕՂ.— Չեմ գիտեր, թող հիմայ անոնք ալ գան,
որ բան մ'ալ անոնցմէ հասկցուէր, միայն սա
չափը որոշ է, թէ մարդիկ աշխարհի մէջ երկու
պարագայի տակ ինքզինքնին կը պահպանեն—
ան ատեն որ բուն չարը կը բնտառուի մէջեր-
նին, ան ատեն՝ որ՝ մեծ բարիք ընող մը կսպաս-
ուի իրենցմէ: Այսպէս է, թող անոնք ալ գային:

ՊԵՏ.— Թող կուզէ աշխարհքն ալ դայ, աղա Պօղոս,
հէմ էտ խօսքն ալ քու վունդ. չէ որ կրսես: Մենք
հոս երկուքս ալ շատ աղէկ կը հասկնանք թէ
ատոր տակէն որո՞ւ հոտ է որ կուգայ: Պարզ է
որ դուք դեռ Հրանտի մը քէմէնչէով խաղալէն
վազ չէք եկեր, սըւի շա'տ որոշ, շա'տ պարզ,
բայց աղէկ չէք ըներ, պունա չըգմազ եօլ տէր-
լէր, ինչ ըսիք, Մեկքոն էֆէնտի', դպրոցը ին-
չո՞ւ մեզնէ պիտի փակուէր:

Մեկ.— Երբ տուն մը յանկարծ փլելու կըլլի, երբ
մէկը հէնց քալելու ատենը կիյնայ, կը մեռնի,
ըսենք, կրնա՞յ մէկը պատճառը գտնալ կամ
ըսել թէ ինչո՞ւ այսպէս, ինչո՞ւ այնպէս:

ՊԵՏ.— Աստծու գործուն խառնութիւ կըլլի՞ մի ես...

ՊՕՂ.— Ձեզի համար արդէն մինակ ատ մարիֆէթը
պակաս կը մնար: Դուք արդէն ինչ բաներ չը-
րիք ու վերջն ալ ուրանալու պիչիմներ չառիք,
սա բոլոր եղածներուն ալ պատճառը, պս...:

խանատուն դուք միայն, դուք էք, դուք երկուքդ էք միայն:

ՄԵԼ.— Մեր մէկն ալ դուն ահա, հրամմէ՛ հիմա...

ՊՕՂ.— Դուք երբ արդէն դպրոցէն առաջ, ասոր անոր օճախը մրեղցնողները եղաք, այնպէս չէ՞, մենք ալ ատ պարագաներուն ձեզի հետ, ձեր մէկ մասը կը սեպուէինք:

ՄԵԼ.— Չափաւոր, Պօղոս, տան մէջ կը գտնուիս:

ՊԵՏ.— Բայց չիտակ չէ՞ մեր ալ հարցումը—խմած ես նը: Ան ըսէ, ա խուզում, դուն քիչ մը սայղելին կը սեպուիս:

ՊՕՂ.— Սայղելի, խոհեմ, պատուաւոր, հիմա ալ խմող անուն մը որ նորէն արդարանաք, բայց այս անգամ չէք յաջողիր, երդում ձեզի որ չէք յաջողիր:

Ամէն բան հիմա լեզու ելեր ձեր անունին կը պոռայ: Տղաքը կը պոռան, ուսուցիչները կը պոռան, ամբողջ քաղաքն է որ ձեզ կանի՜է, Հրանտը ուր մնաց, Հրանտը ուր կը պոռայ ու կը մեռնի հիմա, ու մարդն ինչ էր ըրեր, էն ըլ խմող, Հրանտն ըլ խենթ մը...

ՄԵԼ.— [Զայրութ] Ինծի նայէ ըսի եա, տունի մէջ ըսուելիքներ չեն էտ խօսքերը, շատ առաջ գացիք:

ՊՕՂ.— Բայց ընդունեցէք թէ ես չիտակն է որ կըսիմ:

ՄԵԼ.— Խենթ մը պաշտպանողը ինք աւելի գէշ բան:

ՊԵՏ.— [Պօղ.ին] Ես քիզի անգամ մ'ալ կըսեմ թէ վար դիր տը պիչիմներդ ու շնորքով ըսելիք մը գտիր:

ՄԵԼ.— Դուն չե՞ս գիտեր թէ Հրանտի պէս գէնք

մը, ձեր միակ մէկ հատիկ գէնքը, տէպպօն կը գտնուի հիմայ, հասկցիր, մենք անկէ ալ վախ չունինք:

ՊՕՂ.— Դուք, այ՛ո, Աստուծմէ ալ չէք վախնար, ասիկայ չա՛տ հին գիտցածս արդէն, [յարձր ձայն]

ՊԵՏ.— [Վայրկեան մը դիպի պատուհան ու ասպա ասդին ոտքի վրայ] Մի՛ պոռար, Պօղոս, պատին տակը մըտիկ կըլլուինք, փոխը՝...

ՊՕՂ.— [Զայրութ, ընդվզում] Ատ ալ միշտ ձեր գէնքը, այնպէս չէ՞— սե երես մատնիչնե՛ր— փոխը, գօմիսէճը, զապթիէն ու չգիտեմ ինչը, որ ինչ ըսել կուզէիք, որ ինչ դրած ըլլաք մտքերնիդ— ա՛լ հէրիք չէ՞ր մի, դեռ չի կշտացա՞ք մի, [յարձակում երկուքին վրայ, բռնեցներ, ապսակ, արագում փոխադարձաբար, Պօղոս մեջքին փոքր դանակ մը հանելով Մեյրնին կտրուեց, ուսկի կը փախի աս վերջինը, ցանկերը կը մնայ միայն, որ կրուակի վրայ պառկեցնելով, ոտքը անոր կուրծքին կը դնէ եւ կը պառչէ ծայրայեղորէն յուզուած]:

Ըսէ՛ հիմա, փոխ, գօմիսէճ կանչէ, հաշմչէ [դանակը ձեռքին մեջ ճօճելով] մասնէ, մեռցուր, ճաղ պուճաղ մրեղցուր, բայց հիմա ալ ինծի տուր կարգը, վաղը նորէն ձեզի... դուն անօրէն շուշանորդի:

ՊԵՏ.— [խեղ, աղապատողի մոռնցներ] Ինսաֆ, Պօղոս ինսաֆ, գթութիւն, մէրհամէ՛թ, մէկտեղ հացինք կերեր:

ՊՕՂ.— [Նոյն դիրքին մեջ] Ըսել կուզես որ էն անմեղներուն արինն ալ մեկտեղինք խմեր, հա՞— դըժողքի զաւա՛կ, [մեկ երկու անգամ դաշունահարե-

ու պահուն, Մեյֆուն՝ փողիս խեղդիկն հետ հեւֆոս ներս
կը մտնայ, փայ կը հասնին նաեւ Պետրոսին կինը եւ
մեկ երկուք ալ մօտաւոր դրացիներէ օգնող կաւ հետա-
քրքրուողներ]:

Ե. ՊԱՏԿԵՐ

— [Պետրոս վիրաւոր ինկած կը հոնուայ ու անպատ-
ճառ քծիշկ մը կուգէ ֆովիններէն]

ՆՈՅՆԵՐԸ եւ ՈՍՏԻԿԱՆ մըն ալ անա

ՊԵՏ. — Բժիշկ մը, ա՛խ, բժիշկ մը, խնամի Մեղքոն,
Մեղքոն էֆէնտիս, հէքիմ իսթէրիմ, հաքիմ
իսթէրիմ, խանըմա խան ու ճան իսթէրիմ:

ՆԱԶ. — Շան երես մար'դ, շանսուրա'թ, ձեռքդ ին-
տո'ր վրայ գնաց, հոս թող ըլլէի որ քոռ ակ-
ռայովս խեղդէի, քեզ տեսնամ, խնամի էֆէն-
տիս, ասըլ օր իկիտութեան օրն է էս օր [աս
ամեն կողմերէ բուք ու նախասիւններ Պողոսի ներսին,
կինը եւ մեկ-երկուք ալ Պետրոսի գլուխը ժողովուած՝
վիրաւրայ եւ այլն կը հասնեն, ու խօսքեր մըն ալ
ասունց կողմէն, — վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, վա՛յ արդե-
սեք, անօրէն հերի՛ք]:

ԽԵԼԻԼ. — Գահրաման տէ օլուրոս, պէօլէ օլսուն,
տէյի'լ մի եա... խինգիր քեարաթա սէնի մի,
շապուք տաճրանսան, արգաստա'չ, գօլունտան,
պօյննտան, հէր նէրէսընտէն օլուրոս օլսուն,
իսթէրսէ նէֆէսիտէ ալմասըն, [փողիս եւ ոսթիկան
Պողոսին ետեւէն պինդ մը անոր երկու քեւերը խեց
ձեռքերուն մէջ ափսանած, Պողոս կը թոթուրէ, քայց
արդիւնք չունենար]:

ՊՕՂՈՍ. — Պըրագըն, եահո'ւ, պըրագըն եախամի,
սիգէ էգիլէթ օլմասուն, պէն քէնտիմ կէլիրիմ
զաթի, հէր նէրէտէ իսթէրսէգ պէն սիգտէն
էվէլ պուլունուրում, պուլ նէ՞ մուամէլէ, նէ՞
տըր իսթէտիկընըգ:

ԽԵԼԻԼ. — Ալլահը սէվէն, շուրայա պիրէր էլ ու-
զաթսուն, պու ստէպսիգ արթըք հէտտէն ա-
շուրիեօր, քէլէփշէկ, քէլէփշէկ:

ՄԵԼ. — [Ձեռնակապի նեղ չուանի կտոր մը երկնցնելով]
Հազըր, էֆէնտիմ, հէր իսթէտիկըն հազըր իշ-
թէ, էմըր պուլուր:

ՊՕՂ. — [Մինչ փողիս եւ ոսթիկան քոնօրէն ասոր ձեռքե-
րը կը կապեն] պէյպաթիլըք իսթէմէգ, փոլի'ս,
պուրասը այլ եօգ տուր, գուրտ քէօթէկ եօգ
տուր, պըրագըն շու գօլարըմը քի սիգտէն էվ-
վէլ իւրիյէիմ, նիգամսուգ պու, վիճտանսըգ
պու, էն էվվէլ իշի անլայըն պիր, սօնրա...:

ԽԵԼ. — [պարսն մը ուզելով] Եալընըգ պու էքսիկքի
պու միւսիւլիւ պիր խինգիր խայըն պիգէ շիմ-
տի նիգամտան, վիճտանտան պահս էթսին, պիր
իփ, ուզունճա պիր իփ շիմտի, [պարսնս՝ Մեյֆո-
նին ձեռքէն ոսթիկանը առնելով քեւերն ալ կը կապ-
կպեն]: պաղլայըն, գաթ գաթ պաղլայըն, տօ-
մուրհուխ եափըն, շու խամայը տէ պէրապէր
ալուպ, հիւքիւմէթէ տօգրու, ժուռնալ, գա-
պիթ վարագասը օրտա թէրթիպ էտէրիգ, գուր-
թուլըն մի, չավու'չ:

ՈՍՏԻԿ. — Է'վէթ, է'վէթ, թէրթիպ եօլընտա, է-
ֆէնտիմ, էմր իտինըգ, իշթէ խամա տէ հա-
զըր, էֆէնտիմ, տահա կիթմիյէլմ մը...:

Խէ՛ւ. — Հա՛յտէ, եօ՛ւ աչընըզ: Կիւնէ՛շ Կիպի աշըժ-
եար քի պու խայըն խէպիստէ Հրանն տէնըլէ-
նըն համէֆքեար մէսլէքդաշը, սայէի շահանէ-
տէ պունա տէ թապիի պիր քաֆէս եա պիր
չէրչիֆէ պուլաճաղըզ, պունա էմին օլմալը,
փատիշահա տուա էթմէլի:

ՊՕԴ. — [Մեկնելու վրայ] Էվլէթ չօր իկիտսընըզ, չօզ
իշկիւզար, [Պողոսին քեւերէն կապուած պարսնին
ծայրը ուսիկանին ձեռքը՝ դուռս կեղան հետաքրքի-
նեռու այգեռուն ակ, մինչ անդին նազիկ եւ ուրիշ-
ներ Պետրոսի գլխուն վերքը անմիջական խնամքներու
տրամադրուած անոր հանգիստին տարուած են]:

ՄԵԼ. — (անոնց ետեւէն) Աման «էնի կէօրէմ, էֆէն-
տի՛մ, էլլէրըն, կէօզլէրըն էօփէրիմ, եաշասուն
փատիշահ, եաշասուն տէվլէթ»:

ՊԵՏ. — [իր տեղին նուաղածի ձայնով] Ասը՛ն օ խայըն-
լարը, ասըն, քէսին, պօյնընտան քէստիրին,
փատիշահ էֆէնտիմիզ սաղ օլտուն:

ՆԱԶ. — (դիպի Խեղիչ եւն. որ աչ չեն երեւնար, ասիկ աչ
ապսպրանք մը, կիս հայ եւ կիս թուրք լեզուով) Օլ-
տուրըն օ արընտէրի, հում հում եէյըն...:

(Վարազոյր)

Ե. ԱՐԱՐՈՒԱՑ

Այս բոլորէն երկու տարի վերջը, Միհրանին ընակարանը—
փոքրիկ սենեակ մը, բազմոցը սարքուած է քանի մը հին ու մին
բարձրով ու մաշած կապերտով մը, անդին ցածկեկ զրասեղան
մը, վրան օղիի գաւաթներ ու փորին շրջուած մեծ ու փոքր շիշեր:
Այն կողմը անկողինի շեղջ մը անխնամ ծալուածքով, պատին
կոթնցուած թիթեղ աման մը, կերեւնան դեռ քարիւղի պարապ
սնտուկներ այլեւայլ կէտերու վրայ: Պատերէն կախուած են հա-
յկի, շրջագգեստներ, գուլպայի զոյգեր, ասդին անդին ցիցերէ կախ
զանազան զոյներով թաշկինակներ չորցնելու համար փռուած, կան
նաեւ հովանոց, փողպատի տեսակներ: հոն անդի կողմը աթթարի
խոշորկեկ սնտուկ մը պահարան այլեւայլ իրեղէններու:

Այս վիճակին մէջ, Տիկին Լուսաբեր ձեռքը կարելիք մը, ա-
ռանձին, իր նորածին փոքրիկին օրանը կօրէ պահ պահ, մէկ
կողմէն ալ ինքնիրեն իր դժբաղդութիւնը պատմելով, անուշ բը-
ներգ մըն ալ խօսքը ընդհատելով մէջ ընդ մէջ:—

Ա. ՊԱՏԿԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԱ, ապա ՄԻՀՐԱՆ, ետեւէ ՀԱՄԲԻԿԸ

ԼՈՒՍ. — (Վարազոյրը կը բացուի, նախ երգ մը քերանք
որ մեկ երկուք ճշալով կը կտրէ ու խօսելու կսկսի)
Սը մարդը ինչո՞ւ անհոգ անտարբեր կերուայ,
ինչո՞ւ երբ բան մը կ'ըսես, ուս կը թօթուէ,
չի խօսիր: Գիտեմ թէ քիչ վարձք ալ չի տար,
գիտեմ թէ ինք ինծմէ էւել կը նեղուի:

Աշուն եկաւ: (Նորէն նոյն երգը մեկ-երկու քերանք)

Աշուն, զարգարխայի ատեն... կուտ մը բան
գոնէ ներս չի կրցանք առնել: «Մըջիւնն օր
մըջիւն է, ճար ճարակ ըրաւ լեցք մը ըրաւ»,
մենք էտքանն ալ չըրինք: (դադար մը)

Մառանին դատարկ բողոններուն մէջ, ճանճը
Ժիժիի պէս կը ձէնոտի, էնքան պարապ են բը-

դողնեքը: Գէշ բան, խեղճ բան: Ու ո՞ր մէկուն չի խորհիլ, մէկ կողմէն բոնի բըշակի մը պէտքը, միւս կողմէն ալ ի՞նչ չիկար...

(Լուսաբեր աւ ասն վայրկեան մը ոտքի վրայ գընկուկ դիրքի մը մէջ գետնէն բաներ մը կը ժողկե, երկանը ներս սողոսկիլը յիսնամար խկոյն, խորունկ մտազարդումի մը մէջ: Միհրան միւսնէն փոքին ծայրը կարմիր գինով մը այս պահուն):

Միշ.— [դանդաղումներ, ու նստելու տեղ մը գտնելով]

Միշտ նոյնը, Լուսաբեր, միշտ նոյն բոն բըշակը հիմա ալ, չլսեցի՞ կարծես, անուս ալ սանկ Արշակ մը ըսէիր որ թամ երգ մը ըլլար բամբ:

ԼՈՒՍ.— (մեկէն ետեւը դարձած ինքզինի ժողկելով) Է՛հ, լսեցիր որ ի՞նչ, լսեցիր, աղէկ ա, դուն կը լըսես, կը հասկնաս ու նորէն ձէն չես հաներ:

Միշ.— (գինովի կասակ մը ընկելու համար, որոտագոյ փողնգոտը մը կնկրան երեսին) Իշտէ ահա ուզած ձայնդ ալ քեզի,— ուրիշ...

ԼՈՒՍ.— Դուն ատ հեգնելդ ալ մի՛ մառնար, միշտ քեզի սէրմիյէ պահէ, (նստելով իր կարեղիքին հետ) մենք ըսելէ ձոն ձմեռ չպիտի տեսնանք, դուն շատ աւելի ինքզինքդ կը լսես:

Միշ.— Հըլէ ասոր ալ մոռցիր որ մէյ մը սանկ խելք գայ գլուխս (դաժանութիւններ):

ԼՈՒՍ.— Ալ հերիք որ մէկ բանը երկու գնով առնինք, հոս Պոլիս չէ ախրը, աս ալ քանի տարի է, չի հասկցա՞ր այսպէս:

Միշ.— Դուն նըկէ քուրջ մը հասցուր, կարճ կապէ ըսի, մատս կը փրթի կոր, չե՞ս տեսներ, (նկոյթը վեր բռնած արիւնքաքախ):

ԼՈՒՍ.— Բը ա՞ն ինչ, ե՞րբ էսպէս:

Միշ.— Խայմիշ եղայ, խայմի՛շ, խայմիշ, ճանբան քիչ մնաց որ խէրս պիտի նզովուէր, աս ալ հասկցա՞ր այսպէս:

ԼՈՒՍ.— Քիչ մըն ալ դոր քալէ, կամաց քալէ, էս խելքն ալ ե՞ս պիտի տայի...

Միշ.— Շատ կը տռտռաս, հա՛՛՛.

ԼՈՒՍ.— Մեղայ տէր, մեղայ տէր, երէկ գլոխը, աս օր մատը, վաղն ալ ի՞նչ գիտնամ, (ֆուրջի մը քնտրութիւն մէջ):

Միշ.— Վաղն ալ քու խուռու խաֆատ անպատճառ դեռ կը տնտնա՞ս կոր, դեռ լեզու՞ կը դարձնես:

ԼՈՒՍ.— Մի՛ խենթնար, մա՛րդ, ես քեզ կը մեղքընամ:

Միշ.— Ո՛չ, ո՛չ, դուն նախ քեզ մեղքցիր:

ԼՈՒՍ.— [ֆուրջ մը գտած՝ երկանը մնային փաթեղ կապելու համար անոր առջեւ ծունկ չոյկելով] Ես ինչ որ ալ ըլլէի, — ինծի ի՞նչ կ'ըլլէր — «հարսը մեռնի, հարսնիք կ'ըլլի, տղան մեռնի, տնակ կաւրի կըսեն: Վաղը ձոն ձմեռ, վաղը սառ սառնամանիք: Գերեզմանը քարին տա՞կ է մինակ

Միշ.— Ա՛ֆէրիմ, ա՛ֆէրիմ, դուն չա՛տ գիտես, շատ կը հոգաս, ե՛լ դուն տըկէ գաւաթ մը որ քիչ մը սա միտէս րէհէթնայ:

ԼՈՒՍ.— Խմերես արդէն, սիրտ մի հատցներ, ամա՛ն, ամա՛ն...

Միշ.— Ատ քարոզները մանխաֆա հօրդ ծրարէ, խրկէ, որ իմաստութեան վերջին ակռան բուսնի բերանը, դուն աս օր շատ երկնցուցիր, այնպէս չէ՞, ըսէ՛, ինչ ըսել կուզես:

ԼՈՒՍ.— Ես ըսելիք մը չունիմ, քաւ լիցի, կերուայ

« դուն նոր հաշիւ մը էս օր... »

ՄԻՀ. — Ինծի համար հինն ալ նորն ալ մէկ բան քսեւ են, Լուսաբե՛ր, մտիկ կ'ընէ՞իր, ան հաշիւը որ անամօթ հօրդ հետ ունիմ, միշտ ինծի համար նոր հաշիւ ըսել է, պիտի պահանջեմ վերջապէս, պիտի կարգադրեմ անպատճառ :

ԼՈՒՍ. — Ի՞նչ կ'ընես ըրէ, կուգես աչքն ալ հանէ՛ :

ՄԻՀ. — Ես անոր պէօյրէկներն ալ կը հանէի անկասկած, թէ որ ատենին իմացնէիր :

ԼՈՒՍ. — Ի՞նչ գիտնամ, ինչ էր ուզածդ :

ՄԻՀ. — Մոռցեր ես, հաւտամ թէ մոռցեր ես, նա շարոցդ որ քուկդ էր օր մը, կուրծքիդ ոսկիները, ես չեմ մոռցեր՝ ու ամենեւին չպիտի մոռնամ :

ԼՈՒՍ. — Էտի զաթի էնպէս, զաթի ամէն օրուանր ուրի՞շ, ուրի՞շ...

ՄԻՀ. — Ուրիշ մ'ալ ահա խօսքին վերջինն ու վճռականը քեզի, գաւառի կակա՛ւ, քեզի ահա շաբաթ մ'ալ օր ու պայմանաժամ — եթէ ան շարոցդ չբերես կըսեմ, կուրծքիդ չկախես, աչքովս չտեսնամ, ձեռքովս չչօլափեմ, երդում քեզի, երդում պատուոյս վրայ, որ բոլորի գլխիւրաց քեզ հօրդ տունը պիտի խրկեմ, ասոր չէիր հաւտար մի :

ԼՈՒՍ. — Կը խրկես, գիտիմ, ուզես կը խարկես ալ բայց ես ալ քեզի ամէն օր չեմ ըսեր, չեմ լացեր թէ՛ ես հօրս տունէն զատուելու ատենս կուգէի որ բերնիս դգալն ալ հետս բերեմ, բայց ինչպէ՞ս...

ՄԻՀ. — Ինծի միայն լուր մը ատենին...

ԼՈՒՍ. — Ան ատեն ամէցայ կըսեմ, վերջն ալ չէր

ըլլար, ճար չի կար վերջապէս :

ՄԻՀ. — Դեռ կըսեն որ բարի հրեշտակ մ'է գաւառի աղջիկը ու այսպէս կը գրեն, կը գովեն ալ մեղքէս :

ԼՈՒՍ. — Սո՞ւտ կըսեն, սո՞ւտ մի կը գրեն... դուն քու կնկանդ ի՞նչն ես հասկցեր, ըսէ՞, Աստծու սիրուն, ինչը՞ տակաւին :

ՄԻՀ. — Շարոցդ, Լուսաբե՛ր, շարոցդ, շարոցդ, այն որ հիմա ալ տակաւին մօրդ կուրծքը կը փառաւորէ :

ԼՈՒՍ. — Ան տեսածդ որ հիմա ալ կը տեսնաս, մօրըս էին, չիք մօրուիսը, որ ատեն ատեն ինծի կուտար, կը կախէի ատեն մը, վերջը նորէն իրեն կը դարձնէի, միշտ ալ աս չեղա՞ւ, չէ՞ եղբի ըսածս : Ա՛խ, մա՛յր մա՛յր, գէշ կնի՛կ, էին հերտկցնելէդ վերջն ալ նորէն էս կրակներուն մէջ ձգեցիր հոգիս :

ՄԻՀ. — Այն լացը ճիշտ, որ պառուած ճատունները կուլան :

ԼՈՒՍ. — ձէտու չէ կինդ, էրիկ մա՛րդ, ճէտու չէ, ջլպիկ չէ, ատունք ինծի մի ըսե՛ր, քու տեղդ ես կը խպնիմ, երբէն ի վեր է որ էս խօսքերով գեղին, քաղբին ծամոցն ենք եղբի : Գէշը կնիկդ մի՛ հասկնար :

ՄԻՀ. — Ձգէ որ հօրդ տունը խրկիմ տէ վերջը հասկընամ քու ովդ :

ԼՈՒՍ. — Ես նորէն կըսիմ թէ՛ ողջ կեցիր ու դժոխք խրկէ :

ՄԻՀ. — Աւելի գէշ դժոխք մը, որ քեզի համար քու հօրդ տունը պիտի ըլլայ :

ԼՈՒՍ. — Հօրս տունը, անջուր ջրհորը, դժոխքը,

միայն թէ դուն ալ, խիղճ քրէ ու վազ էկո խեղճ հոգիէս :

ՄԻՀ. — Վազ գամ մի՞ (դարար, մեմորալ)

ԼՈՒՍ. — Վազ էկո, հոգի՛ս. վազ էկո՛, ալ հերիք ատ խօսքերը :

ՄԻՀ. — Վազ գալ, ինտո՛ր, ա խուշճուղըմ, վազ գալ, վըզ անցնիլ, կ'ըլլա՞ մի այսպէս, նոյնիսկ քեզի ալ հիմա ի՞նչպէս ըսէի որ չամչնայի, չաբաթ մըն է ասով որ հոս (գրպանը ցուցնելով) երկու տասնոց գոնէ իրարո՞ւ չեն դպնար, ձայն հնչիւն չեն չիներ, ես միթէ չեմ խպնիր կը կարծես :

ԼՈՒՍ. — Ծամկալներս կուտամ, տար, ծախէ, ինչ գնով ալ ծախէիր :

ՄԻՀ. — Ատիկա աւելի մեռցնող ամօթ մը :

ԼՈՒՍ. — Ձէ նը ամսական գնա պահանջէ :

ՄԻՀ. — Ուսկէ՞, ուսկէ՞ — տուողն ալ հայրդ մի, ան աւանակ էֆէնտի՞ն մի, ան վըլանկա-իւրյարին :

ԼՈՒՍ. — Ի՞նչ հապա — մէյ մը կուգես ես երթամ :

ՄԻՀ. — Ծուն մը անիկա, որ ոսկորն ալ կը մարսէ, անկէ ես ի՞նչ կրցած եմ փրցնել, որ դուն ինչ պիտի կրնաս ընել : [Աս ասէն գրպանէն քուղքեր մը հանել խառնշկելով, խօսքը քերակը՝ անա Համբիկ]

ՀԱՄԲ. — Վարժատունը կը կանչուիք, պատուելի՛ :

ՄԻՀ. — Է, է՛ :

ՀԱՄԲ. — Աներպապդ, Պէյրոս էֆէնտին, Մելքոնն ալ հոն :

ՄԻՀ. — (զայրոք) Ուրի՞շ...

ՀԱՄԲ. — Երկուքը միայն, հետդ չառած՝ չի գաս ըսին :

ՄԻՀ. — Երկուքին ալ խէրն անիծեմ, հայտէ՛, հարբուխ եղեր է, չի գար ըսէ :

ՀԱՄԲ. — Ձհատկցայ :

ՄԻՀ. — Հարբուխ, նէվազիլ, հիւանդ :

ՀԱՄԲ. — (ֆուկնելը ֆեւելով) Թէրսընէ էս օր ըլ սուտիս օրը չէ, (խնդալ մը)

ՄԻՀ. — Ծարլաթանութիւն չուգեր, հայտէ, փէչէ-րըդ ժողվէ :

ՀԱՄԲ. — Գէշ բան, պատուելի՛, շատ գէշ, շատ փէրիւն, վարժատունը նէ՛ տղայ, նէ՛ վարժապետ էս օր, ասանկ երթայ նը, պիտիթիւն կը գոցուի կ'ըսեն :

ՄԻՀ. — (ընդոսոսոս քսի եւ քարկացած) Անպիտան գեղ...

ՀԱՄԲ. — (Լաւսիւ) Դուք խօսք հասկցուցէք էֆէնտին, վարժուհի՛ :

ՄԻՀ. — [Ծարձակում դեպի սենեք, որը կաղնիկաղ դուռն փակելով, դուռը անսահման պիտի մը կը փակի ու ասդին կը դառնայ] Վարժուհիդ ալ խերն անիծեմ, վարժապետիդ ալ, պալըդ պէյնիլ ըզքեզ, հիմա ան դպրոցին շուներն ալ ոտքերուս կը փաթթուին կոր, (սենեք դռնէն դուռն՝ քայց հոնկէ չեռանալու սահմանափակներ կը ցուցնէ, դուռը կը շարժակ, հարուածներ կուտայ, կը պատշէ ռոզնութեանք մը),

ՀԱՄԲ. — Պատուելի՛, վարժուհի՛...

ՄԻՀ. — [խեղճածի շարժումներով արձագանգ մը այդ ձայնին] Եւ դուն կաղ շուներ Բեհեղգբուղի՞...

ԼՈՒՍ. — Ի՞նչ վիճակ սըւի, ի՞նչ անկիրթ տղայ, աշխրբին մասխառան եղեր ենք, խապար չուներնք : Ինծի մտիկ կընես նը, հիմա, անպատ-

ճան հիմա, ոտքի կելլաս, կերթաս էտ մար-
դիկը կը տեսնաս...

ՄԻՀ.— Երթամ, այո՛, չուտ երթամ, խելք չէ երես
պահելը, այս մէկը չա՛տ իրաւ, շատ ճշմարիտ:

ԼՈՒՍ.— Գնա՛ երուրցի՛ր, ըսելիքդ գիտցիր:

ՄԻՀ.— Երթամ հիմա ուղտի ղնկզնկոց մը հօրդ
չըլիքը կախեմ, բան մ'ալ ան ուղտին առջեւը
ցատկատող իշուէ՛մ Մելքոնին կռնակը տեղաւորեմ:
Հիմա՛, հիմա՛ կը հասկնամ թէ ի՛նչ ունէր այն
հէք պարոնը, այն ազնիւ մարդը, որ Հրանտ
կ'ըսուէր:

Երթամ, երեւնամ որ սուրաթս քաշեն, ես ալ
իրենց արիւնոտ ակռանին քաշեմ, [յուզումներու
մէջ կը մնկնի]:

Բ. ՊԱՏԿԵՐ

ԼՈՒՍԱՐԵՐ միևնալ

Միհրան դուրս ելլալու պահուն թղթեղէններ մը կը մոռնայ
նստած տեղը, տիկինը այդ ձգուածները ժողվելու ատեն նամակ
մը վեր կ'առնէ, աս վերջինին վրայ երկար նայուածք մը, զոր
ինքնիրենը լուռ ընթերցումէ մը յետոյ միտքը ի՛նչ բարդ մտածու-
թիւններու անձնատուր կը պահէ:

ԼՈՒՍ.— [վեր առած թուղթերը հաս հաս աչքի անցընելու
առնել] Շատ բան որ՝ գօտին ու գուլպաններն ալ
չի մառցաւ հոս: Կորուսեր է, բոլորովին կո-
րուսեր՝ ինքզինք խարան դարկերէ, աս ինչ-
չափ թուղթ, թափթփուք, թնճուք բաներ...
[թուղթերուն մէկը երկուքը ծաղկէ յետոյ աչքը ու-
րիշի մը վրայ եւ շուտ փայրկեան մը] սը մէկն ալ
գրուած աւրուած բաներ մը, որ հիչ չի կար-

դացուիր... որու կը գրէ այսպէս—«Մ. ին տը-
ղան, անպատճառ ան տղան ալ թէ որ Հրան-
տին հետ չըլլայ ու չի քաւէ, խնդիրը վտան-
գաւոր հանգամանք կ'առնէ» — սըկէ ինչ հաս-
կնալ:

— [երկրորդ կտոր մը ձեռքը ու աչքին տակ] «Հինգ
հարիւր գինեպանին վճարելի, հարիւր մ'ալ
երկու մտերիմներու», դեռ մարդս կըսէ կը
գանգատի թէ գրպանը տասնոց մ'ալ չունի
եղեր տէ...

[երրորդ կտոր մը՝ պահարանով նստակ, ուսկի փունջ
մըն ալ սեւ մագ հանելով յանկարծական ցնցում մը
կուկննայ, ու նստակին ալ փայ պահմը նայելէ յետոյ]:
Ո՞ր տայի սըւի, որ անգամ մ'ալ ան բռնէր աչ-
քին, սը մագն ինչ է, էս թուղթն ինչ պիտի
ըլլի, ես սխալ կը տեսնամ, ես կոյ՞ր մը արդ-
եօք. նամակ, այո՛, նամակ, աս ալ այսպէս
թուղթ մը. [նստակը ձեռքը՝ աչքերը շեշտ փրան,
խոր հնաքրքրութիւն] ու տակը՝ Մաննիկ ստո-
րագրուած, բայց՝ աղջիկ մը ըլլայ սըւի թէ
կնիկ, ու՝ ազգականուհի մը մարդուս,
[ընթերցումը շարունակելով լռիւն ու հնգհետեւ ցաւա-
գին դիմադրայայտութիւն մը] «... վերջին տողե-
րով ալ ինչ խօսքեր ծրարուած, ինչ մեղրոտ
մտերմութիւն — լսիրելի Միհրանիկս, գաւառի
այդ վայրի ծաղիկներուն տեսակները իրենց
բուսած գետնին վրայ բան մ'են կարելի է,
բայց ոչ այնպէս, երբ անոնց մէկ կամ միւսը
ձեռքդ առնես, հոտուըտաւ, կամ լամբակիդ
վրայ իբր գարգածաղիկ կրես... [մտնում ու յետոյ]

բարոյրս ես օլրուեր, շան աղջիկ, շան չուտիկ,
[դարձեալ մեայտի միմայ] ասկէ ինչ հետեցնել,
սը մազափունջն ալ ինչ պիտի ըլլայ, էս Ման-
նիկը ո՞վ այսպէս... սը տեղ ալ սը խօսքը թէ՛
«գաւառի աղջկան մը կուրծքն ու կռնակը սի-
րամարդի փետուր ալ շարեա, սալոնի մը չէմ-
քին վրայ տգեղուկ ագռաւէ մը աւելի չի
պիտի արժէ, խելքդ տուն կանչէ՛... (դադար)
մեծածուխ՝ չէ, ամուսնացած չէ էս մարդը,
բայց առանց պատմութեան ալ չէ: (դադար)
Այո՛, այո՛, մեծ բան մը ատոր տակը... Ման-
նիկ, բուն ինքը՝ վոչիկ, անպատիւ քած մը,
որ անկէ մինչև հոս Մէլէտի*), կատուի մը
պէս իր կեռքոտիլը կը մոլտայ: Վա՛յ, մայրիկ
Աժամէ՛ր, աս ալ նո՞ր տէրտ, նո՞ր խշխիշ իմ
հոգուս համար, բայց ես ինչ մեղք գործած
ըլլէի, իմ ամեն օրի արցունքներս արդէն կրա-
կէ անձրև կը թափէին կուրծքիս, գոգնոցիս
վրայ: Ես ինչ մեղաւոր, ինչ մեղք գործած
ըլլիմ:

(Վարագոյր)

Գ. ՊԱՏԿԵՐ

Պատկեր մը բանտին մէջ, — չրանտին խցիկը, մութ մռայլ
խորշ մը, ուր դպրոցին նախկին տնօրէնը ոտքերը ծանրօրէն շրդ-
թայուած ու լքուած դրութեան մը մէջ, մինակը նստած գիրք մը
կը կարդայ: Այս վիճակին մէջ Միհրան եւ Միքայէլ, երկուքն ալ

(* Մէլէտ—Տեառնդառաջ— «Մէլէտի կատու», տեղական ա-
սացուած մը, որ կը գործածուի, սիրողի հետամուտ տուփոտ կին
մը որակելու համար, Մէլէտի օրերը քածմնոտած կատուները ան-
սովոր աղմուկներ կընեն ամեն կողմ:

վերջապէս պաշտօնէ ձգուած՝ բանտը չրանտին այցելութիւն մը
կը հնարաւորեն, անոր իրենց ցաւերը պատմելու համար, նոյն ա-
տեն նաեւ դէպի չրանտ մինչեւ այդ կէտին իրենց ունեցած կեղ-
ծիքին ու կեցուածքներուն հիմա փոխած ըլլալին հասկցնելու հա-
մար: Բայց ի հարկէ ուշ մնացած ստրջանք մը այս, որ չրանտի
համար գոնէ բան մը չպիտի արժէ: Միհրան դպրոցէն ձգուած տան
իրեղէնները կը ծախէ հացագին մը, օրական խնդճ ապրուստ մը
ունենալու համար:

Ինքն ալ երկար ատեն բանտը պահողի մը հալ մաշ դէմք մը
կերեցնէ ու հազած կապածն ալ այնքան խեղճ է, որ քայելու ա-
տենը վրայէն կը թափի կարծես: Դուխը խղոտ ֆէս մը ու ոտ-
քերն ալ քնքնուած գուլպայ ու տեղական կոշիկը-փօսթայ:

Այս պարոնին ճարը հատած Պոլիս դառնալ կը մտադրէ մէյ
մը աս տեղի իր փերիշանութենէն ազատելու, մէյ մըն ալ ու մա-
նաւանդ իր Պոլսաբնակ սիրական քածին խաւուշ միշ ըլլալու
համար:

Անեքը արգելք կը հանէ որ չի հեռանայ փեսան կամ գոնէ
կնիկը հետը տանէ, մինչդեռ ինք զոջացող մը այս ամուսնութենէն
կամ յուսախաբ մը, հնարքներ կը ծրագրէ որ այս բոլորէն ալ մէկ-
տեղ ու մէկ անգամէն օժիքն ազատէ: Տեղացի իր նախկին պաշ-
տօնակիցներուն հետ շատոնց հաշտուած՝ հիմա ալ Միքայէլը հետը
առնելով չրանտին մօտը, երեքը քով քովի համտէրտ խօսուըն-
տուք մը իրարու մէջ:—

ՀՐԱՆՏ, ՄԻՀՐԱՆ, ՄԻՔԱՅԷԼ

ՄԻՀ.— [ոտքը ներս դնելու առիթ] Աս ալ այսպէս, սի-
րելի՛ս, աս ալ այսպէս, այս մէկն ալ կեանքի
դուռագ մը — բա՛րև, բա՛րև, [քովը ծախապահիկ
նսեցելով]:

ՀՐ.— Օ՛հ, օ՛հ, հրամեցէք Պ. Միհրան, աս ինչ
շնորք, աս ինչ բարև, որ լոյս արև մը կարծէ:
Միքայէ՛լն ալ միասին, երա՞դ արդեօք, այս
ինչ անակնկալ...:

ՄԻՔԱՅԷԼ.— Երազը այսօր իրականութիւն վերջա-

պէս, ձեզ արդէն չատ կը տեսնայինք երազներով, հիմա ալ այս կերպը դրինք մտքերնիս, ուրախ եմ որ յաջողեցանք ալ, [գիրկընդխառն համարոյրներու փոխանակութիւն մը]:

ՀՐ.— Շուտ նստիր, շուտ պատմէ, հոգիս, այդպէս մի՛ ըսեր, բանտը մտնալուն ուրախառիթ յաջողութիւն մի՛ ըսեր—ինչ ըսիք, Պ. Միհրա՛ն—ուրախ, երջանիկ ան ատեն, երբ մարդ սըկէ դուրս կելլայ շուտով մը:

ՄիհրԱՆ.— Բանտապահը ըսել կուզէ, արգելք կը հանէր առջևնիս, մենք հաճեցուցինք վերջապէս:

ՀՐ.— Գիտեմ ինչ ըսել կուզէք, այո՛, բանտապահ ու բոլորը նախ մեծ կը հաչեն, վերջն ալ պըզտիկ կրծօն մը ու փէշերնիդ կը լզուըռտեն: Ձերն ալ աղէկ հանդիպում որ աս օր եկաք, աս մէկ երկու օր, չա՛տ բարի կարծես, շատ մեղմ վարուողութիւն մը, խօսք տուած են որ աս իրկուն մեր շղթաներն ալ քակեն:

Միհր.— Անտանելի՛, այո՛, անտանելի այս քուկդ, դուրսէն ալ արդէն աս էր լսածնիս, վատերը՝...

ՀՐ.— Անտանելի, իրա՛ւ է, բայց ա՛լ մենք այս բոլորը գրպանի համրիչի մը պէս կը կրենք: Անցածները գոյ պահնորդ մը ապտակեցի, բանտապահը այս շնորքը կախեց ճիտէս, բայց դուք մոռցէք սըւոնք ու դուրսէն պատմեցէք, դուք հոս շատ կարճ վայրկեաններ մը ունիք: Ցաւալի է, այցելու մը երկար չեն սպասներ:

Միհր.— Դուրսէն քիչ մը այնպէս լսելու կըլլայինք թէ՛ դուք մեզ կը մեղադրէք եղբր, որ չենք երևնար բնաւ, չենք այցելեր—իրաւունք ու-

նիք, բայց Աստուած գիտէ թէ՛ ան դուրսը մեր անցուցած տաքնապներն ալ պակաս մեռցնող չեն ձեր հոս քաշածներէն: Այնպէս չէ՞ մի, Պ. Միքայէլ, հոս գուցէ ինքը ինծմէ ալ քեզնէ ալ շատ երջանիկ:

Միհր.— Երջանիկ մարդ, խելացի մարդ:

Միհր.— Ու՛ դժբախտաբար, վատերը հիմա այս կարգի մարդիկ կը փնտռեն խաչել, խորովելու համար: Մեր վիճակն ալ ահա դուք տեսէք աչքովնիդ, եղբայր:

Միհր.— Չհարցնե՞ս թէ ինչ եղաւ ան դպրոցը, ան էֆէնտիններուն վերջին շահատակութիւնները ու՛ր վախճան գտան վերջապէս:

ՀՐ.— Ես արդէն օրը օրին կառնեմ, առած եմ պէտք եղած տեղեկութիւնները, հիմա ինչ հարցնել Միքայէլ՝ ժամանակ անցնելով վատերը չեն փոխուիր, կամ ուրիշ խօսքով, աւելի գէշ բան մը տեղի կունենայ, որ կարդ մը յիմար սովորականութիւններ, երթալով աւելի թունդ դրութեան մը հանգամանքը կառնեն ու այնչափ ամուր, կը ձուլուին որ ոչ իմ քու թուքովդ կը կակղնան, ոչ ալ յետոյ ծով մը ջուրով կազդուին, կստըկուին:

✓ Դուք խօսքը մ'ընէք այն ժողովրդական դպրոցին, Բռիլովի սայլակը մտքերնիդ բերէք ու տեղերնիդ նստէք:

Միհր.— Այո՛, այո՛, ճշմարիտ որ այդպէս, փիլիսոփայի պէս կը խօսիք:

ՀՐ.— Մեր Պ. Միքայէլը հարկաւ ըսած է ձեզի թէ՛ ես ինչ հայեացք ունիմ աս օրուան ժողովրդական դպրոցի կազմին համար: Մե՛ղք որ

անոր համար ժամանակ ու գրամ կը վատնուին, մեղք որ անոր ծոցէն ներկայ իրականութիւններուն բաւարար արդիւնքներ կըսպասուին:

Այն գետինին վրայ, ուր կրծող նապաստակին պաշտօն բաժին հանուած է, ա'լ հոնկէ հունձք չի յուսացուիր: Ու հոն այս կրծող շարքերուն հետ՝ մտածել որ դեռ Պետրոսի և Մելքոնի պէս բզքտող ու ամէն բան ամեհիօրէն կործանող ցուաւորներ ալ կան, կամ ինքզինքնուն ներածեն ըլլալ ու յաւիտենանալ, որ իրենց պապական խնդիրներէն անցընելու համար, ծով արինը միայն մէկ դաշտով ալ խըմեն, նորէն չի կրնան կշտանալ Անկախ, անհատական դպրոցը՝ իմ մշտօրեայ իտէալս ահա որմէ՝ հակառակ որ ես այդ ցանկութեանն զոհն եմ հիմա-վազ չպիտի գամ, չպիտի գամ:

Մի.Ք.— Այ՛ո, այ՛ո, միշտ այս խօսքը, միշտ այս երազը ամէն օր:

ՀՐ.— Միայն դուք ըսէք թէ նոր ինչ յոյսեր կան դուրսը, ես այնպէս լսածեմ թէ՛ էֆէնտիները ձեզնէ ալ ետ առերեն իրենց շնորքները, բայց այն Պետրոսը ձեզի գոնէ խնայելու խիղճ ունենալու էր: Ամօթ չէ՛ ըրեր մի...

Մի.Ղ.— Մի՛ խօսիք, եղբայր, մի՛ խօսիք, աս վիճակս ատոր փառքը հասկցէք: Գէշ երեցայ աչքին, որովհետեւ ես ալ իր ոճրադաւ արարքները քննադատեցի:

ՀՐ.— Կը հաւատամ, ինչպէս չէ, կրկէսին խաղերը հիմա անանկները կը վարեն: Ժամանակը՝, մարդերը՝, միջավայրը ...:

Մի.ՔԱՅ.— Հրամբէք, ժամանակը, այլ մանաւանդ մարդերը, որ աս բռնաւորին, մեծ մարդասպանին օրովը կապրին:

Մի.Ղ.— Լոկցէք, կաղաչեմ, մի՛ տաք ատ անունը... ուր կը գտնուինք:

Մի.Ք.— Ես միշտ մոռցերեմ հարցնելու թէ՛ տը մարդուն աղջիկը ինչ ջուրի վրայ է արդեօք:

Մի.Ղ.— Իմ կինս ըսել կուզէք, դժուար պատասխան, ա'հ, չա՛տ դժուար:

Մի.Ք.— Է՛հ, պարո՛ն, մարդ իր տգեղ քիթը սափրիչին չի յանձներ, ինչ ըսիր, աղբա՛ր: Կին ըսածդ ալ աճայիպ մը...

ՀՐ.— Ձեմ գիտեր, չեմ գիտեր, ես հիմա ժամանակ չունիմ կնական հարց լուծելու: Ես ձեր փորձառութիւնը չունիմ, ես կերեակայեմ միայն, պարոնը կարծեմ, գեղեցիկ, համտէրտ կին մը ունենալու է: Տիկին Լուսաբեր իր բարի, լուսաւոր գի մօրը աղւորութիւնները ունի, ու բնաւ հօրմէն մաս մը, խմոր մը:

Մի.Ղ.— Քաղաքակցի գովեստներ, բնականէ որ այդպէս... Կին մը միայն, մնացածը կախման կէտ հասկնալ: Իմ մեծ ցաւս ան՝ որ կնոջս քով խիղախ յաւակնութիւնը կը պակսի. հօրմէն իմ չկրցած ուղածներս ինք երթար պահանջէր, ինք պոռար, ինք հետամտէր: Հայրը իմ ամսականներս ծալլեց, ծծեց, մայրն ալ ուրիշ ապուրներ մը կերաւ, բերանը սրբեց, որ չեմ կրնար ըսել, կամշնամ, չեմ կրնար:

Մի.Ք.— Ըսես ալ չըսես ալ, տարբերութիւն չըներ, մենք արդէն չենք գիտեր խնդիրը:

ՀՐ.— Ատոր ինչ տարակոյս, միայն թէ մեղադ-

րելին դարձեալ ինք ու ինքն է որ իր քով պակասածը կնկանը մէջ կը փնտռէ, խնդիրը կըսէ որ յաւակնութեան վրայ է, այնպէս չէ՝ ես պարոնէն ատ պահանջն ալ անիմաստ կը գտնամ, քանի որ, այ՛ո, բեռնախոյզի արշաւանք չէ ըլլուելիքը, կրնայ ինք երթալ, ինք կարգադրել:

Բերանը երկու ակռայ ունեցողն ալ կրնայ աս չափը լմնցնել, Հակառակ պարագային դատ կայ, դատաստան:

Միշ.— Ես ահա այդ դատը վարելու համար է որ հիմա անպատճառ Պոլիս պիտի մեկնիմ: Այս խնդիրը պատրիարքարանով վերջապէս, հոս գլուխ չեւուիր:

ՀՐ.— Ատ ուրիշ պայման, [այս պահուն այն կողմերէն պահնորդի ձայներ մը առած] եկան կարծես խնդրեմ, իրենցմէ առաջ դուք կանխեցէք:

Միք.— Երթանք, այ՛ո բայց ինտո՛ր զատուիլ: Կըլլա՞յ մաղթել որ այս անգամ ալ դէպի դուրսը, դէպի ազատութիւն դուք մեզի այցելել գաք:

Միշ.— Կր մաղթենք որ այնպէս ըլլայ, այո՛ [երկու այցելուները ոտքի ելած մեկնելու փրայ, Հրանտ շրջալին ծանուփնեկն հագիւ կրնայ ինչ մը ծուկի գայ]:

ՀՐ.— Ես շատ գոհ եղայ ձեր երևումէն, շատ՝ չընորհակալ, ինչպէս չէ, քաղաքական բանտարկեալ մը աւելի կաղօթէ, աւելի կը յուսայ: Բաժակը չափէ աւելի յորդած կերելի, մօտաւոր առիթներով ես մեծ յեղաշրջումներ մը կը յուսամ, յղի է ժամանակը, հաւատացէք

որ կըսեմ թէ՝ աստեղէ մը իվեր ես հոս այս մռալ խոռոչին մէջ, անուշ կաղդուրիչ բան մը կը հոտուըտամ մթնոլորտէն:

Գայէք, բարե տարէք մեզմով հետաքրքրուողներուն, ժամանակ չեղաւ որ Պօղոսն ալ կանչէինք, անոր երազածներն ալ հասկնայիք, ողջ է, կաշխատի զուարթ ապրիլ, շարաթը մէկ երկու անգամ ու անոր հետ կը տեսնուինք, անոր պարագաներուն ալ հարկաւոր իմացումները ըրէք:

Միք.— Շատ լաւ, շատ բարի, գլխնուս, երեսնուս վրայ:

Միշ.— Ան երկու գազաններուն հասցէին ինչ ունէիք:

ՀՐ.— Հրանտ ողջ է ըսէք և ոչինչ ուրիշ:

Միք.— Այդչա՞հ, այդչա՞հ միայն...

ՀՐ.— Կը ներեմ անձիս դէմ ըրած շարութիւններուն, բայց երբէք այն դաւապութեան, որով հայ դպրոցը կործանեցին, այս տեսակէտով ահա ըսէք ան երկու շահակից ոճրագործներուն թէ՝ անյիշաշարութիւնը ինծի համար շատոնց դադրած է առաքինութիւն ըլլալէ: Հետերնին շատ մը հաշիւներ կան կարգադրելիք:

Միշ.— Մնաք բարի ուրեմն, սա վերջին խօսքդ, ա՛խ, մինչև հոգիիս ալքերուն ազդեց:

Միք.— [խրատու ճակատ համարտելով] Ընչմարիտ ճշմարիտ կըսեմ թէ՝ ես հոս քեզի հետ կուգէի մեռնիլ, թէ որ ան կինն ու զաւակները չըլլային: Լաւ օրեր կը մաղթեմ:

ՀՐ.— Բարի երթաք, բոլոր ձերիններուն ալ բա-

րենքն տարէք: Ես ձեր այս այցելութեան
թանկագին շնորքը վագուան ազատ արեւին մէջ
պիտի վճարեմ, բարի՛ երթաք... [դուրս կու-
գան երկուքն ալ. Հրանտ իր գրիկն հետ կըլլայ]:

(Վարագայրը կիջնայ)

Դ. ՊԱՏԿԵՐ

Նոր երեսայթներ Միհրանի սունը դարձեալ, տիկինը մինակ
յետոյ Միհրան ու իր տարօրինակութիւնները: Տիկին Լուսաբեր իր
կսկծոտ խանդաղատանքներուն մէջ, փոքրիկ Արտեմիկը իր աջ
կուրծքին սեղմելով ծիծ կուտայ անոր, որ սակայն հիւանդ ըլլա-
լով ծծելու չկամութիւն ու անհանգստութիւններ կը ցուցնէ, ու
մայրն ալ ծայրայեղ անձկութեան մէջ, արեւը շատոնց մարած էր-
կանը դարձին կ'սպասէ: Այս վիճակին մէջ ահա Մելքոնը մուտք
մը ընելով հոս, իբր թէ Միհրանը բնտուրու համար, Տիկին Լու-
սաբերի տարբեր կասկածներ մը կուտայ, ու կամացուկ մը կը
սողոսկի, Տիկինը աս անակնկալէն ալ ակուայ կղպող տրտմութեան
մը մէջ.—

ԼՈՒՍ.— Մելքոն մը ի՛նչ ունենար հոս, ի՛նչ գործ,
ինչ ըսելիք, — ու իբր թէ մա՞րդս կը փնտռէր —
բայց էտ ի՛նչ նախաժողով, էտ ի՛նչ կեցուածք...
չիտակ գող մը կարծես ու կամաց մը դուրս
հերարկաւ: Հօրս բարեկամը, գիտեմ, չիք մօր-
ուիս ալ բարձին վրայ հօրս նրկորդը, աս ալ
գիտիմ: Է՛, է՛, ալէմէն ճանչցուած աս անա-
մօթը ինծի՞ ալ հիմա... (պզտիկը քեւեռուն վրայ
երեցնելու ու միշտ միշտ կուրծքին տընելով) ինծի ալ
չէ՞ — է ո՞վ ըսաւ որ ամէն կին խեղճ, ամէն
կին լքուած, իր ալ լաչակը դռան ուռնակէն

կը կոխէ որ անցնողը անով քիթ մը սրբէ ու
հերարկի:

Էտ մարդը խմած ալ կէրուար, ներս մտաւ
չի մտաւ, շան հոտը շունչս բռնեց:

Անամօթը, սրիկա՛ն... ա՛խ, ես ինտո՛ր խելք
չըրի որ... էրիկս տեսակ մը սպաննեց, հօրս
տունը տեսակ մը պղծեց, հանդիպածը մատ-
նեց, դէմ ելլողը մեռցուց, հիմա կուզէ որ
կարթ մըլ, կեռ մըլ իմ փէշերո՞ւս նետէ — ես
ինտոր խելք չըրի, ինչպէ՞ս շուտ չարթնցայ,
(դադար մտախոհ): Ու Տէր Աստուած, [գիտիկն
փոքրիկն ակնարկելով] սըւի տղայ ըլլէր գոնէ,

աղջիկ մը — ի՞նչ գլուխ լայի — իմ չիթս իմ
գլխուս չօգտեր արդէն, կէսն ալ պիտի խըզ-
տիմ, էսոր գլուխը փաթթիմ... — տանիմ սը-
ւի հօրս ստեքերուն տակ նետիմ, թող ես ալ
ասդին Հագարի թաշկինակը բռնիմ աչքիս —
Ես թող գետն ի վար, ես գետինն ի վար անց-
նէի որ չի տեսնայի ասոնք...

Հիւանդ է, կուրծքէս կը թռի, քանի օրէ որ
կուտ ջուր չէ գացեր բերնակը — չորցած ծաղի-
կին ծոցը մեղու չնայիր: Իմ մեղքէս քանի
չաբաթ է որ կուրծքիս հետ ես ալ չորցած ոս-
կորներուս մէնը կը լսեմ...

— Աս օր աւելի շատ ուշացաւ Հայրիկդ պըզ-
տիկս, ան աս օրերը խորունկ խորունկ մտմը-
տուքներ ունի: որ չըսեր ալ, օ՛Ֆ, Աստուած,
Աստուած...

Ե. ՊՍԿԵՐ

Նոյն եւ ՄԻՀՐԱՆ

— Տիկին Լուսաբեր իր նորածինը օրանին մէջ տեղաւորելու պահուն, զիշեր, ուշ ատեն— Միհրան քիւրտ կարաւանավարի մը տարագով ճամբորդի հագուստի մէջ ծպտուած՝ ներս կը մտնայ կամացուկ մը, որ կնիկէն հրաժեշտ առնելով մեկնի զիշերանց, ճանքան, այն ինչ կէտին վրայ սպասող ընկերներու խումբի մը հետ: Պիտի փախի վերջապէս— զաւառը զինք ամէն կերպով յուսախար պահեց, ինչպէս արդէն զաւառն ալ իրմէն խարուած մը եղաւ:

Տիկինը անոր այս անակնկալ, տարօրինակ երեւումէն իր յանկարծական սոսկումիցն ու լուզումներուն մէջ: —

ԼՈՒՍ.— Ո՞վ է ան... է՛յ... ինչ... ա՛յ, գողը՛, գողը՛, հասէք... ամա՛ն, գողը... [ռժգին ճիչ, ու դէս ու դէն տարաբար]

ՄԻՀ.— [ցածկեկ] սու՛ս, սուս... Լուէ՛ անմիջապէս:

ԼՈՒՍ.— Լուէ՛լ—ինչ ըսեւ կու գէք—չեմ ճանչնար, վա՛յ, կը մեռնիմ հիմա [ցաւագին sfsfաղներ]:

ՄԻՀ.— Ե՛ս եմ, ե՛ս եմ, ե՛ս...:

ԼՈՒՍ.— Անուենիդ, անուենիդ... դուք նորէ՞ն էն սրիկան, նորէ՞ն Մեւքոնը...:

ՄԻՀ.— Ինծի՛ նայէ, վա՛ր դիւր ձայնդ, Լուսաբե՛ր, խենթ մ՛ըլլար, մի՛ զառանցեր, սանկ երեսիս մէջ մը... [շոյանքներ]:

ԼՈՒՍ.— [խեղաբերում ու ապա սեւեռուն ու սրտապաղ նայումով մը] Հա՞—ինչո՞ւ էսպէս... հաւատամ թէ դուն...:

ՄԻՀ.— [միշտ ցած ձայն] Ես չէի՞ ըսեր որ օր մը սանկ կատակ մը պիտի ընեմ—վե՛ր առ գլու-իւրդ:

ԼՈՒՍ.— Դուն կը հաւնի՞ս ըրածիդ, սըւոր համա

ու՞ր է, լեղեճէթ ըլլելու ինչ մնաց:

ՄԻՀ.— Ցած, կամաց. կաղաչեմ, Աստուծո՛ւ սիրուն...

ԼՈՒՍ.— Ինչո՞ւ, ինչ կայ որ կը պահես:

ՄԻՀ.— Մտիկ ըրէ, խուշի՛կս:

ԼՈՒՍ.— Ըսէ, խուշ չէ կնիկդ, մտիկ կընեմ:

ՄԻՀ.— Երթամ պիտի, երթամ պիտի...:

ԼՈՒՍ.— Հիմա եկար, հիմա ալ կերթաս, հա՞— «խռոզները երկու սաֆ կընէ որ կէս գիշեր պողացին» (այս պահուն նորէն ախարալի խուշ կանց մը) տես, հիմա ալ կը ձէնոտին:

ՄԻՀ.— Միտքս չես հասկնար, չեմ կրնար հասկը-ցնել:

ԼՈՒՍ.— Քեզի ըլլի հասկցածդ, դուն մէյ մը սը խըլըդդ փոխէ, դեռ հիմա ալ չեմ հաւտար թէ դուն ես:

ՄԻՀ.— Օ՛ֆ, ինչ ապուշ մը դէմս, ինչ անհա-մազ... ճանբորդ մը հիմա, Պոլիս պիտի... ցորեկը չէր ըլլար, դուն բանը չես հասկնար:

ԼՈՒՍ.— Ե՞ս ուր մնայի հապա, ինչո՞ւ օր մըլ էտ միտքդ ինծի չըսիր:

ՄԻՀ.— Պիտի դառնամ, շա՛տ շուտ, շա՛տ շուտ... հաւտա ըսածիս, ես սուտ չեմ խօսիր, ճշմա-րիտ որ...:

ԼՈՒՍ.— Հաւտամ թէ սուտ չես խօսի՛ր, հա՞—քու որ մէկդ շիտակ, ինչի՞դ հաւտալ, դուն գի-տե՞ս թէ ես էս օր՝ թա՛ օր հիմա ծով մը ար-ցունք թափեցի: Զօճուխը կուրծքէս կը թռի, ա՛լ յոյս չի կայ թէ պիտի ապրի, ձեռքն ալ, ոտքն ալ կրակ վառես, չեն տաքնար: Ես մի-նակ ինչի՞ն խորհէի:

ՄԻՀ.— Լուսաբե՛ր, աղւորի՛կս, պիտի երթամ,

անխուսափելի է, քու բաժինդ հիմա համբոյր մը միայն։

ՀՈՒՍ.— Համբոյրը Արտեմիդ բաժին, ա՛լ չես տեսնար ահա, երեսը բաց, դուռն ալ նայիր, համբոյրը Արտեմիկիս բաժին։

ՄԻՀ.— Արտեմիս ալ, Արտուտիս ալ, ինչո՞ւ չէ, [գրկեղ հասնուրեղու զգուս սեղմումներ]։

ՀՈՒՍ.— Քիչ մըլ ինծի չըսէի՞ր թէ ինչ ունիս էսպէս, ինչ զօռ գործ, ինչ էսքան դժուար, էրիկ մարդ մի էսչափ մուխէնէնէթ չըլլիր։ Ապրիլ էր նը, կարճ երկան կապրէինք իշտէ Երոն մը մըլիւն, փրշուք մը կորեկ հատով ապրեք էս։

ՄԻՀ.— Բայց իրաւ որ չափը կանցընես, Հուսաբե՛ր, չըսուիր, չըսուիր, չըսուիր... դուռն ատէթա կուգես որ պարտքնտէրերս գլխուս հաւաքես հիմա։

ՀՈՒՍ.— Պարտք ունիս նը առնելիք ալ ունիս ու չ'ըսուելու ինչ կար, ինչ ունէիր։

ՄԻՀ.— Չըսուիր, գործիս չի գար ըսել, բաց բերան մ'ես. խօսք քեզի որ անկէ գրեմ, ա՛խ, ինտոր ըսէի որ...

ՀՈՒՍ.— Երդուս քեզի որ չուքիս անգամ չըսէի, թէ որ գաղանիք է։

ՄԻՀ.— Մեծկակ ժառանգութիւն մը, Հուսաբե՛ր, բայց ինչպէս ըսի, ժիր բռնէ բերանդ։

ՀՈՒՍ.— Մեղա՛յ— է ո՞վ ըսաւ, ուսկէ՞ լսեցիր, — լսեցիր ուրախացար նը, ինտո՛ր համբերեցիր...

ՄԻՀ.— Ազգական կին մը, չա՛տ հարուստ, քովը քնարը արու, էրիկ, էրբէկ չունի բնաւ, ինծի կը մնայ բոլոր ունեցածը։

ՀՈՒՍ.— Բայց թէ որ չես խաբեր, Միհրա՛ն...

ՄԻՀ.— Խաբողին խէրն անիծեմ, նամակ առի կըսեմ։

ՀՈՒՍ.— Հապա ինչո՞ւ օր մը, հիչ չէ օր մը, բան մը չի խօսեցար էտ կնկան վրայ. անունը ինչ էր որ...

ՄԻՀ.— Ճշմարիտ որ սիրտ կը հատցնես, կնի՛կ. ատէթ թեօրէ խթինթաք մը քու սա չտեսի, չլկեանէի կերպերդ։

ՀՈՒՍ.— Էտ կնկան, անունը Մաննի՞կ արդեօք, [սա ասին պիկնդ մը երկանը փեշերէն բռնեղով]

ՄԻՀ.— Բայց, ձգէ՛, կըսեմ. եթէր պու գատար, ճանրան կէս ըրեր էի հիմա։

ՀՈՒՍ.— [գրպանէն նամակը հանած] որ գի՞րն է էտ միւստէն տո՛ւղը—Մաննի՞կը...

ՄԻՀ.— [շուարֆ, կափկափումներ] ո՛չ, չէ՛, չի՛մ գիտեր, ձգէ փէշերս կըսեմ, ատկպսիգութիւն չուգեր։

ՀՈՒՍ.— [նամակը անոր աջին դեմ բռնեղով] սը գիւրը, որ նամակը — տես, դուռն ալ տես — տակը Մաննիկ, վրան Միհրանիկ։

ՄԻՀ.— Նայի՛մ. ինչ ըլլար ատ։

ՀՈՒՍ.— Առ ահա, դուռն ալ կարդա։

ՄԻՀ.— [նամակը ձեռքը, վրան նայումով մը, ա՛յ ճարդ կը հասնի պարոնին, մեկդի կը հրէ կինը ու սեղանին վրայէն, փու՛ֆ, փու՛ֆ, ճրագն ալ փեշով դուռն կը նետուի, փեշին խօսք մը բերանը] խօսք չհասկցող կնկան մը բեհեզ չեն հագցնիր վիրջապէս։

ՀՈՒՍ.— Մուրին մեջ միմակ, անուշի անձկութիւններ։

ռու մասնուած՝ պահ մը շուռ հեծկոյններ ու յետոյ՝
Միհրապի. Միհրապի. (դադար մը նորէն վայսկի)
— Խաբեցիր էն վերջը, հա՞— անհոգի մ'որդ,
անօրէն մարդ, ետեւէդ ինչ խրկէի հիմա, ո՞վ
խրկէի, [դադար]

— Ինչ խրկէի որ ետեւէդ շուտ հասնէր, փէ-
շերդ բռնէր, աչքերդ ու ծունկերդ բռնէր...
անէծքս թեւ չունի՞ մի, կսկիծներս թեւ թափ
չունի՞ մի,] դադար հեծկոյններ]

— Էն ամպերուն պ'ո՞ւստ որ քարէ կարկուտ
թափեն գլխուդ: Միհրապի, լեռն անցնիս, բու-
քին հանդիպիս, բուքն անցնիս, կարմիր բոցե-
րով մախրուիս [շնչհաս, դադար]:

— Մաննիկը ո՞վ ըլլէր, ըսել է ուրիշ մըլ
ունէիր, ես ե՞ս ինչ չեղայ միշտ քու մէջի ու
կուշտիտ—մատաղ էր ու զածդ նը, հոգիս կու-
տայի—չէ՛, թէ որ ճրագս էր ու զածդ, արեւս
ըլլէր քեզի, սը մութին ինչո՞ւ յանձնեցիր կնի-
կըդ, ինչո՞ւ հոս գիրեզմեցիր, ես երբ օր մը
օրանց երեսիդ եկայ, չուզեցոհանք ըրի, հո-
գիդ ցաւցուցի, դուն մինչդեռ, մէկ Աստուած
գիտէ, մէկ ալ ես գիտէի թէ ինչ կրակներ
կը վառէիր գլխուս [դադար] բայց քու կդ, Միհ-
րապի, կարիճ մարդու, խղճի տէր մարդու
գործ չէր բնաւ: Կեանքիդ բոլոր օրերուն մէջ
չարընէ չապիկս ըլլի կռնակդ», կարմիր կա-
պուտ օձերը փաթթուին ոտքերուդ:

[Վայրկեան մը խօսք դադարեցնելով, շուրջի մը կը
փառէ, շահաւոր կը շուտ աղօս մը, կերպայ այն
կողմը պզտիկն երեսը կը թանայ ու ի՛նչ նոր խըշ-

խըշակ հոգիի—փոքրիկը մեռած արդէն կը զսնայ,
որուն խնկուած երեսներուն վրայ հաւքոյրներ, ար-
ցուններ ու վերջին արսակեղիք խօսքեր մըն ալ իր
բերանին մէջ]

Արտեմ ալ, այ՛ն Արտեմիկ ալ, վա՛յ—խեղճ
պզտիկիս ալ ճրագը մարած, հիմա ինչն է որ
պիտի փնտռեմ այս մութին, էս մինակութեան
մէջ, [մեռածին սնարին ծունկ չոքած, երբեմն ձեռ-
ներն ալ ծունկերուն զարնելով] հիմա ինչ ընէի,
հիմա ո՛ր քարի զարնէի ես գիտէի, տէր Աստուած
[մեռած պզտիկը թեւերուն վրայ առնելով—թապալօ]
սը ձեռքէս թռածներուն ա՛լ ո՞ր մէկը ետ պի-
տի դառնայ, ես ո՞ր մէկուն պիտի վազեմ,

— Մեհրապի՞ս ետեւէն, Արտեմիս ետեւէն, թէ
բախտիս ետեւէն, ա՛հ, զաւրժմ տղայ, զաւրժմ
ճակատագիր:

(Վարագոյրը կը ձգուի, շխուր նուագաւորին)

— ՎԵՐՋ —

— 9.7.1 —

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0333322

31267